

पूर्वप्रकाशित ग्रन्थ ।

१ लघीयस्त्रयादिसंग्रह—इसमें भट्टाकलंकदेवकृत लघीयस्त्रय सटीक, आचार्य अनन्तकीर्तिकृत लघु सर्वज्ञसिद्धि और बृहत्सर्वज्ञसिद्धि, तथा अकलंकदेवकृत स्वरूपसम्बोधन इन चार ग्रन्थोंका संग्रह प्रकाशित हुआ है । मूल्य ।=)

२ सागारधर्मानृतन मटीक—पण्डित प्रवर आशाधरका यह प्रसिद्ध ग्रन्थ उनकी भव्यकुमुदचन्द्रिका नामकी संस्कृत टीका सहित छपा है । मूल्य ।=) .

३ विक्रान्तकौरव नाटक—कवि श्रीहस्तिमल्लकृत । जयकुमार और मुलोचनाकी कथापर यह सुन्दर नाटक रचा गया है । मू० ।=)

प्रकाशित होनेवाले ग्रन्थ ।

५ मैथिलीकल्याण नाटक—कवि श्रीहस्तिमल्लकृत । मू० =)

६ आशाधरकृत प्रतिष्ठाकल्प, ७ देवसेन सूरिकृत नयचक्र,

८ अंजनापवनंजय नाटक—आदि और कई ग्रन्थोंके छपानेका भी प्रयत्न हो रहा है ।

नोट—ग्रन्थमालाके सब ग्रन्थ बम्बईके सब जैन बुकसेलरोंके पास शोलापुर जैन बुकडिपोमें और दिगम्बर जैन पुस्तकालय सूरतमें मिल सकेंगे ।

निवेदक—

नाथूराम प्रेमी, मंत्री

हीराबाग बंम् ३ ।

प्रार्थनायें ।

१ इस ग्रन्थमालाका प्रत्येक ग्रन्थ लागतकी कीमतपर बेचा जाता है । ग्रन्थोंका उद्धार और प्रचार करना ही इसका उद्देश्य है । अतः प्रत्येक धर्मात्माको इसकी सहायता करना चाहिए और अपने मित्रोंसे कराना चाहिए ।

२ ग्रन्थमालाके लिए जो फण्ड हुआ है वह बहुत ही थोड़ा अर्थात् लगभग चार हजार रुपया है; पर यह काम इतना बड़ा है कि इसके लिए कमसे कम ५० हजारका फण्ड जरूर होना चाहिए । इसलिए इसके फण्डकी रकम बढ़ानेकी ओर प्रत्येक धनीका लक्ष्य रहना चाहिए ।

३ धर्मात्माओंको इसके प्रत्येक ग्रन्थकी कमसे कम २५ प्रतियोंके स्थायी ग्राहक बन जाना चाहिए । यदि पच्चीस पच्चीस प्रतियाँ लेनेवाले सिर्फ २० और दश दश प्रतियाँ लेनेवाले सिर्फ ५० ही ग्राहक इसके बन जायें, तो इसके द्वारा सैकड़ों ग्रन्थोंका उद्धार सहज ही हो सकता है । ग्रन्थोंकी कीमत बहुतही कम होती है, इस कारण उनकी दश पच्चीस प्रतियाँ खरीद लेना साधारण गृहस्थोंके लिए भी कुछ कठिन नहीं है ।

४ कमसे कम २५० प्रतियाँ खरीदनेवालोंका फोटो और स्मरण-पत्र इसके ग्रन्थोंमें लगाया जा सकता है, अतः इस ओर भी धनियोंको ध्यान देना चाहिए । ऐसा करनेसे धर्म और कीर्ति दोनोंकी साधना हो सकती है ।

५ व्याह शादी, जन्मोत्सव, प्रतिष्ठा, आदि प्रत्येक आनन्द कार्योंमें दान करते समय प्रत्येक जैनीको इस संस्थाका स्मरण रखना चाहिए और शक्तिके अनुसार जितनी बन सके उतनी सहायता इसकी करना चाहिए ।

प्रार्थी—

हीराबाग पोष्ट. गिरगाँव-चम्बई]

नाथूराम, प्रेमी-मंत्री ।

माणिकचन्द्र दिगम्बर—जैनग्रन्थमालाकी नियमावली ।

१—इस ग्रन्थमालामे केवल दिगम्बर जैन सम्प्रदायके संस्कृत और प्राकृतिक भाषाके प्राचीन ग्रन्थ प्रकाशित होंगे । यदि कमेटी उचित समझेगी तो कभी कोई देशभाषाका महत्त्वपूर्ण ग्रन्थ भी प्रकाशित कर सकेगी ।

२—इसमें जितने ग्रन्थ प्रकाशित होंगे उनका मूल्य लागत मात्र रक्खा जायगा । लागतमें ग्रन्थ सम्पादन कराई, संशोधन कराई, छपाई, बँधाई आदिके सिवाय आफिस खर्च, व्याज और कमीशन भी शामिल समझा जायगा ।

३—यदि कोई धर्मात्मा किसी ग्रन्थकी तैयार कराईमें जो खर्च पड़ा है वह, अथवा उसका तीन चतुर्थांश, सहायतामें देंगे तो उनके नामका स्मरणपत्र और यदि वे चाहेंगे तो उनका फोटो भी उस ग्रन्थकी तमाम प्रतिधोंमें लगा दिया जायगा । जो महात्मा इससे कम सहायता करेगे उनका भी नाम आदि यथायोग्य छपा दिया जायगा ।

४—यदि सहायता करनेवाले महाशय चाहेंगे तो उनकी इच्छा-नुसार कुछ प्रतियाँ जिनकी संख्या सहायताके मूल्यसे अधिक न होगी मुफ्तमें वितरण करनेके लिए दे दी जायेंगी ।

५—इसमें ग्रन्थमालाकी कमेटी द्वारा चुने हुए ग्रन्थ ही प्रकाशित होंगे ।
पत्रव्यवहार करनेका पता—

नाथूराम प्रेमी,
हीराबाग, पो. गिरगांव, दम्यई ।

माणिकचन्द-

दिगम्बरजैनग्रन्थमालासमिति ।

(प्रबन्धकारिणी समाके सम्य)

- १ राय बहादुर सेठ स्वरूपचन्द हुकुमचन्द ।
- २ " " " तिलोकचन्द कल्याणमल ।
- ३ " " " ओंकारजी कस्तूरचन्द ।
- ४ सेठ गुरुमुखरायजी सुखानन्द ।
- ५ हीराचन्द नैमिचन्द आ० मजिस्ट्रेट ।
- ६ मि. लल्लूभाई प्रेमानन्द परीख एल. सी. ई. ।
- ७ सेठ ठाकुरदास भगवानदास जौहरी ।
- ८ ब्रह्मचारी शीतलप्रसादजी ।
- ९ पं. धनपालालजी काशलीवाल ।
- १० पं. खूबचन्दजी शास्त्री ।
- ११ नाथूराम प्रेमी (मंत्री)

श्रीवादिराजसूरिः ।

संति जैनेष्वेतादृशाः स्वल्पा यैः सुविख्यातस्यैकीभावस्तोत्रस्य कर्तुर्नाम
नाकर्णितं स्यात् । परंतु ईदृशा जना द्वित्रा एव दुःसाध्या यैरिदं ज्ञातं
स्याद्यत्कोयं वादिराजः, कदा बभूव, तस्य काभिः काभी रचनाभिः जैन-
संप्रदाय उपकृतीबभूव । वयं पाठकानामग्रे अनेन लेखेनाद्यास्येव
महानुभावस्य किंचित्परिचयं दित्सामः ।

वादिराजसूरिर्नन्दिसंघस्याचार्य आसीत् । तस्य परंपरायाः (अन्वयस्य)
अरुंगलेति नाम आसीत् । परमयं नंदिसंघः स च नास्ति यस्य गणना चतुः
संधानां मध्ये कृता भवति, किंतु द्रमिलस्य द्राविडस्य वा संधस्यैको गच्छो
भेदो वास्ति । पाठकानां विदितं स्यात् यदस्य द्राविडसंघस्य स्थापकः
पूज्यपादस्वामिनः शिष्यो वज्रनंदी अस्ति । अस्य गणना पंचजैनाभासेषु
कृतास्ति । द्राविडदेशे भवत्यादेवास्य नाम द्राविडसंघः प्रथितः । स दक्षिणा-
त्येति संभाव्यते । पट्टर्कपण्मुख—स्याद्वादविद्यापति—जगदेकमहद्वादी
इत्याद्यनेकशः पदव्यस्तस्यासीत् । स सिंहपुरं कमुह्यत्रैविद्यविद्येश्वरश्रीपाल-

१. श्रीमद्रमिलसंघेस्मिन्नंदिसंघेस्वरुक्मलः ।

अन्वयो भाति योऽशेषशास्त्रवाराणिपारगः ॥

२. गोपुच्छकः श्वेतवासो द्राविडो यापनीयकः ।

निःपिच्छिक्येति पंचते जनाभासाः प्रवर्तिताः ॥—नीतिमारः ।

३. पट्टर्कपण्मुखं स्याद्वादविद्यापनिगलं जयदेकमहद्वादीपलु एनेसिद्धी-
वादिराजदेवहम् ।

देवस्य प्रशिष्यो भतिसागरमुनेः शिष्यः प्रख्यातरूपसिद्धिमन्थकर्तुर्दयांपालमुनेः सतीर्थ आसीत् ।

९४७ शकाब्दानुमानेन तस्यास्तित्वं प्रतीयते यदा तेन पार्श्वनाथ-
चरितस्य रचना कृतासीत् । पार्श्वनाथचरितस्य निम्नलिखितप्रशस्तितः
सर्वमिदं वृत्तमनुमीयते—

श्रीजैनसारस्वतपुण्यतीर्थनित्यावगाहामलबुद्धिसखैः ।
प्रसिद्धभागी मुनिपुङ्गवेन्द्रैः श्रीनन्दिसंघोस्ति निवर्हितांहाः ॥ १ ॥

तस्मिन्नभूदद्भुतसंयमश्रील्लैविद्यविद्याधरगीतकीर्तिः ।
सूरिः स्वयं सिंहपुरैकमुख्यः श्रीपालदेवो नयवर्त्मशाली ॥ २ ॥

तस्याभवद्भव्यमहोत्पलानां तमोपहो नित्यमहोदयश्रीः ।
निषेधदुर्मार्गनयप्रभावः शिष्योत्तमः श्रीमतिसागराख्यः ॥ ३ ॥

तत्पादपद्मभ्रमरेण भूम्ना निःश्रेयसश्रीरतिलोलुपेन ।
श्रीवादिराजेन कथा निवद्धा जैनी स्वबुद्धयेयमनिर्दयापि ॥ ४ ॥

शाकान्दे नगयाधिरेन्द्रगणने संवत्सरे क्रोधने
मासे कार्तिकेनास्ति बुद्धिमहिते शुद्धे तृतीयादिने ।
सिंहे पाति जयादिके वसुमतीं जैनी कथेयं मया
निष्पत्तिं गमिता सती भवतु वः कल्याणनिष्पत्तये ॥ ५ ॥

१ हितैषिणो यस्य वृणामुदात्तवाचा निवद्धा हितरूपसिद्धिः ।

वंशो दयापालमुनिः स वाचा सिद्धः सतां मूर्धनि यः प्रभावः ॥

इदं रूपसिद्धिव्याकरणं मैसूरादयपत्तनस्य 'ओरियंटला'ख्यपुस्तकालये
वर्तते ।

२ यस्य श्रीमतिसागरे गुरुरसौ चंचलशब्दसूः

श्रीमान्यस्य स वादिराजगणभृत्सब्रम्हचारी विभोः ।

एकोतीव कृती स एव हि दयापालवती यन्मन—

स्यास्तामन्यपरिग्रहग्रहकथा स्वे विग्रहे विग्रहः ॥ ४ ॥

(मद्रिपेणप्रशस्तिः)

लक्ष्मीवासे वसति कटके कट्टगातीरभूमौ
कामावाप्तिप्रमदमुलभे सिंहचक्रेश्वरस्य ।
निष्पन्नोऽयं नवरससुधास्यंदासिधुप्रबंधो
जीयातुर्च्चर्जिनपतिभवप्रक्रमैकांतपुण्यः ॥ ६ ॥

पूर्वीयपद्यद्वयेनेत्यपि प्रतीयते यत्पार्श्वनाथचरितस्य रचना चालुक्य-
जयसिंहमहाराजस्य शासनसमये तदीयराजधान्यां बभूव । रमणीयेयं
राजधानी कर्हंगाख्यनदीतटे अस्ति । कदाचित्तस्य सिंहपुरेति नाम आसीत्

ऐतिह्यपर्यवेक्षणेन ज्ञायतेऽयं जयसिंहमहाराजश्चालुक्यवंशोद्भवः
पृथिवीवल्लभ—महाराजाधिराज—परमेश्वर चालुक्यचक्रेश्वर-परमभट्टारक—
जगदेकमहेश्वरपुपाधयस्तस्यासन् । अस्य वंशे जयसिंहनामापरो राजा
बभूव, अत एवैनं द्वितीयं जयसिंहं वदन्ति । अस्य राज्यसमयसंबन्धिनः
त्रिशतोपधिकाः शिलालेखास्तन्मपत्राणि चोपलभ्यन्ते, परं तेभ्य इदं वृत्तं
नावगम्यते यदस्य राज्याभिषेकः कदा बभूव । उपर्युक्तलेखेषु प्रथमो लेखः
९३८ शकाब्दीयः अन्तिमश्च ९६४ शकाब्दीयोस्ति, यत एतावत्तु निर्वि-
वादं सिद्ध्यति यत्तेन स्वल्पतरं ९३८ शकाब्दात् ९६४ शकाब्दपर्यन्तं
शासनमनुष्ठितं । तदनन्तरं तदीयपुत्रः सोमेश्वराख्य आहवमल्ल-
स्तद्राज्याधीशो बभूव ।

अयं नृपो महाशूरः प्रतापी चास्ति । तस्यैकस्मिन् लेखे 'यत् ९४५
शकाब्दस्य पौषकृष्णद्वितीयाया अस्ति' लिखितमास्ते यद्भोजरूपपंचाय

१ इयं कट्टगानदी कास्ति जयसिंहस्य राजधानी सिंहपुरश्च कुत्रास्तीति न
ज्ञायते । जयसिंहपुत्रेण प्रथमेन सोमेश्वरेण तु स्वीयराजधानी वर्तमान-निजाम-
राज्यांतर्गतकल्याणनगरे स्थापिता । २ केषांचिद्विदुषामत्र विषये संदेहो
यज्जयसिंहेन भोजः पराजितः ।

चन्द्रसदृशेन राजेन्द्रचोल (परकेसरीवर्मा) हस्तिने च सिंहनिभेन राजाधिराजेन जयसिंहेन मालवीयसम्मिलितसैन्यं पराजितं चेर-चोलस्था दंडिताश्च ।

अग्रे यन्मह्निषेणप्रशस्तेः किञ्चिदंशः समुद्धृतः, तस्य तृतीयपद्ये यद् जयसिंहराजधान्याः 'वाग्वधूजन्मभूमौ' इति विशेषणं दत्तं, द्वितीयपद्ये चादिराजः ' सिंहसमर्चणीठविभवः ' इत्यनेन विशेषितः । अनेन ज्ञायते जयसिंहमहाराजस्य राजधान्यां विशाविनोदो बह्वासीत् । महतां वाटिनां कवीनां नैयायिकानां च गिदुषां तत्र निवास आसीत् । जयसिंहो महाराजश्च चादिराजसूरेर्मक्तस्तस्य सेवापरायणश्च बभूव । यद्यपीदृक्प्रमाणं नोपलब्धं यज्जयसिंहनरेशो जैनो वा जैनधर्मे श्रद्धालुः तथापीदं नूनं कल्प्यते यत्तस्य जैनधर्मे जैनधर्मानुयायिषु च कृपा स्यात् । तत्रेदमेव कारणं ज्ञायते यत्तस्य चादिराजसूरिषु भक्तिरासात् ।

जैनकथाग्रन्थेष्वेका कथा प्रसिद्धास्ति तस्याश्च एकीभावस्तोत्रस्य संस्कृत-टीकायां के.पु.चिद् ग्रंथोत्तरेषु च उल्लेख उपलभ्यते यद्वादिराजसूरेः कस्मिंश्चित्समये कुटुरोग उत्पन्नो बभूव । महाराजजयसिंहस्य सभाया यदा एतद्दृत्तस्य प्रस्तावोऽभूत् तदा तत्रासीनेन केनचिन्तुवकेण चादिराजभक्तेन पृष्टे सति गुरुनिदानि नदमुक्तं मम गुरुः कुट्टी नास्ति । अस्मिन् विषये विवादो जातः, अवसाने इति निर्धारितं यन्महाराजः श्व आगत्य चादिराजं द्रष्टा । श्रावकमहाशयेन पूर्वमविचार्य कथितं पश्चात्तु महतीचिन्तायां पतितं तेन कमप्युपायमनिरीक्ष्य गुरोः संनिधिं गत्वा स्वकीयापराधो निवेदितः, कथितं चेदानीं प्रतिश्रानिर्वाहो भवदधीनः । वदन्ति च जनाः तस्मिन्नेव समये वादि-

राजसूरिणा एकीभावस्तोत्रस्य रचना कृता तस्याश्च प्रभावेण तस्य कुष्ठरोगः
पलायितः । एकीभावस्यायं चतुर्थः श्लोकः—

प्रारोवेह विदिवमवनादेप्यता भव्यपुण्यात्
पृथ्वीचक्रं कनकमयतां देव निन्ये त्वयेदम् ।
ध्यानद्वारं मम रुचिकरं स्वातगेहं प्रविष्ट—
स्तत्किं चित्रं जिन चपुरिदं यत्सुवर्णाकरोपि ॥ ४ ॥

वादिराजसूरेरीदृक्प्रार्थनातोऽनुमीयते यदवश्यमेव तस्य शरीरे
‘कश्चिद्विकार आसीत् । स तं निराकर्तुं स्पृहयां बभूव । स च विकारः पूर्वोक्त-
कथोक्तः कुष्ठरोगः स्यात् ।

परस्मिन् वासरे महागजेन गत्वा वादिगजसूरेः दिव्यशरीरो दृष्टः ।
तच्छरीरे कस्याश्चिद्व्याधेः किमपि चिह्नं न दृष्टिपथं प्राप्तं । इति दृष्ट्वा
तेन तत्पुण्योपरि कोपदृष्टिः कृता येन सभायामेतद् वृत्तं प्रस्तुतं ।
मुनीश्वरः कोपपूरितेक्षणं गजानमवलोक्य तद्वयंगमवगम्य, चेत्थमाह ।
राजन्, नायं प्रकृतजनो रोगविषयः । नानेन जनेन भवदमे मद्भूतं
वितथमवादि । किन्तु सत्यमेवाहं कुष्टी प्रागात्तम् । तच्चिदमपि वर्ततेऽ-
द्यावधि, यन्मम कनिष्ठिकायां कुष्ठरोगो वर्तते । तथैव सर्वशरीरे
रोगोऽयं प्रागासीत् । केवलं धर्ममहिम्ना तदुपशमोऽयं जातः । श्येव-
मादि वृत्तमाकर्ण्य साधर्म्यलोचनो जातः स सम्राट् । तत एव च म
गजा समधिकर्भाक्त् मुनिचरणयोर्विस्तारयामास । महिरेणीयप्रभस्ता
‘सिंहसमन्वयपीठविभरः’ इति यदुक्तं ततो प्रकृतार्थ एव समर्थितो
भवति । तादृक्प्रभावाभियुक्तस्य तस्य मुनेरादरो जयसिंहनरवरमनसि
समुद्रपाद्रीति नाटीकं विभाति, प्रकृतार्थपर्यालोचने सति ।

कानिचित्पद्यानि श्रवणबेलगुलोपलब्ध—मल्लिगेणप्रशस्तिनाम्नि शिला-
लेखे तथा लभ्यन्ते यदर्थं विमर्शेण वादिराजसूरेवैदुष्यं सातिशयं स्वीकर्तुं
प्रव्हाभवेन्मनः । तानि पद्यानीत्थं खलु—

“त्रैलोक्यदीपिका वाणी द्वाभ्यामेवोदगादिह ।

जिनराजत एकस्मादेकस्माद्वादिराजतः ॥ १ ॥

आरुद्धाम्बरमिन्दुचिम्बरचितीत्सुक्यं सदा यद्यश—

इष्टं वाक्चमरीजराजिरुचयोऽभ्यर्णं च यत्कणेयोः ।

सेव्यः सिंहसमर्च्यपीठविभवः सर्वप्रवादिप्रजा—

दत्तोच्चैर्जयकारसारमहिमा श्रीवादिराजो विदाम् ॥ २ ॥

यदीयगुणंगोचरोऽयं वचनविलासप्रसरः कवीनाम्—

श्रीमच्चौलुक्यचक्रेश्वरजयकटके वाग्वधूजन्मभूमौ

निष्काण्डं ढिण्डिमः पर्यटति पटुरटो वादिराजस्य जिष्णोः ।

जहृद्यद्वाददपौ जहहि गमकता गर्वभूमा जहाहि

व्याहारेभ्यो जहाहि स्फुटमधुमधुरश्रव्यकाव्यावलेपः ॥ ३ ॥

पाताले ध्यालराजो वसते सुविदितं यस्य जिह्वासहस्रं

निर्गन्ता स्वर्गतोसां न भवति धिषणो वज्रभृद्यस्य शिष्यः ।

जीवेतां तावदेतां निलयबलवशाद्द्विदिनः केन नान्ये

गर्वं निर्मुच्य सर्वे जयिनमिनसमे वादिराजं नमन्ति ॥ ४ ॥

वाग्देवीसुचिरप्रयोगसुदृढप्रेमाणमप्यादरा—

दादत्ते मम पार्श्वंतोयमधुना श्रीवादिराजो मुनिः ।

भो भो पश्यत पश्यतैष यमिनां किं धर्म इच्युश्चक्रे—

रज्रहण्यपराः पुरातनमुनेर्वाग्वृत्तयः पान्तु चः ॥ ५ ॥

सुस्पष्ट एवैतेषां पद्यानां वादिराजगुणकीर्तनपरो भावः । एकीभाव-
नामस्तोत्रान्ते केनचिद्यदुक्तमेकं पद्यं तदपि श्रीवादिराजगुणकीर्तनपरमे-
वास्ति । तथा—

वादिराजमनु शाब्दिकलोको वादिराजमनु तार्किकसिंहः ।
वादिराजमनु काव्यकृतस्ते वादिराजमनु भव्यसहायः ॥

अर्थात् वैयाकरणास्तार्किकाः कवयः सुविदितभक्तिमहिमानो भव्याश्च
लोके ये आसन् सन्ति च ते सर्वेपि वादिराजतो नाधिकाः किंतु हीना
एव स्युः । अन्यच्चैकं पद्यं तत्प्रशंसापरं श्रूयताम्—

सदसि यदकलंकः कीर्तने धर्मकीर्ति—
वैचसि मुरपुरोधा न्यायवादेऽक्षपादः ।
इति समयगुरुणामेकतः संगतानां
प्रतिनिधिरिव देवो राजते वादिराजः ॥

अर्थाद्बृहस्पतिधर्मकीर्त्यकलंकाक्षपादानां पृथक् पृथक् धर्मगुरुणामयं
वादिराजः प्रतिनिधिभूत एव सर्वेषां किञ्चित् तत्तत्सर्वविद्योपयुक्तत्वा-
दनुमितं कविना ।

विमतः परं वादिराजः स्तूयेत ! एतावत्येव स्तुतिः प्रभवति तस्य
सर्वगुणसंपन्नतामाविर्भावयितुम् ।

एतत्पाद्व्यंशनाथचरितस्यातिरिक्ताः १ एकीभावस्रोत्रं, २ यज्ञोधरचरितं,
३ काकुत्स्थचरितं, ४ न्यायविनिश्चयविवरणं चेति वादिराजस्य पञ्च-
कृतय उपलभ्यन्ते सद्यः । तत्र प्रथमं तावत्पंचविंशतिभोकमितं स्वल्प-
परिमाणं स्रोत्रं वर्तते, तत्पश्चात् प्रचारमागतमास्ते । स्वल्पत्वेऽप्यस्य सर्वाणि
गणानि मरुत्मानि मग्नानि हृदयद्रावकानि च नितरानाभान्ति ।

द्वितीयं तावत्तशोधरचरितमस्ति । तत्पञ्चतुःसर्गात्मकं पण्यवत्सञ्चित-
शतद्वयपञ्चपरिमाणं वर्तते । श्रीपद्मोद्यमनृपतेः कथामादाय वर्णिनीयं
काव्यग्रन्थः । एतत्काव्यं संजीवयद्गन्धश्च श्रीयुत टी. एस्. कुन्नुस्वामी
शास्त्रिणाधुनैव प्रकाशितः । वादिराजस्य चाणी सर्वत्रैव नन्दयन्ति वर्तन्ते ।

अस्माकमीदृशभिलाषा प्रादुर्बभूव यत्तदीयग्रंथानां कानिचित्पद्यान्यत्रोद्धृत्य
पाठकानां विस्मयमुत्पादयामः परंतु स्थानाभावादेतादृशं नानुष्ठितं । अस्तु ।
अयं पार्श्वचरितस्तृतीयो ग्रंथः ।

चतुर्थस्य तत्कृतग्रन्थस्य काकुत्स्थचरितस्य यशोधरचरिते नाममात्रो-
ल्लेखो दृश्यते । न सोऽपि बहु प्रयतितेपि दृष्टिपथमागतः । यशोधर-
चरिते यथा तन्नामोल्लेखः—

श्रीपार्श्वनाथ—काकुत्स्थचरितं येन कीर्तितम् ।

तेन श्रीघादिराजेन दृष्ट्वा याशोधरी कथा ॥

(सर्ग १ श्लोक ५)

पञ्चम ग्रन्थस्त्वस्य सूरैः “न्यायविनिश्चयविवरणम्” इति ।
तात्पर्यावधोतिनी व्याख्यानरत्नमालाखण्डस्यैव नामान्तरमस्ति ।
भगवदकलंकदेवेन कृतस्य न्यायविनिश्चय नाम्नो न्यायग्रन्थस्य
टीकात्मकोऽयं ग्रन्थः । स हि आरानगरान्तर्गतजैनसिद्धान्तभवननाम्नि
पुस्तकालये वर्तते । एतदन्ते,

“श्रीमत्सिंहमहीपतेः परिपदि प्रख्यातवादोन्नति—

स्तर्कन्यायतमोपहोदयगिरिः सारस्वतः श्रीनिधिः ।

शिष्यः श्रीमतिसागरस्य विदुषां पत्युस्तपःश्रीभृतां

भर्तुः सिंहपुरेश्वरो विजयते स्याद्वादविद्यापतिः ॥

इत्याचार्यवर्यस्याद्वादविद्यापतिविरचितायां न्यायविनिश्चयतात्पर्यावधो-
तिन्यां व्याख्यानरत्नमालायां तृतीयप्रस्तावः ।” इति लभ्यन्ते
वाक्यानि । :-

उपर्युल्लिखितेन पद्येन ‘स्याद्वादविद्यापतिः’ इति तदुपाधिभूतं
विशेषणं नितरां स्यातिमागतं स्यात् । तत एवैतद्विशेषणमात्रमेव पद्येन
कर्तृपरिचयार्थमुल्लिखितवान्सूरिः ।

‘सिंहपुरेश्वर’ इत्यपि विशेषणमेकं वर्तते उपरिगतशब्दे अग्रे समुल्लिख्यमानायाः पार्श्वप्रशस्तेर्दर्शनेनापि एवमेव विशेषणं सूरैर्लभ्यते, तद्यथा, द्वितीयतच्छ्लोके सूरिगुरोस्तत्पूर्वजस्य च श्रीपालदेवस्य विषये ‘सिंहपुरैकमुख्य’ इति विशेषणेनोपश्लोकनं वर्तते । अतो ज्ञायते यत्कर्णाटदेशान्तर्गतं सिंहपुरं नाम स्थानं जयसिंहनरेशस्य राजधानी तदधीनमासीत् । तत्रैव चैतत्संबन्धस्य पट्टः स्यादिति ।

एतद्ग्रन्थपञ्चकादृते मल्लिखेणप्रशस्तिमनुसृत्य ‘त्रैलोक्यदीपिका षष्ठी’ इत्यादि वचनोपलम्भात्तन्नामा ग्रन्थोपि तत्कृतः स्यादित्यनुमातुं न क्षतिः । एकस्मिन्ग्रन्थसूचीपुस्तके १ रत्नमणिविशोविजयः, २ वादमञ्जरी, ३, धर्मरत्नाकरोऽ ४ कलङ्काष्टकटीका चेति ग्रन्थचतुष्टयं वादिराजकृतमित्युल्लेखो लब्धस्तथापि न निश्चेतुं पार्यते यदस्यैव द्विद्वयं स्यते ग्रन्थास्तदन्यस्य वा स्युः, यतो बहवस्तन्नामानो विद्वांस आसन् पूर्णम् । न केवलमेकत्रैव कचिद्विषयेऽयं सूरिर्विद्वानासीदितु विविधेषु विषयेषु । अतोऽप्येव ग्रन्था एतत्सूरिकृताः कदाचिदासन् किंतु कालस्य विनाशनशीलस्य सर्वदा सत्त्वान्न ते ग्रन्था अद्योपलभ्यन्ते ।

वादिराजसूरिणा पार्श्वनाथचरितं ९४७ तमे शाकान्वदे निर्मितमित्युक्तं पूर्वं किञ्चवशिष्टग्रन्थानां विषयेन वक्तुं शक्यते प्रशस्त्यनुपलम्भात् यत्कदा ते ग्रन्था अवतारमलभन् । यज्ञोदरचरितं जयसिंहमहाराजराज्यसमये निर्मितं स्यादिति तु वक्तुं तावच्छक्यते । कुतः ? तृतीयसर्गान्ते चतुर्थसर्गोपान्ते च जयसिंहनामभिरेण नियोजितं यतः । तथा हि,

“व्यातन्वज्जयभिहतां रणमुखे दीर्घं दधौ धारिणीम् ॥ ८५ ॥”

“रणमुखजयसिंहो राज्यलक्ष्मीं यभार ॥ ७३ ॥”

इति सूरैर्जन्मस्थानदीक्षासमयादिकं प्रमाणाभावात् निश्चेतुं शक्नुमो वयम् ।

तत्समसमयेऽन्येपि कतिपयविद्वांस आसन् । तेषु मध्ये पण्डितपारि-
जातापरनामश्रीविजयभट्टारकनाम्नो विदुषः स्वयं सूरिणा स्वपद्ये एक-
स्मिन् स्तुतिरकारि । तद्यथा,—

यद्विद्यातपसोः प्रशस्तमुभयं श्रीहेमसेने मुनौ
प्रागासीत्सुचिराभियोगबलतो नीतं परामुन्नतिम् ।
प्रायः श्रीविजये तदेतदखिलं तत्पीठिकायां स्थिते
संक्रान्तं कथमन्यथानतिचिराद्विद्येदृगीदृक् तपः ॥

अयं श्रीविजयभट्टारको हेमसेनाचार्यस्य पदे स्थितवान् । महिषेण-
प्रशस्तावप्येतप्रशंसायामुक्त एकः श्लोक उपलभ्यते । तद्यथा ।

गङ्गावनीश्वरशिरोमणिकन्धसन्ध्या—
रागोल्लसच्चरणचारुनखेन्दुलक्ष्मीः ।
श्रीशब्दपूर्वविजयान्तचिन्तनामा
धीमानमानुषगुणोऽस्ततमः प्रमांशुः ॥

एवमप्यतो पद्यादनुमीयते यत्तदानींतनः कश्चिद्वंगवंशीयो भूपः
श्रीविजयभट्टारकस्य परमो भक्त आसीत् । प्रायोनेन हि राचमल्लेन
रक्तसगंगराजेनैव वा भाव्यम् । नान्योपै श्रीविजयभक्तो भूपतिः कश्चि-
दित्यूह्यतेस्माभिः । रक्तसगङ्गराजो हि ९०६ तमशाकाब्दात् ९२१
शाकाब्दान्तं राज्यं धुमुजे, राजमल्लस्त्वस्य भ्रातृव । रक्तसानन्तरमेव
राजमल्ल एव भूमिपालो जात इति प्रायो मतिर्मे ।

गद्यचिन्तामणेः श्वत्रचूडामणेश्च कर्तुः श्रीवादीभसिंहस्य विद्यागुरुः

१ श्रीयुत टी. एम्. कुपूस्वामीशास्त्रिणा यशोधरचरितस्य भूमिकायां
लिखितं यत् वादीभसिंहस्य नामाविकं नाम अजितसेनमुनिरस्ति । वादीभसिंहेति
तस्य विशेषणं पदवी वा बभूव । यथा महिषेणप्रशस्तौ—

गकलभुवनपालानम्रमूर्धाववदस्फुरितमुकूटचूडाटीटपादागधिदः ।

मदवदमितवादीमेन्द्रकुंभप्रमेरी गेगनदजितसेनो भाति वादीभसिंहः ॥

श्रीपुष्पसेननामासीत् । स पुष्पसेनोपि वादिगजसमसमये एव बभूव ।

उभयभाषाकविचक्रवर्ती महाकविः श्रीमह्मिणोपि प्रायशस्तदैव बभूव, यः ९६९ शकान्दे महापुराणमंकं व्यरीरचत् ।

दयापालमुनिः महाविद्वान् वादिगजसतीर्थ्य आसीत् । एतद्विषयेपि मह्मिणेणप्रशस्तौ कतिपयश्लोकाः सन्ति । किंतु विस्तरभयात्तेन नो-
द्धियन्ते ।

सैद्धान्तिकचक्रवर्ती श्रीनेमिचन्द्राचार्यः, इन्द्रनन्दिः, कनकनन्दिः
अभयनन्दिः, चन्द्रप्रभचरितकाव्यकर्त्ता वीरनन्दिः, कर्नाटकदेशीय-रत्न-
अभिनवप्रपञ्चो नयसेन इत्येवमादयोपि प्रसिद्धतरा विद्वांसस्तदानीमेव स्तो-
कान्तरेणामन्त्रित्यनुमास्माकम् । एवं दशमी शकशतार्द्धी बहून् जैनान्
विदुषः प्रादुश्रकार ।

सूत्रज्ञा — जैनहितपीठासम्पादक-श्रीयुत नाथूरामप्रभू इत्यनेन द्वितीभाषायां
लिखितस्य 'विद्वद्रत्नमाला' नाम्नि पुस्तके प्रकाशितस्य च स्वरसानुवादोऽयम् ।

हिंदावादी, पंचदे नं. ४
धर्मागठुणा तृतीया
संवत् १९०२ वि०

निवेदकः—

मनोहरलाल-शाम्भ्री. +

१. पुष्पसेनशुभिर्वादिगजसमसमयेऽनौ वार्त्तनमिहगमयोऽनेन निधिनो
भवति यः पुनःपुनर्निर्गच्छः ।

तापैर्सेवार्थिता यस्मिन् नित्योद्धोधंपरश्वधे ।
 अद्विच्यंत घनेऽनुच्छाः स्वयं दुस्तर्कशाखिनः ॥ ७ ॥
 शानामृतार्णवे यत्र चित्ते मज्जति दुर्जये ।
 क्रोधदावाग्निसंतापो दानवैर्द्रान्न्यवर्तत ॥ ८ ॥
 प्रहर्षानवमूर्धन्यमणिरागेण यद्वपुः ।
 यभावभ्रमिवाक्रान्तं विद्युता दयामलंप्रभम् ॥ ९ ॥
 निःशेषलोकवृत्तांतमीक्षमाणं यमीश्वरं ।
 उपास्मिंषत गीर्वाणाः कामचारभयादिव ॥ १० ॥
 अनंतगुणसाम्राज्यलक्ष्मीकांतमुपांतिर्मम् ।
 अघहंतास्महंतं चंदिपीय तमव्ययम् ॥ ११ ॥
 अपि प्रहास्ये मांघे मे श्रेयस्कामितया प्रभोः ।
 कैचेयं चरितं तावदर्थो दोषं न पश्यति ॥ १२ ॥
 जडाशयोदयमपि भव्यं तद्वचनं भवेत् ।
 यजिनामिमुखं पद्ममभ्यर्कं न तु शोभते ॥ १३ ॥
 कुतस्तमो लयं याति घचोयातौयनेन चेत् ॥
 न विशेयुर्मनःसद्म सतां जिनगुणांशिवः ॥ १४ ॥
 अल्पसारापि मालेव स्फुरन्नायैकसद्गुणा ।
 कंठभूषणतां याति कवीनां काव्यपद्धतिः ॥ १५ ॥

१ कपिलादिभिः । २ नित्योद्धोधः केवलज्ञानं तदेव परश्वधः परश्वर्यस्य
 तस्मिन् । ३ दुस्तर्कं दुष्टतर्कं एव शाखिनो वृक्षाः । ४ नम्रोभूतकमठशिरो-
 रत्नलक्षित्येन । ५ नीलवर्णम् । ६ पूजयामासु । ७ कामस्य चारादाक्रमणाद्
 भयेन । ८ अंतिमतीर्थकरस्य समीपवर्तिनं पार्श्वेनायमित्यर्थः । ९ मूर्खत्वे ।
 १० कल्याणवाञ्छया । ११ कथयामि । १२ जडाशयाद् मूर्खोदयः प्रादुर्भावो
 यस्य तद् । पक्षे-डलयोरमेदात् जलाशयात्सरसः प्रादुर्भूतिरुत्पत्तिर्यस्य तद् ।
 शीतगुणवज्जलादुत्पन्नमपि पद्ममुष्णगुणवत्सूर्यामिमुखं यथा शोभते तथा मूर्खोक्तं
 वचनमपि सर्वज्ञामिमुखं शोभते । १३ यच्च एव वातायनं गवाक्षं तेन । १४ जिनं-
 गुणा एव मरीचयः । १५ स्फुरंतः प्रकाशमाना नायकस्य चारित्र्यस्वामिनः, पक्षे-
 मालामध्यस्थितमणेर्युग्माः शौर्यक्षात्यादयः पक्षे सांगंध्यादयो यस्यां सा ।

अतुच्छगुणसंपातं गृह्णन्ति नतोऽस्मि तं ।
 पक्षीकुर्वति यं भव्या निर्वाणायोत्पत्तिर्णवः ॥ १६ ॥
 स्वामिनश्चरितं तस्य कस्य नो विस्मयावहं ।
 देवागमेन सर्वज्ञो येनाद्यापि प्रदर्श्यते ॥ १७ ॥
 अचिंत्यमहिमा देवः सोऽभियंघो हितैषिणा ।
 शब्दाश्च येन सिद्ध्यन्ति साधुत्वं प्रतिलंभिताः ॥ १८ ॥
 त्यागी स एव योगीन्द्रो येनाक्षय्यसुखावहः ।
 अर्थिने भव्यसार्थाय दिष्टो रत्नकरंडकः ॥ १९ ॥
 तर्कभूवल्लभो देवः स जयत्यकलंकधीः ।
 जगद्रव्यमुपो येन दंडिताः शाक्यदस्यंघः ॥ २० ॥
 स्याद्वादगिरमाश्रित्य घादिसिंहस्य गर्जिते ।
 दिग्गंगस्य मदध्वंसे कीर्तिभंगो न दुर्घटः ॥ २१ ॥
 नमः सन्मैतये तस्मै भयकूपनिपातिनां ।
 सन्मतिर्विधृता येन सुखधामप्रवेशिनी ॥ २२ ॥
 जिनसेनमुनेस्तस्य माहात्म्यं केन कथ्यते ।
 शैलाकाः पुरुषाः सर्वे यद्वचोयशवर्तिनः ॥ २३ ॥
 आत्मनैवाद्भितीयेन जीवसिद्धिं नियन्ता ।
 अनंतकीर्तिना मुक्तिराग्रिमार्गेण लक्ष्यते ॥ २४ ॥

१ उमास्त्वानिश्चितं यलाकपिच्छापरनामकं इति भवणवेन्गुलस्थशिखिलेयतः
 प्रतीयते । २ पक्षस्थाने कुर्वति साहाय्येनाश्रयंतीत्यर्थः । ३ ऊर्ध्वमुत्पत्तिं शीलं
 येषां ते । मोक्षं गंतार इत्यर्थः । ४ समंतभद्राचार्यस्य । ५ तत्त्वार्थसूत्रमहंभा-
 प्यस्य मंगलाचरणरूपेणाप्तमीमांसानामकेन स्तोत्रेण । ६ समंतभद्रः । ७ रत्न-
 करंडावकाचारः । ८ अकलंकदेवः । ९ शाक्या बौद्धा एव दस्यवध्वाराः ।
 १० वाद्वाचार्य दिग्गंगस्य । ११ सन्मतिविवरणनामकग्रंथकत्रे । १२ त्रिपष्टिश-
 लाकाः पुरुषाः । प्राचीनमहापुरुषाणां जैनमाहित्ये शलाकाःपुरुषा इति संज्ञा ।
 १३ जीवनिश्चितधुवृद्धत्ववर्जनिदिग्रंथत्रयस्य कर्ता ।

तापैसैर्वर्धिता यस्मिन् नित्योद्धोर्ध्वपरश्वधे ।
 अछिद्यंत वनेऽनुच्छाः स्वयं दुस्तर्कशास्त्रिनैः ॥ ७ ॥
 शानामृतार्णवे यत्र चित्ते मज्जति दुर्जये ।
 क्रोधदावाशिसंतापो दानवैर्द्रान्न्यवर्तत ॥ ८ ॥
 प्रहर्दानवमूर्धन्यमणिरागेण यद्वपुः ।
 वभावभ्रमिवाक्रांतं विद्युता श्यामलैर्प्रभम् ॥ ९ ॥
 निःशेषलोकधृत्तांतमीक्षमाणं यमीश्वरं ।
 उपास्थिपत गीर्वाणाः कामचारभयादिव ॥ १० ॥
 अनंतगुणसाम्राज्यलक्ष्मीकांतमुपांतिर्मम् ।
 अधहंतारमहंतं वंदिषीय तमव्ययम् ॥ ११ ॥
 अपि प्रहास्ये मांछे मे श्रेयस्कामितया प्रभोः ।
 कैवेयं चरितं तावदर्थो दोषं न पश्यति ॥ १२ ॥
 जडाशयोदयमपि भव्यं तद्वचनं भवेत् ।
 यज्जिनामिमुखं पद्ममभ्यर्कं न तु शोभते ॥ १३ ॥
 कुतस्तमो लयं याति वचोवातायनेन चेत् ॥
 न विशेष्युर्मनःसद्यः सतां जिनगुणांशैवः ॥ १४ ॥
 अल्पसारापि मालेव स्फुरन्नायैकसङ्गुणा ।
 कंठभूषणतां याति कवीनां काव्यपद्धतिः ॥ १५ ॥

१ कपिलादिभिः । २ नित्योद्धोषः केवलज्ञानं तदेव परश्वधः परशुर्यस्य
 तस्मिन् । ३ दुस्तर्कं दुष्टतर्कं एव शास्त्रिनो वृक्षाः । ४ नम्रोभूतकमदशिरो-
 रजलैर्द्वित्येन । ५ नीलवर्णम् । ६ पूजयामासुः । ७ कामस्य चाराशकमणाद्
 भवेत् । ८ अंतिमतीर्थकारस्य समीपवर्तिनं पार्श्वनाथमित्यर्थः । ९ मूर्त्तत्वे ।
 १० कल्याणवाञ्छया । ११ कथयामि । १२ जडाशयाद् मूर्खादुदयः प्रादुर्भावो
 यस्य तत् । पक्षे-डलयोरमेदात् जलाशयात्सरसः प्रादुर्भूतिरूपतिर्मस्य तत् ।
 शीतगुणवज्जलादुराग्नमपि पद्ममुष्णगुणवत्सूर्यामिमुखं यथा शोभते तथा मूर्खोक्तं
 वचनमपि सर्वज्ञामिमुखं शोभते । १३ वच एव वातायनं गवाक्षं तेन । १४ जिनैर्द्र-
 गुणा एव शीचयः । १५ स्फुरंतः प्रकाशमाना नायकस्य चारेत्रस्वामिनः, पक्षे-
 प्रह्लादमध्यस्थिभ्रमणेर्गुणाः शायैर्क्षाद्यादयः पक्षे सांगंध्यादयो यस्यां सा ।

श्रीपरमात्मने नमः ।
 श्रीमद्वादिराजसूरिविरचितं
 श्रीपार्श्वनाथचरितम् ।

प्रथमः सर्गः ।

श्रीवधूनवसंभोगभव्यानन्दकहेतये ।
 नमः श्रीपार्श्वनाथाय दानघेन्द्राचिताङ्गये ॥ १ ॥
 कुब्जदत्तविनिर्मुक्ताः सायका यस्य पादयोः ।
 हिंसादोषश्रयायेष पुष्पवर्पश्रियं दधुः ॥ २ ॥
 अग्निवर्षो रुपा यस्य पूर्वदेवेन निर्मितः ।
 तपसा सहसा निन्ये हृद्यकुङ्कुमपंकताम् ॥ ३ ॥
 गुरवोऽपि त्रिलोकस्य गुरोर्द्रोहादिवाद्रयः ।
 लाघवं तूलवद् यस्य दानवप्रेरिता ययुः ॥ ४ ॥
 भूगर्भादुत्पतन्नागचूडामणिमरीचिमिः ।
 आवृता यस्य धैर्येणेश्वरज्यत मेदिनी ॥ ५ ॥
 आतपत्रं महाबोधेर्यस्य शुभ्रमिवांबुदं ।
 पद्मिनी विभरामास पर्वतस्येव मूर्धनि ॥ ६ ॥

१ श्रीरेव वधूनस्या नवसंभोगेन भव्यानामानदस्य एवो मुखो हेतुस्तस्मै ।
 २ कुब्जः कुपितो यो दत्तः कमठामुरस्तेन विनिर्मुक्तास्तत्काः । ३ कमटेन पूर्वे-
 जन्मनो चैरिणा । ४ उत्पतत ऊर्ध्वमागच्छतो नागस्य धरमेद्रस्य चूडामणिमरी-
 चिमिः शिखामणिकिरणः । ५ पद्मावर्ता देवी ।

अतुच्छगुणसंपातं गृह्यपिच्छं नतोऽस्मि तं ।
 पक्षीकुर्वन्ति यं भव्या निर्वाणायोत्पत्तिर्णवः ॥ १६ ॥
 स्वामिनश्चरितं तस्य कस्य नो विस्मयावहं ।
 देवागमेन सर्वज्ञो येनाद्यापि प्रदर्श्यते ॥ १७ ॥
 अचित्यमहिमा देवैः सोऽभिवन्द्यो हितैषिणा ।
 शब्दाश्च येन सिद्ध्यन्ति साधुत्वं प्रतिलम्बिताः ॥ १८ ॥
 त्यागी स एव योगीन्द्रो येनाक्षय्यमुक्तावहः ।
 अर्थिने भव्यसार्थाय दिष्टो रत्नकरन्दकः ॥ १९ ॥
 तर्कभूवल्लभो देवः स जयत्यकलंकधीः ।
 जगद्भव्यमुपो येन दंडिताः शाक्यदस्यवः ॥ २० ॥
 स्याद्वादगिरमाधित्य चादिसिंहस्य गर्जिते ।
 दिग्नागस्य मदध्वंसे कीर्तिभंगो न दुर्घटः ॥ २१ ॥
 नमः सन्मैतये तस्मै भयकूपनिपातिनां ।
 सन्मतिर्विवृता येन सुखधामप्रवेशिनी ॥ २२ ॥
 जिनसेनमुनेस्तस्य माहात्म्यं केन कथ्यते ।
 शैलाकाः पुरुषाः सर्वे यद्वचोद्यशवर्तिनः ॥ २३ ॥
 आत्मनैवाद्धिर्तीयेन जीवसिद्धिं निवध्नता ।
 अनन्तकीर्तिना मुक्तिराग्रिमार्गेव लक्ष्यते ॥ २४ ॥

१ उमास्त्रानिशिष्यं बलाहपिच्छापरनामकं इति श्रवणवेम्बुलस्थशिलालेखतः
 प्रतीयते । २ पक्षस्थाने कुर्वन्ति गाहाप्येनाश्रयंतीत्यर्थः । ३ ऊर्ध्वमुत्पत्तिं शीलं
 येषां ते । मोक्षं गन्तार इत्यर्थः । ४ समंतभद्राचार्यस्य । ५ तत्त्वार्थमुद्गमद्वन्भा-
 प्यस्य मंगलान्तरणरूपेणाप्तमीमासानामकेन स्तोत्रेण । ६ समंतभद्रः । ७ रत्न-
 करन्दभास्वकाचारः । ८ अकलंकदेवः । ९ शाक्या वीर्या एव दस्यवर्धाराः ।
 १० वीर्याचार्य दिग्नागस्य । ११ सन्मतिविवरणनामकग्रन्थकृत् । १२ त्रिपट्टिश-
 लाभाः पुरुषाः । प्राचीनमहापुरुषाणां जैनमाहित्ये शैलाका-पुरुषा इति संज्ञा ।
 १३ जीवसिद्धिर्लघुगृह्यवेदनिदिधनं यत्र यन् कर्ता ।

कुतस्त्या तस्य सा शक्तिः पाल्यकीर्तिर्महोजसः ।
 श्रीपदध्वजं यम्य शाब्दिकान् कुरुते जनान् ॥ २५ ॥
 अनेकमेदसंधानाः खनंतो हृदये मुहुः ।
 बाणा धनंजयोन्मुक्ताः कर्णस्यैव प्रियाः कथम् ॥ २६ ॥
 चंदेयानंतवीर्याब्धं यद्वागमृतवृष्टिभिः ।
 जगज्जित्सन्निर्घाणः शून्यवादहुताशनः ॥ २७ ॥
 ऋतुसूत्रं स्फुरद्भस्मं विद्यानंदस्य विस्मयः ।
 शृण्वतामर्प्यलंकारं दीप्तिरंगेषु रंगति ॥ २८ ॥
 विशेषवादिगीर्णुश्रवणावद्धबुद्धयः ।
 अक्लेशादधिगच्छन्ति विशेषाभ्युदयं बुधाः ॥ २९ ॥
 चंद्रप्रभाभिसंवद्धा रसपुष्टा मनः प्रियं ।
 कुमुदतीव नो धत्ते भारती वीरनंदिनः ॥ ३० ॥
 कुशलानि विपच्यन्तां यदि संति तथा मम ।
 यावज्जीवं न पदयामि दुर्जनं स च मां यथा ॥ ३१ ॥
 अक्षमः सन् बुभुक्षार्यं तरैश्चुर्न तथा क्षणं ।
 मां विभीषयते यद्ददहेतुकुपितः खलः ॥ ३२ ॥
 अथवाऽस्तु नमस्तस्मै दुर्जनायापि यद्भयात् ।
 सप्रयत्नपदन्यासा न प्रमोद्यति मन्मतिः ॥ ३३ ॥
 कलास्तत्र न वर्धते चंद्रस्यैव कवेरिव ।
 कंठे विर्षप्रहो यम्य धूर्जटेरिव दुर्मतेः ॥ ३४ ॥

१ जैनशाकटायनव्याकरणकर्तुर्नाम कदाचित्पाल्यकीर्तिः भ्यात् । २ शाब्दिकान्
 वैयाकरणान् । ३ बाणाः शब्दाः शराश्च । ४ अर्जुनमनामा द्विसप्तानकाव्यकर्ता
 कविश्च । ५ ध्वजस्य कुंतिपुत्रस्य च । ६ प्रमेयरत्नमालानामकतर्कग्रंथकर्ता
 स एत मेघदूतम् ७ नयोऽभूत् । ८ श्लोकवार्तिकालङ्कारम् । ९ विशेषवादिनामाचा-
 र्यस्य गिरिवाणी तस्याः गुणः रचना तस्याः ध्वजे आगता बुद्धिर्येषां । १० चंद्रप्रभ-
 चरितेति काव्यसंबन्धिनी । ११ व्याघ्रः । १२ प्रयत्नपूर्वकरचनायामुच्यता ।
 १३ प्रमादभावरतिः । १४ दोषग्रहः पक्षे ।

दुर्जनस्य बहुच्छिद्रं तत्प्रवेष्टुमनीश्वराः ।
 प्रविशन्ति गुणाश्चित्रं निश्छिद्रं धीमतां मनः ॥ ३५ ॥
 तस्मात् सतामुपस्कारं मत्प्रयासो व्यपेक्षते ।
 मणिराकरजः शुद्धयै तज्ज्ञस्येव क्रियाविधिम् ॥ ३६ ॥
 अस्ति भारतैवास्येऽस्मिन् जनांतः शांतकल्मषः ।
 सुखाभिरतिहेतुत्वात् सुरम्याख्यस्तनूभृताम् ॥ ३७ ॥
 भ्रातौलिप्रस्तरं व्योम शालीयामोर्द्धवासितं ।
 घनांतोऽपि विभर्ताव यत्र कालंबलाहकम् ॥ ३८ ॥
 भुज्यमाना जनैः स्वैरं यस्मिन्नुद्वासितांदराः ।
 न त्यजन्ति कुंलीनत्वं धान्यपाकसमृद्धयः ॥ ३९ ॥
 शंकां यत्र भुयो रात्राद्युन्मुपन्निधिदीप्तयः ।
 अचाप्तशालिपाकेषु पामराणां प्रकुर्वते ॥ ४० ॥
 सस्यबृद्धीर्मुदा यत्र श्यामाङ्गीः प्रसवोन्मुखीः ।
 आपगाः स्वपयःपुष्टाः पश्यन्तीवांयुजेक्षणैः ॥ ४१ ॥
 नद्यः स्फटिकपापाणदीप्तिर्भियत्र पूरिताः ।
 बहन्तीव शुचौ शुष्कंचारोऽपि गृहदंभसः ॥ ४२ ॥
 इक्षवो यत्र घाटेषु पाकभंगगलद्रसाः ।
 प्रवाह्यै प्रकल्प्यन्ते पांथक्कर्मैतृपामुपे ॥ ४३ ॥
 धनेषु यत्र कर्पूरद्रुमरेणुसुगंधयः ।
 माधवीमुपगृह्णन्ते मायता बहुचलभीः ॥ ४४ ॥

१ गुणाधानेऽर्धे कृष्णधातो. सुद्. २ भरतक्षेत्रे. ३ भ्रमन्तोऽलय एव प्रस्तरं
 यत्र तत्. ४ शालीनामामोदेन सुगंधितं. ५ कृष्णमेयम्. ६ उद्वासितानि
 गंधयुक्तानि अंदराणि यासां. ७ क्षे-उद्वासितं अवरमाकाशं यामिस्ताः. ८ कां
 पृथिव्यां लीनत्वं. ९ अन्यत्र-उच्चकुटुम्बित्वम्. ८ यथा स्वपयसा दुग्धेन परिपुष्टाः
 पुत्रं प्रसोतुमुन्मुखीर्बला मातरः पश्यन्ति तथैव स्वपयसा जलेन पुष्टिगताः सस्य-
 बृद्धीर्नद्यः कमलरूपैर्नद्यः प्रेक्षन्ते. ९ प्रीप्सतावपि. १० शुष्कं वार्जलं यागां
 ताः. ११ पथिजनह्रातिकारिणीं तृपां मुष्णातीति तृप्ते. १२ क्लृप्त्यर्थेर्विकारं
 ११४१२९। इति चतुर्थी ।

स्फटिकेभ्यो गिरिर्यत्र पादेभ्यः पथिका रवैः ।
 विवेचयन्ति हंसानां सरांसि मधुरश्रवैः ॥ ४५ ॥
 सरस्तरंगसंघातस्खलद्वातावहाः शुचौ ।
 कुर्वन्ति पांथविश्रामं यत्र चन्दनवीथयः ॥ ४६ ॥
 पुण्यपापक्रियाचासिक्लुमातिक्रान्तवैभवाः ।
 यस्मिन्नन्योऽन्यसंपत्त्यै जना न स्पृहयालवः ॥ ४७ ॥
 कृतपुण्यजनाकीर्णं पुरं तत्रास्ति पोदनं ।
 पांथा यस्मिन्नयत्नेन प्राप्नुयन्ति कृपौदनम् ॥ ४८ ॥
 दीप्तत्नमयो यत्र प्राकारो भाति भासुरः ।
 पर्यटन् पुरगुम्फर्थं प्रातौष इव भूपतेः ॥ ४९ ॥
 अरुणस्तम्बरत्नांशो डारि यस्य प्रवेशिनां ।
 मनुजः कुंकुमालिंसादितरो न विमिद्यते ॥ ५० ॥
 यस्य खातामसि स्नाताः स्फुरन्मानिक्पदीधितौ ।
 स्पृशन्नोष्णेन युध्यन्ते तटे शीतालवोऽनलम् ॥ ५१ ॥
 शिखरप्रोतरत्नानां खातामुपरिवेषिणः ।
 यस्य सालस्य शोभन्ते पल्लवा इव रत्नमयः ॥ ५२ ॥
 यस्य गोपुरशूलाप्रदारितास्सव्यथा इव ।
 रसंतो रसैदाः काले निजं मुञ्चन्ति जीवनम् ॥ ५३ ॥
 पूर्णकुम्भस्तनीर्यस्यालीढमौल्या निशामुखे ।
 वेद्या इव कैर रागी रथ्याः स्पृशन्ति चंद्रमाः ॥ ५४ ॥

१ स्फटिकनिर्मितप्रयंतपर्वतसरतोः शुक्लत्वेन सादस्याद् भिन्ना कारणं तयो-
 र्भेदं ज्ञातुमशक्यत्वात् कर्णत्रियैर्हसत्त्वर्जनंतीति भावः । २ सरतो जलाशयस्य
 तरगाणां वीचीनां संपातेन स्खलन्तं वातमावहंतीति संबोधा । ३ स्वायंशू ।
 ४ मध्ये इति शेषः । ५ दिक्शब्दाः । १।४।४३ इति-इतर शब्दशोभे पंचमी ।
 प्राकारस्य, सालवृक्षस्य च । ७ रस जले ददते इति । ८ वपे । ९ “जीवनं
 न वनं” इत्यमरात् जीवनं जलं यस्मै प्राणम् । १० पूर्यमाणः एव स्तना
 , यस्मै-पूर्णकुम्भ इव । ११ मान्यसहिता । १२ हरिः किरणैश्च ।

कुसुमानि सुगंधीनि निष्कुटे यस्य वीरुधां ।
 पिबन्ति भ्रमराः स्त्रीणां गृहे वक्राणि चलन्माः ॥ ५५ ॥
 तन्वीनां सहजं बाल्यं नवयौवनसंग्रहे ।
 यत्र यूनां मनःकूपं निर्वेदेनेव गच्छति ॥ ५६ ॥
 यत्र दुग्धच्छेदाशुभ्राश्चित्रं भोगेस्पृहावतां ।
 तन्वीकटाक्षचिक्षेपा रागोपादानहेतवः ॥ ५७ ॥
 वेदीरत्नप्रभोत्कीर्णाः प्रासादाः यत्र पांडुराः ।
 सैद्रचापशरन्मेषविभ्रमं साधु विभ्रते ॥ ५८ ॥
 गृहाम्रोक्षतरुनां स्फुरंत्यो रश्मिसूचयः ।
 दिवाऽपि यत्र कुर्वन्ति शंकामुलकामु पश्यताम् ॥ ५९ ॥
 आस्तीर्णां विषणिर्यत्र प्रप्यमानिश्यरोचिषा ।
 प्राप्ता बालानपेनेव व्योर्मपाथेयलिप्तया ॥ ६० ॥
 यत्र द्रंढनीलनिर्माणगृहमिनीरुपस्थिताः ।
 हेमवर्णास्त्रियो भान्ति कालार्दीनिय विधुतः ॥ ६१ ॥
 भयनोत्तंभिता यत्र पताकाः धीतभामुराः ।
 भाययंत्यघने व्योसि क्षणदीधिनिविभ्रमम् ॥ ६२ ॥
 हरिन्मणिमयारंभामुन्मयूखां जिघ्रिंसेषया ।
 दूर्याकुग्धिया यत्र यत्मा धायन्ति नेहलीम् ॥ ६३ ॥
 अगाधोन्नायसंगमो गुणी कर्कशादंभृत् ।
 अर्घिदाहयन्नात्र गजा धीनित्योऽभवत् ॥ ६४ ॥
 भानुं दिक्चक्रमाप्रामध्विर्तायेन तेजसा ।
 व्याप्नुयंतं जहासेव म सहस्रेण तेजसा ॥ ६५ ॥

१ गृहसामं । २ गृहाणाम् । ३ दुग्धच्छेदाः । ४ गेवनस्य-शरनस्य च ।
 ५ भगव्य प्रेम्णा संश्लिष्य च । ६ अस्त्राणामननननं धार्यदादिवापेनं सन्तु-
 मिराज । ७ ईदमीतमलिभिर्निनयदानो निनीः समुदगिताः । ८ वृत्तनेपातु-
 पधिया इत्यर्थः । ९ विधुर्द्विभ्रमम् । १० अमुं सादितुमिच्छता । ११ प्रभु-
 धान्यगर्भादुत्पत्तिः ।

स मनोऽकलाकांतिरुदयारक्तमंडलः ।
 राजौ मृदुकरोल्लोसैः कुमुदानंदमादधौ ॥ ६६ ॥
 तादृशी पात्रता तस्य तं गच्छंतं करेच्छया ।
 शिरोर्क्षरप्रदानाय शत्रवोऽपि यदभ्यगुः ॥ ६७ ॥
 आश्रया कृतमर्यादे भुवने तस्य मध्यमे ।
 सौऽदृष्टाकारखाताद्याः शोभायै पत्तनादिषु ॥ ६८ ॥
 तस्य धर्मभृतो युद्धे गुणारोपितशक्तयः ।
 पत्रिणोऽपि स्थिरायस्थानुदास्थन्नवनीभृतः ॥ ६९ ॥
 कामवर्षां स सर्वस्मिन्नुन्नतेष्वधिकक्रियः ।
 तथापि जलदस्येव पद्मगुणाः सत्पथस्थितेः ॥ ७० ॥
 निर्गतं द्दित्सतस्तस्य न लक्षादूनमाननात् ।
 प्रत्यपद्यंत संतस्तं तथापि मितभाषिणम् ॥ ७१ ॥
 धर्म्यमाग्राविपाकं ॥ लोकस्थित्या बहन्नपि ।
 विचिकाय न कस्यापि चित्तेऽपायं दयापरः ॥ ७२ ॥
 संयद्धोऽपि सदाऽभ्येक्षः करणक्रमवर्त्तिभिः ।
 अस्तब्धः सन्नुपालब्धस्थूलमर्थमनश्वरम् ॥ ७३ ॥
 जनस्य क्षुण्णमाग्रेण दीर्घयात्रां प्रकुर्वेत् ।
 धर्मतापहरास्तस्य प्रपौ इव विभूतयः ॥ ७४ ॥
 सुप्तोऽपि चक्षुषा पश्यन् जगत्तेजोमयेन सः ।
 दंटेन दर्शयामास मार्गमुन्मार्गगामिनाम् ॥ ७५ ॥
 कोशगर्भात् स आकृष्टादानार्थं खङ्गरत्नयोः ।
 कोषप्रसादयोस्सिद्धिमवापदरिमित्रयोः ॥ ७६ ॥

- १ मनोहरा चतुष्पष्टिकलानां कांतियस्य, पक्षे—कला पोडगो भागः ।
 २ उदये प्रादुर्भावगमये ईषदक्तमंडलवान् । ३ नृपधंद्वश्च । ४ कोमलकिरणाना-
 मुद्गांगः पक्षे राजप्रदेयन्यूनभागः । ५ कु. पृथ्वी । ६ श्रेष्ठोपप्रदानाय । ७ सहस्र
 सभावः । ८ प्राप्नुवन्, अकणयैश्च । ९ । गेवर्कः । १० आज्ञानुसारवर्त्तिभिः ।
 ११ 'प्रपा पानीयताडिका' इत्यमरः ।

दुःखकृपात् प्रजा भूषः स चित्रं जैत्रविक्रमः ।
 यदुज्जहार दूरेऽपि भुजेनाजानुलंविता ॥ ७७ ॥
 तस्याराधयतो धर्मं नित्यं तत्परया धिया ।
 अनश्यतां न कामार्थोपभोगैदिव भूपतेः ॥ ७८ ॥
 तद्गुणामृतसंपातात् स्वयं कामदुघा मही ।
 तत्फलानुभवे यन्नः प्रजानामवशेषितः ॥ ७९ ॥
 तस्य सूक्ष्मविदस्तेजो दैवमन्यदिष प्रजाः ।
 अब्रूभुजन्फलं काले प्रच्छन्नस्यापि कर्मणः ॥ ८० ॥
 हितपाकं प्रजानां स दाह्यमाक्रम्य तेजसा ।
 कुर्वन्नपि प्रचल्ये न कृष्णं यस्मां शुचिर्गुणैः ॥ ८१ ॥
 तं वुरासदमाप्ताद्य विश्वभूतिं प्रभावितम् ।
 उवाचेदं वचो मंत्री विश्वभूतिविशंपतिम् ॥ ८२ ॥
 देव देवांगनापांगरुचिर्गौरगुणा गुणाः ।
 किन्नरैर्गायिपेरंस्ते मानुषोत्तरमूर्धनि ॥ ८३ ॥
 त्वयि शास्तेरि लोकस्य शिवमेव गुणोत्तरं ।
 प्रपीडयति मामेव केवलं प्रयत्ना जरा ॥ ८४ ॥
 देव ! पश्य जपाधारा विशुद्धा रत्नार्वाससः ।
 जरसा जरठाः संतो निर्भर्त्स्यते मम द्विजाः ॥ ८५ ॥
 यार्क्ष्यवेपथ्वेदेन स्पलतोऽनुपदं मम ।
 चित्तशुद्धयेव निर्यत्या दृश्यते पांडुरं शिरम् ॥ ८६ ॥
 दौर्बल्यं मम दृष्टं च जरिणो जनगर्हितं ।
 दुःप्रेष्यवन्न वर्तेते स्वकार्ये चक्षुरादयः ॥ ८७ ॥

१ जयशीलपराक्रमवान् । २ अमोघत इव । ३ मही तद्गुणादेव प्रसविर्ग्रीवतो
 प्रजानां तद्गोत्रे एव यन्नोऽवशिष्टः । ४ तत्तत्कर्मणे । ५ ह्रीन्वचरिप्रोऽभिध ।
 ६ मुखोन्मत्ताधविक्षेपस्तु शुभाः । ७ शागधे । ८ रत्नवन्नधारिणः । ९ निर्ग-
 च्छन्ता । १० दुष्ट-रसवर ।

जरत्तेयं सपत्नीव मद्भात्रानपवर्तिनी ।
 प्रतिहन्ति च कांतानां मत्समागमकौतुकम् ॥ ८८ ॥
 प्रेषितः प्राप्तदौर्बल्यमचिरादभिर्यास्यता ।
 मां प्राप्तवानयं दंडः पुरस्तादिव मृत्युना ॥ ८९ ॥
 वयसा पश्चिमेनेदमत्यंतोपात्तकंपनं ।
 उद्योगमिव तृष्णायां निषेधति शिरो मम ॥ ९० ॥
 ततो मामनुमन्येथा जिघृक्षुं जिनदीक्षितं ।
 वयःपाकनिगारोऽयमन्यथा मां न मुञ्चति ॥ ९१ ॥
 यदि दृष्टिर्न जैनीयं कः पुमाश्चोपसर्पति ।
 गंभीरं भयपातालमविर्चामृगतृष्णया ॥ ९२ ॥
 इति विज्ञाप्य राजानमाश्वास्यांबुधरीं प्रियां ।
 निविभ्यानुगतौ पुत्रौ स प्रतस्थे तपोवनम् ॥ ९३ ॥
 कमठे सत्यपि ज्येष्ठे तस्य पुत्रं गुणाधिकं ।
 मरुभूतिं महीपालः साचिन्व्ये प्रत्यतिष्ठपत् ॥ ९४ ॥
 अमात्यलक्ष्मीमासाद्य स वभार वैसुंधरां ।
 समुद्रमेखलाक्रांतां प्रियामपि र्यसुंधराम् ॥ ९५ ॥
 आहृष्टास्तस्य मंत्रेण परेषामपि संपदः ।
 अनुसंगप्रकरणेन समाश्लिष्यन्महीपतिम् ॥ ९६ ॥
 सदैवदर्शनोपायं श्रवणानुगतार्थितं ।
 नृपस्तमात्मनो मेने तृतीयमिव लोचनम् ॥ ९७ ॥
 नीरसंभृतया तेन तीक्ष्णयाऽजिह्वाधारया ।
 बुद्ध्या निखिश्येथा च विभिदे मर्मं शात्रवम् ॥ ९८ ॥

१ आगमिष्यता । २ जरसा । ३ वृद्धावस्थाया निगलनम् । ४ जिनोपदिष्ट-
 सम्यग्दर्शनादिचक्षुर्बिना सर्वे एव मिथ्याज्ञानरूपमृगनृष्णावज्ञाद् जन्मकूपे पतन्ती-
 त्यर्थः । ५ धरिणीम् । ६ एतन्नाम्रीं स्त्रीम् । ७ उभयत्रापि ममानम् । ८ जलसहि-
 तया, नीरसं दुहदं भृतया धारिण्या दंडमित्र्येत्यर्थः ।

भोगतृष्णातुरे मूर्खे कमठे चारुणीप्रिये ।
 स यावत् स्नेहसंबन्धात् परां भक्तिमदर्शयत् ॥ ९९ ॥
 पौदनस्याभिगोप्तारमादिश्य सचिवाग्रजं ।
 सामात्यः प्रययौ राजा वज्रवीरजिगीषया ॥ १०० ॥
 बलेन चलतस्तस्य भाराकांता समन्ततः ।
 प्रागेवावनता धात्री पश्चाद् मार्गे महीभृतः ॥ १०१ ॥
 अनेकेभूभृदायक्षा दिक्प्रेसिद्धमतंगजा ।
 सानुरागवती तस्य धरेव चलिता चमूः ॥ १०२ ॥
 भूर्भौतिकक्रियाबंधोस्तस्याभ्यागच्छतोऽद्रिभिः ।
 स्वागतं जगदे नूनं सेनाघोषप्रतिस्वनः ॥ १०३ ॥
 जहि गुल्ममवस्कंद पंकमुद्धर कंटकं ।
 गच्छन् प्रियं व्यधत्तेव स बली घनपद्धतेः ॥ १०४ ॥
 औरुढसिंधुरस्कंधं राजन्यपरिवेष्टितं ।
 भवेत्तच्छ्रेण राजानं जनुर्जानंपदा जनाः ॥ १०५ ॥
 भूरजः सैन्यसंपातादुत्पपात नभःस्थलं ।
 तस्य धूम इवाभ्यग्रस्तेजोबन्हेज्वलिष्यतः ॥ १०६ ॥
 अरौत्सीदरिमुद्वर्ष सपक्षं मधुपं तथा ।
 संकुचत्यग्र संपत्तिं यथा तीक्ष्णो हिमागमः ॥ १०७ ॥
 निर्गत्य वज्रवीरोऽपि सबलो नगराद् बहिः ।
 प्रत्यग्रहीन्महानाथं याणवर्षैरणातिथिम् ॥ १०८ ॥
 खड्गसंघट्टनोच्चांतस्फुलिगैः शरमंडपैः ।
 युद्धं व्योसि तयोश्चक्रे सतदिन्मेघविभ्रमम् ॥ १०९ ॥

- १ वज्रपीरं जेतुमिच्छया । २ बहुवृत्तिमिवेष्टिता, पक्षे-असंख्यपर्वतः ।
 ३ दिग्धु रयाता इमिनो यस्याः । अन्यत्र-दिग्गजाः । ४ भूभाकत्वाद्भुः ।
 ५ समाप्ते शापत्ययातस्य पूर्वनिपातः । ६ सेनागिर्विकारेत्येमावौ । ११/१३५
 इतीत्येवमेव तुल्यम् । ७ जनपदे देसे भवाः । ८ युत्तनातिथिम् ।

प्रहिता वज्रवीरेण श्यामपत्राः शिलीमुखः ।

नारचिदमुपासर्पन्नपि तेजोविकस्वरम् ॥ ११० ॥

घनविक्रमसंनहमंगान्मृदुरिवाभवत् ।

सदंडमरचिदस्य कर्कशं सोढुमक्षमः ॥ १११ ॥

भयेन धावतो युद्धादव्यवस्थितदिक्तया ।

तस्याग्रे चारचिदस्य जयचार्ता जवाद् यया ॥ ११२ ॥

राजा पश्चात् समाक्रम्य करणैर्बधनिष्ठुरैः ।

करग्रहेण वृभुजे स पद्मनगरश्रियम् ॥ ११३ ॥

नृपतिरहितमेवं वज्रवीरं विजित्य

स्वपुरमभिजगामोहामलक्ष्मीसमेतः ।

विकर्चकुमुदताराहारशुभ्रं यशः स्वं

दिशि दिशि सयधूकैर्गापयत्किनराद्यैः ॥ ११४ ॥

वातोन्नतितकेतुयष्टिभुजया व्याह्रयमानस्तया

तात्पर्याद्विष विप्रयोगविधुरामासाद्य रम्यां पुरीं ।

कुर्वन् जैनमहप्रबंधविधिना लोकस्य भूरिश्रियं

राजा वारिधिमेखलां वसुमतीं दीर्घं ररक्षाक्षया ॥ ११५ ॥

इति श्रीवादिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते

महाकाव्यं ऽरचिदमहाराजसंग्रामविजयो नाम

प्रथमः सर्गः ।

१ पाणाः । २ प्रभूतपराक्रमनाथात् । ३ शत्रुम् । ४ प्रकुलकमलताराहार-
वच्छुक्रम् । ५ वातेनोन्नतिता उर्ध्वन्नतिता केतुयष्टिरेव भुजा यस्यास्तया ।
६ विप्रयोगेन वियोगेन विधुरां दुःखिताम् । ७ मह उद्धव उत्तम इत्यमरः ।

द्वितीयः सर्गः ।

अधैकनाथं वसुधांगनायाः पुरस्य वृत्तांतविशेषवेदी ।
निवेदितात्मा सचिवाद्वितीयं चरो नराधीश्वरमाससाद ॥ १ ॥
स भूरजश्चुंबितमस्तकेन प्रणम्य भूमाबुपविश्य वाग्मी ।
प्रभोर्नियोगात् स्वनियोगमेवं प्रचक्रमे वक्तुमनुक्रमेण ॥ २ ॥
शिरोभिरर्च्य जगदीश्वराणामभिर्गमुद्रं नृप ! शासनं ते ।
यशस्तथाकामति तेन सर्वा दिशो निशानार्थमरीचिशुभ्रम् ॥ ३ ॥
यशो विशुद्धं नृप ! तावत्तीनं कलंकितं तत् कमठेन मन्ये ।
वियोगिकौतामुखरंजनेन प्रावृद्धनेनेय हिमाद्रिकूटम् ॥ ४ ॥
त्वयि प्रयाते नृप ! वज्रवीरं जेतुं स गोप्ता किल यौदनस्य ।
स्वेच्छाविहारी मरुभूतिकांतां वसुंधरामक्षत पंकजाक्षीम् ॥ ५ ॥
भ्रूवल्लरीकार्मुक्यष्टिभाजा कर्णातरुष्टेन निकृष्टचेताः ।
तन्नेत्रयाणेन निसर्गलौल्यादविध्यतासौ हृदि मन्मथेन ॥ ६ ॥
अखंडैकार्कदयगुणोपपन्नौ तस्याः कुचौ निर्जितकुम्भिकुम्भौ ।
तयोस्तवेगालुठनादिवाभूदनेकमंगं खलु तस्य चित्तम् ॥ ७ ॥
न्यर्धसं चित्ते मुखग्रंद्रचित्रं तस्याः स कामानलतीव्रतापे ।
शमाय पापेन तथापि तस्य सराग्निरुद्धामविचृद्धिरासीत् ॥ ८ ॥
स्मृतिप्रबंधेन वसुंधराया विवाधरं चेतसि संदधानः ।
स तत्तन्निर्मुक्तशराग्रभागममंस्त भग्नं मकरध्वजम् ॥ ९ ॥

१ अभिजा मुद्रा यस्य तत् । २ चंद्रकिरणवच्छुद्धं । ३ वियुक्तनारीमुखं रंजयतीति तेन । ४ भ्रूवल्लरी एव धनुर्यष्टिणां भजतीति तेन । ५ पूर्णकटोरं । ६ जितौ हस्तिन्याः कुम्भौ याभ्या । ७ यद्यपि लोके चंद्रः संतप्तसंतापहानये भवति, तथापि कमठपापवशात् संतापवर्धकत्वेन विपरीत एव जात इत्यर्थः । ८ पुनः पुनः स्मरणेन ।

मनोरमावतिनि नामिकूपे निपातितं तेन मनस्तदीये ।
 पुनर्न कर्मण्युदतिष्ठत स्त्रे गभीरपातालमिव प्रविष्टम् ॥ १० ॥
 निषेधनायेव पुनः प्रवृद्धेः कांचीगुणेनामिनिबध्यमानः ।
 सविस्तरस्तन्मनसाऽणुनाऽपि व्याप्तो मृगाक्ष्या युगपन्नितम् ॥ ११ ॥
 धृत्वा लतांगीं करपल्लवे तामसकमारुह्युमिवानिवृत्तम् ।
 निरुद्धपंचेन्द्रियवृत्तिचित्तं तं मृत्यवेऽयच्छदिव क्षणेन ॥ १२ ॥
 पूर्वापरालोचनकर्मशून्या तथागतस्येव मतिस्तदीया ।
 बृहत्समारोपतया कृशांग्याः कृशेऽवलो सुतरामसाक्षीत् ॥ १३ ॥
 स विबुधः सन्मदनानलेन किमप्यकृत्वा जनतांसमक्षं ।
 नृवीर ! विश्वास्य जनेन सार्धं न्यविक्षतोद्यानमशेषितात्मा ॥ १४ ॥
 अतिप्रवृद्धेन मनोभवाग्नेस्तमोष्मणा दुर्विपहेन राजन् ।
 अनीयत पार्थक्यां तदंगे पुनः पुनश्चंदनपंकलेपः ॥ १५ ॥
 स्थितोऽपि तस्यामशनैरशोकप्रचालशय्यां स विबुद्धतापः ।
 ज्वालामियादुद्ध दयानलस्य सरातुरस्यास्ति कुतो विवेकः ॥ १६ ॥
 स चंदनाभः कणसेकशीतैरावीजितः सन्फदलीद्रुमाणां ।
 मुहूर्तमापांडुरगर्भपत्रविपानलस्पृष्ट इवामुमूर्च्छे ॥ १७ ॥
 मुहुः समुत्थेन्दुकलाविश्रुद्धां बहन्मृणालीमुरसि सरतः ।
 असून् स्वकीयानर्दतस्तदानीं दंष्ट्रामिवातर्कयदंतकस्य ॥ १८ ॥
 आंदोलितोपांतसरस्तर्ंगो विनतकश्चंदनघल्लरीणां ।
 विदाहकारी श्वसनोऽपि तस्य को वा प्रियो धर्मपथव्युतस्य ॥ १९ ॥
 सुगंधिनीलोत्पलतल्पशायी मुहुर्द्विरेफैरुपरि भ्रमद्भिः ।
 धूमायमानस्स इवामवत् प्रागभिज्वलिष्यन् क्रशकेतनेन ॥ २० ॥
 आसादिताः पल्लवरागमंगं तच्छ्वासतापेन तदीयदुःखं ।
 सार्माप्ययोगादिव चालचूताः स्वयं विभागागतमन्यभूवन् ॥ २१ ॥

१ बुद्धयः । २ कटिप्रदेशः । ३ संतिष्ठति स्म । ४ जनसमुदायसम्पुराणम् ।

५ उष्णताम् । ६ भक्षयतः । ७ वातः । ८ कामेन । ९ विभागे आगतम् ।

व्यापारयन् दिक्षु दशौ स कामतीव्राभिपंगेण यथा वितर्कं ।
 पुरो निपण्णामिव नामपश्यत् कामो हि कामं भ्रममातनोति ॥२२॥
 कृतोपरोधं कलहंसकेन पृष्टस्स तस्मै हृदयोपमाय ।
 निमित्तमाख्यग्रयनौभिकांताममात्यकांतां मदनज्वरस्य ॥ २३ ॥
 स सत्वरं तामुपमृत्य तन्वीमयोचदित्थं कलहंसनामा ।
 प्रियाग्रजस्ते सुदेति ! ज्वरार्तो न बुध्यते स्वं च समीपमन्यं ॥२४॥
 प्रतिक्रिया च क्रमते न तस्मिन् विकल्पिता कर्मविशेषविद्भिः ।
 स संकटप्राणदशाचलंयी त्वां दृष्टुमन्विच्छति सानुरागः ॥२५॥
 निशम्य वाचं कलहंसकस्य यानं समादह्य सखीसमेता ।
 अयादनालोचनया नतध्रुः तस्यांतिकं केतुनिपीडितस्य ॥२६॥
 कृतोपचारा यिनयेन तन्वी ततस्तदाकारविशेषदृष्ट्या ।
 अबुद्ध तस्यांगमनंगदग्धं स्त्रियो हि तस्मिन् विषये विदग्धाः ॥२७॥
 अत्रोचदेवं तमजानतीव ज्वरस्य ते किं तु निमित्तमस्य ।
 कियंति वा संति दिनानि घृथाः प्रतिक्रियां कीदृशमादिशंति ॥२८॥
 स उच्छ्वसन् किंचिदकुंचिदोगा आकर्ण्य वाचं मृगलोचनतायाः ।
 द्विया द्वियेव प्रविमुच्यमानो भ्रातृप्रियां कष्टमयोचदिष्टम् ॥ २९ ॥
 मनोभवस्तन्वि ! निमित्तमस्य द्विप्राण्यहानि ज्वरविघ्नमस्य ।
 चिकित्सितं चेह ममांतरात्मा शंकायुतस्तत् सुलभं न वेत्ति ॥ ३० ॥
 भेतव्यमार्दा परलोकाभंगादयंध्यकोपश्च जने मनोजः ।
 तेनोभर्यास्तस्पृगियं मतिमं प्रियाधिरुदेव विमर्शि लाल्यम् ॥ ३१ ॥
 मृगी मृगेणेव घनं जनानां लज्जाभिमानेन मनोऽधिरोते ।
 तावत् समप्राप्तामति तीव्रपाती यावन्न शादूल इयांगजन्मा ॥ ३२ ॥
 धुनोति नूनं जनने द्वितीये धर्मस्तदाप्राप्तिलंघयंतं ।
 मृगेक्षणे ! न क्षमते मनोभूः क्षणेऽपि भगं निजशाम्भजम् ॥३३॥

अकारणोद्वेगकरो नराणां त्वया स सौहार्दमिव प्रपन्नः ।
 उदासिता तन्वि ! तवांतिकस्थं यत् सांप्रतं मां प्रति पुण्यधन्वा ॥ ३४ ॥
 भावोद्भूतं भावगभीरमित्थं निवेद्य तस्मिन् विरते नतभ्रूः ।
 अभाषतैवं भयकोपमिश्रं रसांतरं किंचिदिव प्रपन्ना ॥ ३५ ॥
 गुणगुणी योजयिता जनस्य दोषानदोषी च निराकरिणुः ।
 यदि त्वमुन्मार्गमुपाजिहीथाश्चिरंतनो नश्यति हंत पन्थाः ॥ ३६ ॥
 विवेकयीतं विरसक्रियांतं संकल्परम्यं चरितं स्मरस्य ।
 न तेन कुर्वन्ति यशो मल्लिष्टं लोकद्वयश्लाघ्यगुणं गुणाढ्याः ॥ ३७ ॥
 मनःप्रसंगोऽपि परांगनायां क्षिणोति पुण्यं प्रथमं जनस्य ।
 स पुण्यरिक्तस्तनुवाक्प्रसंगं कृत्वापि सांख्यं लभते किमाख्यं ॥ ३८ ॥
 गुणानुलेपात् सुभगं भविष्योल्लेखमीवंशे तिष्ठति मानवस्य ।
 स्या परस्त्रीषु कृताभिलापमौर्ष्यावतीबोज्झति निर्विपन्ना ॥ ३९ ॥
 हितं यदीच्छेद्विदमीदृशं मे पुनर्वचो मा चकथः कथंचित् ।
 इति स्फुटोक्तिं प्रतिपिद्यथ तन्वीं विभक्तमेवं कमठोऽभ्यधत् ॥ ४० ॥
 विशृङ्खलो रागगजो ममायमुपेयवांस्तन्वि ! नितंबशैलं ।
 न शिक्षया ते विनिवर्ततेऽसौ रसानभिज्ञोऽधरपल्लवस्य ॥ ४१ ॥
 घुमन्मनोऽनययौवनाढ्यं कला च शिक्षा विपुला च लक्ष्मीः ।
 अचूपतः सर्वमिदं निरर्थं मनोरमाणामधरोष्ठविषयम् ॥ ४२ ॥
 किंचापरं कांचनमेखले ! त्वां न भोगमीप्सस्तनुपदांतवयामि ।
 स्मरस्तु मां तन्वि निहंत्यकांडे निवार्यतामेव खलस्त्वयेति ॥ ४३ ॥

इति प्रयुक्तानुनयस्य तस्य

प्रियासु संख्यामगमन्मृगाक्षी ।

स्वभावचक्षुः मकरध्वजस्य

स्त्रीणां मनः किनु कृतोपजापम् ॥ ४४ ॥

१ योजयितुं शीलमस्य । २ मलिनत्वम् । ३ नितरां संगोज्झिता । ४ गण-
 नाम् । तदेभिप्रायं स्वीकृतवतीत्यर्थः । ५ कृत उपजापो भेदो यस्य तत् ।

अपि स्वयं सिंहपराक्रमस्य
 पुंसोऽभिगुप्ता भुजपंजरेण ।
 न कामिनी लंघयति सराज्ञां
 लब्धावकाशा तु न किं करोति ॥ ४५ ॥
 रूपं कुलं यावन्ममभिजात्यं
 नतश्चयस्तत्र विचारयन्ति ।
 क्वचिन्निकृष्टेऽपि रसान्निविष्टाः
 कंदर्पदेयं परितर्पयन्ति ॥ ४६ ॥
 उद्यत्प्रभासस्य रवेर्दिनादौ
 कराचरुद्धापि नवाऽऽतपश्रीः ।
 सरागमाश्लिष्यति मानुरागा
 पथं न हि स्त्रीप्रवृत्तिर्गुणज्ञा ॥ ४७ ॥
 स्थिरं प्रवृत्त्या फलदं समूलं
 छायोपपन्नं समुपाध्रयन्ती ।
 क्षुभं लता पुष्पयती तु काले
 स्वरोपभोगं मधुपाय दत्ते ॥ ४८ ॥
 आस्तामयं स्त्रीप्रवृत्तिप्रवादो
 व्यावृत्तिहेतुर्विषयान् मुमुक्षोः ।
 ब्रुवे परं तस्य दुराचरित्रं
 निशम्यतां देव ! तदप्यक्षेपम् ॥ ४९ ॥
 स यावन्तोष्माणमभीतचेता-
 स्यदेवचारं गणिकाजनस्य ।
 वक्षस्यलेनोदजहाद् रहस्यं
 मर्त्यद्वारं कुचकुंगभारम् ॥ ५० ॥

१ रक्षिता । २ बाहुभरपंजरेण । ३ वरः हिरण्यहर्षा । ४ पक्षो-पुष्पं
 रत्नराशौ रत्नमण्डपः । ५ मधु मयं भिन्नमपि तस्मै अन्यत्र प्रपातय ।
 ६ कोकुक्षिण्यः । ७ मूलतः ।

स राजगेहाद् दिवसेषु निर्यन् ।
 मातंगमातुह्यत मार्गपीतात् ।
 तचाप्यसंभाव्य नमन् मनुष्या-
 नसह्यपीडानकरोदुरात्मा ॥ ५१ ॥
 अपश्यदापूरितरंध्रभागं
 तयानुकुर्वन् नृप ! राजवीथौ ।
 इभेद्रयायी पुरसुंदरीणां
 नेत्रोत्पलैः सौधगवाक्षजालम् ॥ ५२ ॥
 इतीदृशं गर्हितमन्यदन्यत्
 नरेन्द्र ! तस्यास्ति बहुप्रकारम् ।
 अनिजितात्मा कुरुते हि नो यत्
 तत्सर्वमुर्व्यामथवा प्रदुष्टम् ॥ ५३ ॥
 इत्थं यथावत् प्रणिगद्य तस्मि-
 न्निच्छाधिकप्रोक्तनृपप्रसादे ।
 चरे गते तं मरुभूतिरेवं
 प्रजार्यमार्या गिरमावभाषे ॥ ५४ ॥
 असत्यवैद्यं न वदन्ति दंडा-
 दसह्यदुःखादनुजीविनस्ते ।
 संघाद्यतां देव ! तथापि घाप्स्ये
 चरस्य तज्जैर्दृढनिर्णयाय ॥ ५५ ॥
 विचार्य कुर्वह्यमतेऽनुरागं
 जनस्य लक्ष्मीः खलु तन्निमित्तात् ।
 बुद्धौ विशुद्धिं च परां निधत्ते
 द्वापराणि पापस्य हि सा पिधत्ते ॥ ५६ ॥

अधिष्ठितस्सन्नपि संनिष्ठे
 करोति चेदिन्द्रियबंधुवर्गः ।
 भ्रमं प्रवर्तुर्विपमाभिसंधिः
 किमंग ! भृत्यो विषये परोक्षे ॥ ५७ ॥
 अतः स्वयं तस्य विविच्य दोषं
 यतस्व नीत्या नृप ! निगृहीतुं ।
 जनस्य मन्युज्वलनावलीढा
 तवाऽन्यथा म्लायति कीर्तिवल्ली ॥ ५८ ॥
 तदेति राज्ञा जनतासमक्षं
 विचिन्वताऽशायि तथा स फूर्मः ।
 वस्तुंधरासंघटनाद्यष्टये
 यथा व्यचर्तिष्ट घञो जनस्य ॥ ५९ ॥
 जनस्ततो राजसमीपवर्ती
 खराधिरूढं कमठं नगर्याः ।
 निर्वासयामास स लोष्ट्यातं
 सूर्यांतपत्रं परिभूय पापम् ॥ ६० ॥
 असत्प्रवृत्तेरपि विप्रयोग-
 स्तस्याधिकं बंधुजनप्रियस्य ।
 वकार दुःखं सचिर्यस्य दोषात्
 भनक्ति न प्रेम महानुभावः ॥ ६१ ॥
 चित्ते गते ज्येष्ठयियोगदुःख-
 भाराक्षमत्वादिषु विप्रमोषं ।
 चिराय तस्य प्रतिसुप्रवृद्धे-
 न भोगवाञ्छां दधुरिन्द्रियार्थाः ॥ ६२ ॥

१ क्रोधाभिसंस्पृष्टः । २ मरुभूमिपत्नीपाणिग्रहणादि । ३ दुश्चरित्रस्य ।
 ४ मरुभूतः ।

कुर्वन् प्रयत्नेन स पांथदर्शं
 वियोगदुःखी कमठानुयोगं ।
 अकथ्यतैवं वचनप्रसंगे
 देवेन नीतेन घनेचरेण ॥ ६३ ॥
 अमात्य ! जानामि तवाग्रजस्य
 वृत्तांतमुद्धततया गतस्य ।
 यद्यस्ति ते कौतुकमग्नं सर्वं
 सविस्तरं वच्मि तथाऽवधेहि ॥ ६४ ॥
 इतोऽस्ति देशे दशयोजनांते
 भूभृत् स भूताचलनामधेयः ।
 अत्युत्थितं यस्य सहस्रैधामा
 कृच्छ्रादतिक्रामति शृंगकूटम् ॥ ६५ ॥
 आमुक्ता निप्यन्दमनोहारा
 भुजालंताग्रस्थितनागमुद्राः ।
 बृहन्निर्तंवाः सबिलासभारा
 मनोरमा यश्च विभर्ति भिक्तीः ॥ ६६ ॥
 वनद्रुमान्निर्झरशुभ्रतोयै—
 धर्मैऽपि यो वर्धयति प्रकामम् ।
 पादाश्रितानामभिरक्षणं यत्
 तदेव कृत्यं नु महोन्नतीनाम् ॥ ६७ ॥
 यः पार्श्वभागप्रविलंबितेन
 विचित्रजीमूतकुयेन रात्रौ ।

१ मार्गं पश्यन्नित्यर्थः । २ कमठसंबन्धिनम् । ३ सूर्यः । ४ आमुक्ता निष्यंदा
 निर्झरा एव मनोहरा हारा यासाम् । ५ भुजा एव लतास्तासामग्रे स्थिता नागा एव
 मुद्रा यासाम् । ६ बृहत्पापाणां । ७ ग्रीष्मेऽपि । ८ विचित्रं । ९ रात्रौ ।

नक्षत्रमालापरिवीतमूर्धा ।

सन्नद्धमन्वेति गजाधिराजम् ॥ ६८ ॥

भीमो भृशं भानुकराभिमर्शत्

यः सूर्यकांतैर्ज्वलितैर्मनोह्रः ।

चंद्रांशुपातद्रयदिदुकांतैः

संसर्गजा दोषगुणा भवंति ॥ ६९ ॥

विलोचनानीव सर्गंति यस्मिन्

विवृत्तेपाठीनमनोहराणि ।

नीलोत्पलधीरमणीयतारा—

सारोद्धराण्यायनिमंति संति ॥ ७० ॥

क्रीडंति वप्रेषु सह प्रियाभि-

नैमधरा यस्य गुरुप्रमोदाः ।

भृंगीगणैश्चोदगलत्प्रसून—

पर्याप्ततल्पेषु लतागुहेषु ॥ ७१ ॥

गुहामुर्गैर्गह्वरैर्गर्भगूढं

कंठीरवध्यानसुभीमशङ्कैः ।

यः पावने वर्तमानि वर्तमानो

मातंगयूथं कुरुते दविष्टम् ॥ ७२ ॥

निहन्यवन्धैर्भविषाणभाजा

निर्मूलितानेकैर्वनद्रुमेण ।

मार्गेण यस्मिन् शर्वरः शर्यन्

निवृध्यते कायमहत्त्वयोगः ॥ ७३ ॥

१ लुठितमीनमनोत्रानि । २ सावुषु । ३ अमरीसमूहशोदेन गलंति यानि प्रसूतानि तैः पर्याप्तानि तल्पानि येषु । ४ कंदरामध्यस्थितम् । ५ दूरशब्दस्वेष्ट-प्रत्ययांतस्य रूपम् । ६ निहन्यवनमवगजदंतसहितम् । ७ उत्पाटिता अनेक-वनवृक्षा यस्य तेन । ८ वृहन्नागानाम् ।

निवेद्य चार्तो कमठस्य तस्मिन्
 गृहीतसत्कारमिमे किराते ।
 अकथ्यतैवं सचिवेन गत्वा
 दुर्मोहपाशस्खलितेन राजा ॥ ८० ॥
 प्रेमानुबन्धः स्वजने जनानां
 क्वचित् प्रभो ! दैवयलात् कुतोऽपि ।
 परं प्ररूप्येत गुणप्रकर्षाद्
 दोषानु न प्रप्यचते कदाऽपि ॥ ८१ ॥
 अतो पियंगं न सहे दुरंतं
 कृतागसौऽपि स्थयमग्रजस्य ।
 पुनः करिष्यामि तवांतिके तं
 भसाधनां देव ! तथैव भृत्यः ॥ ८२ ॥
 भूताद्रिष्टं स तपोवियोगो
 भूयान्निकारश्च स पादनेऽस्मिन् ।
 युक्तिं गुणेषु ग्रहिणोनि तस्य
 प्रमाष्टिं दोषं च पुरानिविष्टः ॥ ८३ ॥
 इति मृयंनं तमुयाच राजा
 शुचिस्मितोऽहामितदंतकांत्या ।
 कुर्वन् पुरस्ताद् गगनप्रदेशं
 चंद्रोत्तपेनेव दिव्योऽपि लिप्तम् ॥ ८४ ॥
 अवदयकर्णव्यमिदं हि पुंसि
 यत् सपथा साधुजनप्रसंगः ।
 विवेकसिद्धेः से भवत्युपायः
 धेयस्वरी सा च भवत्येऽपि ॥ ८५ ॥

तस्योपकंठे घनराजिरम्या
 तपोभृतामाश्रमभूमिरस्ति ।
 या प्रत्यहं व्योमनि होमधूमै—
 नवांबुवाहश्चियमातनोति ॥ ७४ ॥
 कुचोपमेयैः कलशैस्त्रिसंध्यं
 पयः क्षरंत्यो यतिमुग्धकन्याः ।
 स्वमध्यसादृश्यगुणेन यस्या
 लताद्रुमं यत्र विधर्षयन्ति ॥ ७५ ॥
 शाखामृगा यत्र गृहीतशिक्षा
 नैसर्गिकं चापलमुत्पुञ्जतः ।
 कृपन्ति मार्गाय नियोगदृष्ट्या
 तपोभृतामंधकहस्तयष्टीः ॥ ७६ ॥
 द्विजैरहस्याध्ययनस्य पश्चा—
 दनंतरं पंजरवासितानम् ।
 यत्रानुवादः शुक्लशारिकाणा—
 माकर्ण्यते कर्णरसायनश्रीः ॥ ७७ ॥
 जटाधरं जीर्णमुपेत्य तस्यां
 तपस्विनं तस्य किलोपदेशात् ।
 पराभवांकांतविरक्तचेता
 भ्राता तपस्याभरमग्रहीत् ॥ ७८ ॥
 मेघे समुन्मील्य रत्नां नितांत—
 मुत्तम्य बाहू स हि वासरेषु ।
 तपश्चरन् दुश्चरमद्रिशृंगे—

निवेद्य चार्ता कमठस्य तस्मिन्
 गृहीतसत्कारमिमे किराते ।
 अकथ्यतेयं सचिवेन गत्वा
 दुर्मोहपाशस्खलितेन राजा ॥ ८० ॥
 प्रेमानुबन्धः स्वजने जनानां
 कश्चित् प्रभो ! देवयलात् कुतोऽपि ।
 परं प्रकृष्येत गुणप्रकर्षाद्
 दोषास्तु न प्रच्यवते कदाऽपि ॥ ८१ ॥
 अतो वियोगं न सहे दुरंतं
 कृतागसोऽपि स्वयमग्रजस्य ।
 पुनः करिष्यामि तवांतिके तं
 प्रसाधतां देव ! तवैव भृत्यः ॥ ८२ ॥
 भूताद्विशृङ्गे स नपोवियोगो
 भूयान्निकारश्च स गौदनेऽस्मिन् ।
 पुद्भि गुणेषु ग्रहिणोति तस्य
 प्रमाष्टिं दोषं च पुरानिधिष्ठः ॥ ८३ ॥
 इति श्रुयंतं तमुवाच राजा
 शुचिस्मितह्लासितदंतकांत्या ।
 कुर्वन् पुरस्ताद् गगनप्रदेशं
 चंद्रातपेनेव दिव्याऽपि लिप्तम् ॥ ८४ ॥
 अवश्यकर्तव्यमिदं हि पुंसि
 यत् सर्वथा साधुजनप्रसंगः ।
 विवेकसिद्धेः सै भवत्युपायः
 श्रेयस्करी सा च भवद्वयेऽपि ॥ ८५ ॥

अहं तथाऽपि प्रतिवेदनीये
 कायेऽपि दोषे सति निर्विषंगः ।
 विवेकनिष्णातमना मनीषी
 किमंग ! याहोषु करोति तृष्णाम् ॥ ८६ ॥
 कुलेन कुर्वन्नपि खेदमात्रं
 शक्यो नियोगस्तत्र निस्तरीतुम् ।
 भ्रात्रा निकारप्रतिकोपितेन
 प्राणक्षयायैव पुनः प्रयोगः ॥ ८७ ॥
 अनर्थमन्विच्छन्नि यद्युपेया-
 स्तमुल्यणक्रोधहुताशदग्धम् ।
 स्वयं करास्फालितमस्तरुं वा
 कुरुष्व कंठाभरणं भुजंगम् ॥ ८८ ॥
 अप्राप्य कामं नृपतेरमात्यः
 प्रत्यागतस्तं गृहमर्धरात्रे ।
 ज्यायांसमुद्दिश्य स निर्जंगाम
 क्रोधादशांतं यदि वा कृतांतम् ॥ ८९ ॥
 महीपतिस्तां मरुभूतियात्रां
 विचारयंश्चेतसि निर्विचारम् ।
 प्रासादशृंगे महिषीद्वितीयः
 स्थित्वेकमालोक्यत शुभ्रमभ्रम् ॥ ९० ॥
 विडम्बयंस्तुंगतुपारक्षालम्
 बलाहकोऽनेकसहस्रकूटः ।
 विनिर्द्रकुंदस्तवकावदात-
 स्तन्वंगि ! नन्वेव नमः पिधत्ते ॥ ९१ ॥

जिनेन्द्रचैत्यालयमस्य तुल्यं
कल्याणि ! कालेन समार्पयामः ।
चिराय दैवेन निरूपितोऽसि
नेत्राभिरम्यो रचनाविशेषः ॥ ९२ ॥

इति प्रियामालपतैव राज्ञा
परमुहूर्ताद् दृष्टो न मेघः ।
प्रचंडैवानोद्धरदंडपात-
व्यापादितोऽखंडशरीरपिंडः ॥ ९३ ॥

तथाऽबुद्धस्य प्रकृतिं स पश्य-
ध्वंतीचकारेति विरक्तचेताः ।
अनेन बुद्धं विषयेन्द्रियाणा-
मशाश्वतत्वं शुद्धता घनेन ॥ ९४ ॥

यपुः स्वभावाशुचि भंगशीलं
निदानमेकं खलु दुष्टखण्डे ।
तदर्थमात्मनोऽनवबोधमूढा
अनात्मनीनं दृढयन्ति यत्नम् ॥ ९५ ॥

द्वित्राहसंबन्धिनि तावदस्मिन्
देहे दृढप्रेमजनो नियतः ।
गृहीतनिर्मुक्तचिरंतनानां
तेषां पुनर्विस्मरतीति चित्रम् ॥ ९६ ॥

स्वयन्नवद्वारप्रशौचपात्रम्
क्षेत्रं चपुर्व्याधिसरीसृपाणाम् ।

१ कारयामः । २ दर्शितः । ३ प्रबलपवन एवोद्धरदंडस्तस्य पातेन नाशितोऽखंडशरीरपिंडो यस्य सः । ४ आत्मविवेकमूर्खाः । ५ द्वयोः चपाणां वा दिनानां संबन्धो यस्य तस्मिन् । ६ पूर्वं गृहीताः पश्चात्निर्मुक्ताः ये, चिरंतनाः पूर्वजन्मसंबन्धिनस्तेषां । ७ रोगरूपसर्पाणाम् ।

मूर्खः परं तत्र निबद्धतृष्णो
 नास्नापि तस्योद्विजते विवेकी ॥ ९७ ॥
 प्रौढानुरागेण विभर्ति लक्ष्मीं
 नरो गुरुनप्यतिसंदधानः ।
 सा वारनारीव नवप्रिया तं
 विमुंचति वांछति कंचिदन्यम् ॥ ९८ ॥
 भोज्यं हि भुक्तोज्झितमेव सर्वं
 जीवेन पूर्वं भयबंधभाजा ।
 तत्रैव तृप्यन्नविशेषदर्शो
 कथं न जिह्हेति जनोऽभिमानी ॥ ९९ ॥
 तनूभृतां कर्मविपाकशकं—
 रयदयमाप्ये सुखदुःखयोगे ।
 कः कस्य बंधुर्यदि वा विरोधी
 रागापरागौ यदुपप्लवृते ॥ १०० ॥
 यदि प्रयत्नादुभयोपपत्तिः
 स शाश्वते वस्तुनि संविद्येयः ।
 अन्यत्र लग्नस्तु फलावेशायी
 धुनोति तस्यापगमे पुमांसम् ॥ १०१ ॥
 विभावयंतं भवविघ्नमस्य
 स्वभायमेवं नृपतिं प्रपद्य ।
 निवेदयामास वनस्य गोप्ता
 स्वयंप्रभस्यागमनं महर्षेः ॥ १०२ ॥
 देवव्रती देव पतिर्यतीना—
 मुद्यानमद्याभिगतोऽस्मदीयम् ।
 अभूदपूर्वामधिगम्य शोभा—
 मन्येव तस्यागमनान्न वत्तश्रीः ॥ १०३ ॥

किञ्चिन्मदसंगचलांगलेखाः

सपुष्पभारा मधुपप्रणादैः ।

लताः स्वयं दर्शितलास्यलीला—

स्तस्येव गायन्ति तपःप्रभावम् ॥ १०४ ॥

मुनेरशोकस्य चनप्रवेशे

निवर्हितावयमशोकवृक्षाः ।

ध्रुवं समस्कंधदृशेय दर्पाद्

व्यञ्जन्ति रागं नचपल्लवेषु ॥ १०५ ॥

तात्कालिकश्रीप्रभवं मुनीन्दो-

गुणं प्रशंसन्त इय द्रुमाणाम् ।

आम्नांकुरस्यादिवृद्धदर्पाः

कणन्ति लीलाकलमन्यपुष्टाः ॥ १०६ ॥

यतिप्रभावापनतेन चूता

वसंतलक्ष्मीनयसंगमेन ।

सरोमदर्पा इव देय ! सर्वे

शाखोल्लम्बकुड्मलभारखिन्नाः ॥ १०७ ॥

तमोमुचस्तस्य गुणप्रकाशात्

महीश ! विस्तारवतो भियेष ।

अन्वेनि नस्वागतमैकराश्यं

तमस्तमालद्रुमसंनिवेशम् ॥ १०८ ॥

नयन् सलीलं सरसोऽशुविदून्

पाद्यानिवाचेर्भक्तदात्तगंधः ।

वदान्य ! वन्यद्रुमपुष्पवृन्दो

मंदो भरुन् तं गुरुमभ्युदेति ॥ १०९ ॥

विपाकमाधुर्यभृतो मनोज्ञै-

क्रमास्समासातिशयावरुद्धाः ।

तपोभृतो विभ्रति सौकुमार्यं

जनार्थ ! वाचो नववल्लयश्च ॥ ११० ॥

नवोद्गमाः स्थावरजंगमानां

प्रमोदपात्रा यतिसंगमेन ।

रजस्सुगंधि भ्रमरावलीढं

क्षरन्ति नाना यदि वा मदांभः ॥ १११ ॥

क्षमोर्पेपन्ना व्यतेतीरनूढा

दृढं बहंतस्सुमनस्समृद्धाः ।

मधुग्रंतानां प्रियमुन्नयन्ति

वनद्रुमा देव ! यतेर्गुणाश्च ॥ ११२ ॥

पिशङ्गिताङ्गी परितो रजोभिः

पुनाङ्गनृष्यप्रसवाभिवांतेः ।

विभाति साधुप्रणयोत्सवेन

मही महीनाथ ! हिरण्मयीव ॥ ११३ ॥

तपोनियोगाद् यमिनो वनांते

पूगद्रुमान् दर्शयतः फलानि ।

क्लिप्यन्ति वेद्या इव नागवल्ल्यो

नखक्षतावर्जितपद्मभङ्गाः ॥ ११४ ॥

१ मनोहरा रचना शैली यासा । उभयत्रापि समम् ।

नावरुद्धा । अन्यत्र-समाप्त सक्षेप । ३ अचल

५ वल्ली, विवृद्धमानता च । ६ पुष्पाणि, सुष्ठु चेतः

च । ८ सुवर्णमयीव ।

यतेरहिंसाव्रतपारगस्य

हिंसाः समीपे नृप ! वैरमुक्ताः ।

वसन्ति संभूय चन्द्रमाणां

छायासु नव्योद्गमवासितासु ॥ ११५ ॥

गोप्तुवेनस्येति निशम्य घापयं

चित्ताधिरुढार्थसमर्थनांगम् ।

प्रमोदपीनो नृपतिर्महर्षे—

राकपेणं देवमथाम्यनन्दत् ॥ ११६ ॥

पदानि सप्ताभिगतश्च पञ्चात्

ससंभ्रमः सांजलिमौलिबंधः ।

ननाम तस्मै मुनिपुंगवाय

गुणो हि मुख्यो विनयः प्रभूणाम् ॥ ११७ ॥

सोन्मेपरत्नानि विभूषणानि

स्वयं स्वगात्रादयतारितानि ।

अयच्छदुर्ध्वैर्नपाय राजा

दानोत्तरा मानवतां हि तुष्टिः ॥ ११८ ॥

स घोषणाव्यावृतपौरलोकः

शृङ्गालमारुह्य मदार्द्रगंडम् ।

प्रस्थानमेरीरवपूर्वयातं

यहिः पुरोद्यानवनं जगाम ॥ ११९ ॥

तस्मिन्नशोकद्रुमचारुशाखा—

लतांचितस्फाटिकभूनिषण्णम् ।

विद्यामृतस्वादविषृद्धमान—

हर्षप्रकषादपि भाजविषण्णम् ॥ १२० ॥

धर्मस्य सर्गमिव देहमिव क्षमाया
 मोहस्य भंगमिव संघमिव व्रतानाम् ।
 हृदयं प्रकाशमिव तत्त्वधियो दयाया
 मूर्तप्रयोगमिव सार्थमिवागमानाम् ॥ १२१ ॥
 यतिपतिमवलोक्यानेकपाद् दूरदेशे
 क्षितिपतिरघतीर्णस्त्पूर्णमुखेलहर्षः ।
 सविनयमुपगम्य क्षमातलघ्रातचूडा-
 मणिरगणितलक्ष्मीः साधुवन्द्यं वन्दे ॥ १२२ ॥
 आनीतं स्वनियोगवर्तनपरैः कर्मोत्तिकैस्तत्क्षणा-
 दाक्षिण्यामलतेजसा यमवतामाज्ञात-मप्यासनम् ।
 प्रौढाकृत्रिमभक्तिनिर्भरतया पृष्ठे भुवस्तिष्ठता
 पपृच्छमुनिरचक्रैः क्षितिभुजा स्वाकृतमुद्ध्रिये ॥ १२३ ॥
 इति श्रीवादिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते
 महाकाव्ये स्वयंप्रभागमनं नाम
 द्वितीय सर्ग ।

तृतीयः सर्गः

—... ❀ ...—

भवतापनिदाघपीडितं

भवता नाथ मनश्चिराय नः।

अमृतद्युतिनेव नेत्रयोः

परिलब्धेन भृशं प्रमोदते ॥ १ ॥

धुतसंतमसं रज्जो वमत्

सविकाशद्युति सत्पथोन्मुखम् ।

तव संनिधिनाऽभवन्तृणां

हृदयं पद्ममिवाहिमद्युतेः ॥ २ ॥

विषयव्यतिपङ्गनिस्पृहं

चरितं ते दुरितप्रमार्जनम् ।

अवयेन्नघसानपेशलं

सहदाहादमुपैति मानवः ॥ ३ ॥

स्वपराधनिवर्हणं धला-

दतिधारोक्रमणोपमक्रमम् ।

विरलाः खलु ते भवाद्दशा

नियमं निर्मलमुद्वहन्ति ये ॥ ४ ॥

मलिनानवलोकते जनो

जगदुद्योतकृतो भवहुणान् ।

अधिवेकतमा मलीमसान्

रविरदमीनिव तामैसाद्विजः ॥ ५ ॥

---

१ चंद्रमसा । २ सूर्यस्य । ३ जानन् । ४ खलुधारो परिगमनमिव कटिन

मित्यर्थः । ५ राहुः।

मतिसिधुरियं तनूभृतां
 श्रुतिनिघ्नस्थलपातिता त्वया ।
 अनुधावति केवलार्णवं
 गुरुरत्नैरखिलैरलंकृतं ॥ ६ ॥
 तव दृष्टिरभव्यदुर्लभा
 भगवन्नद्य पुनर्मया श्रिता ।
 अधिकं मम वक्ति भव्यतां
 सुलभा भव्यतया हि निर्वृतिः ॥ ७ ॥
 तदहं स्वहितोऽपि सांप्रतं
 सच्चिदप्रश्नविदिच्छलोद्यतः ।
 श्रवणामृतशीरुरोद्भिरं
 गिरमाकर्णयितुं यते ! यते ॥ ८ ॥
 कमठस्य गवेपणे गतो
 मरुभूतिः स विलयते कुतः ।
 क्रमते खलु दिव्यमव्ययं
 तव चक्षुर्विषयेऽप्यतीन्द्रिये ॥ ९ ॥
 मितमित्यभिधाय भूपतो
 विरते स्थंडिलशायिनां पतिः ।
 अयधिप्रतिपत्तिगोचरम्
 तमुवाचार्यमनर्थपीडनम् ॥ १० ॥
 दशनप्रभया तपोभृतः
 प्रतिविद्धा शरदभ्रशुभ्रया ।
 नृपलोचनयोरभूदिव
 स्वविशुद्ध्या विषया सरस्वती ॥ ११ ॥

इदमात्महिताय बोधितं
 तव दैवेन नरेन्द्र ! धीमताम् ।
 कथमप्यवधेयं वस्तुनि
 प्रतिपित्सां कुरुते हि भव्यता ॥ १२ ॥
 सचियस्तव निर्विचारतः
 सहजप्रेमनियोगतो गतः ।
 शिलरे नृप ! भूतभूभृत—
 स्तापामि व्यग्रमपश्यदग्रजम् ॥ १३ ॥
 कृतशोकरयः स पादयो—
 निपतन् वाष्पनिरुद्धलोचनः ।
 अष्टणोदतिरोषभीषणं
 मुनिं श्वेदस्य वचोऽप्रजन्मनः ॥ १४ ॥
 भवता मिश्रीतगौरवाः
 कथमप्युद्धरिता ममामयः ।
 अधुना पुनरंग ! तानपि
 स्वयमुच्छिन्नमिहागतो भवान् ॥ १५ ॥
 इति निष्टुरमुद्यरुद्धचाः
 कमठो ध्वग्नियजपातया ।
 शिलया सचियस्य मस्तकं
 प्रणतस्थं चकार जर्जरम् ॥ १६ ॥
 प्रविमुच्य कलेवरं बृह—
 च्छिलया नस्य विभिन्नमस्तकम् ।
 मात्मा सममंतरात्मना
 प्रपलायंत भयादिर्वामयः ॥ १७ ॥

अथ कुंजरशेलनिर्झरो—
 चलदच्छांशुविवर्द्धितद्रुमम् ।
 मलये नृवर ! प्रतीयता—
 मनुवेगावति सहस्रीवनम् ॥ १८ ॥
 जटिलाः परिवीतयत्कलाः
 स्थिरशाखाश्चलदंतपंकजः ।
 तरवः सवयोविवृद्धयो
 विदिता यत्र तपोभृतोऽथवा ॥ १९ ॥
 निजचापलतारनिस्थना ।
 नवजीवापसरच्छिलीमुखः ।
 कुसुमस्तवकध्वजोढहा
 रणधुर्या इव यत्र शाखिनः ॥ २० ॥
 अतिसर्गनिसर्गसौरभं
 करिभग्नं खलु यत्र चंदनम् ।
 अनुशोचति निश्वसन्नली
 न रसज्ञस्य गुणो न तादृशः ॥ २१ ॥
 सुपिरस्थशकुंतसंतत—
 ध्वनिभिर्यद्भवशात्मलीकुजैः ।
 व्यथयेव विरुद्यते मरु-
 च्चलशाखाशितकंदकाहते ॥ २२ ॥
 घनदंतिमदायुयासिता
 वितता यद्विषमच्छदाश्चिरम् ।
 कुसुमेषु तदीयसौरभं
 द्विगुणं विभ्रति भृंगपेशलम् ॥ २३ ॥

---

१ जटा केशा येषां सतीति । सघनाश्च । २ चलाश्चबला दताना ।
 येषां । चलतश्चाते मध्ये पङ्क्तयो येषां । ३ वाणा । भ्रमराश्च ।

यदनेकविधैरनोकुहै—

निविडं भूरिजरह्यतावृत्तैः ।

श्रुतिरम्यरवादिशलीमुखा

निविशंते न परे गुणच्युताः ॥ २४ ॥

सुरभिर्नवपल्लवास्तरा

सवया यद्वनचंदनाचलिः ।

परिरम्यतयेव भोगिभि—

नैवनागैः समदैस्तु भज्यते ॥ २५ ॥

नववाणयुताः कुजातयो

चिकटाक्षा चिकलाः पलाशिनः ।

प्रतिबिभ्रति सत्पथोन्नतिं

तरयो यत्र न वन्यमानधाः ॥ २६ ॥

चितनोति पटंग्रये भृशं

ग्रमदं यम्य सदा नता लता ।

सुरभिप्रसवाऽथ दंतिना—

मपि भूनाथ ! सदानतालता ॥ २७ ॥

तिलकांकितगंडमित्तयो

नखरन्यामखरप्रहारिणा ।

हरिणाऽपसरंत्यधिष्ठिताः

पृथुशला इव यत्र कुंजराः ॥ २८ ॥

समदैर्द्विरदैर्निपातिता—

स्तरयो यस्य निरुधते पथः ।

सरला ननु मार्गविश्रयः

स्थितिभग्नैरुचिनं विधीयते ॥ २९ ॥

निशि यत्र भुजंगमः स्फुरन्
मणये तत्किरेणोपदर्शितः ।
शवरैर्विचरन्नियुध्यते
धनिता हि कचिदंग ! भृत्यके ॥ ३० ॥

ज्वलितेषु वनांतशाधिभि—
निशि यस्मिन् दहनेषु चंदनैः ।
प्रविमुच्य ससौरभं तदं
तमथोद्देशमटंति पदपदाः ॥ ३१ ॥

विवृताजगरास्यगद्वरं
प्रतिशन्नद्रिगुहाधिया द्विपः ।
धुममंचेति यत्र पंचतां
ननु मिथ्यात्वमनर्थकारणम् ॥ ३२ ॥
शयराः स्वयमुत्खनन्ति यद्
वसुधायां लवलीरनुत्तमौ ।
लघुकोट्यसस्यवृद्धये
न हि धन्येषु गुणज्ञता गुणः ॥ ३३ ॥

बहुमूलधनं पिधायकं
पृथुरोधो जघनस्य विभ्रती ।
विमलांबुदुकलमायतं
सुतरगावलिहंसलाञ्छनम् ॥ ३४ ॥
परिपुष्पयोभिरर्जितं
जननीवाखिलवालशास्त्रिनः ।
ऋजुवृत्ततया क्रमोद्यतो
घटयन्ती तटतल्पशायिनः ॥ ३५ ॥

त्थरयेव सवेगनिस्वना

चलितुं भर्तृसमीपमुद्यताः ।

तरलांगतरंगपाणिभिः

कृपती तीरलताः सखीरिव ॥ ३६ ॥

अभितस्तड्मंभु सल्लकी—

तरुनिर्य्यासकपायितोद्गरम् ।

प्रतिपूर्य्यं वहत्यनारतं

वियमा वेगवती च यशदी ॥ ३७ ॥ कुलकम् ।

शुभलस्मसमूहसंभृतः

समभूत् तत्र महागजो गजः ।

प्रथितः पृथिवीतले भृशं

पृथिवीघोष इति प्रभाषितः ॥ ३८ ॥

सबिभागशरीरभागपि

प्रयलप्रेमसयैकतां गता ।

सदृशी सुरभर्तुर्नम्रो—

रभवत्तस्य वशाऽपि वर्धरी ॥ ३९ ॥

मरुभूतिरपास्य जीवितं

मनसात्तन विवेकमूदधीः ।

उदिते स तयोर्वनांतरे

पयिघोषाह्वयनंदनोऽजनि ॥ ४० ॥

चटुपाटलपुष्करोदरः

स विरिखन्निजचिक्कलीलया ।

पितरौ मुतराममूमुदत्

सजलस्निग्धघनाघनच्छविः ॥ ४१ ॥

वंपुषा किमपि प्रपुष्यता

स पितुः पौतव्यास्समीपगाः ।

गिरिराजसमीपवर्तिनी—

महरद् गंडशिलोच्चयश्रियम् ॥ ४२॥

कलमेन मदोल्लसत्कटाः

स्वयमुद्भिन्नविषाणकोटिना ।

अभयन् प्रतियोद्युमक्षमाः

करिणस्तेन करालतेजसा ॥ ४३ ॥

अधुनाजवने प्रवर्त्तिते

वयसि प्राप्य स यूथनाथताम् ।

वपुषा विपिनं विभूषयन्

गिरिणेव स्थिरतामुपेयुषा ॥ ४४ ॥

वनविभ्रमणोद्भवध्रमः

स्फुटमध्यंदिनसंधिवेलया ।

करिणीभिरमाऽवगाहते

स हि तालंद्वयसं सरिज्जलम् ॥ ४५ ॥

करकीर्णमुदस्य भूतलाद्

वनरुपूरपरागमुदहन् ।

अवतारमिवेंद्रदंतिनः

प्रथयत्येष वनाधिवासिताम् ॥ ४६ ॥

स्वयमभ्यवहारशेषितं

तरुपंडादचरुष्य पल्लवम् ।

अनुरागमिव स्वधेनवे

स भृशं यच्छति पाटलच्छविम् ॥ ४७ ॥

प्रतिवाति वनान्तवहरी—

कुसुमामोदिनि मंदमारुते ।

स नदीपुलिनाभिसंश्रयो

निशि निद्रासुखसिद्धिमृच्छति ॥ ४८ ॥

अनुजस्य वधेन तापसैः

कुपितैराश्रमतो बहिः कृतः ।

कमठोपि किरातैर्गृह्यतां

निजचेष्टासदृशीमपद्यत ॥ ४९ ॥

नगरे कचनारिसायकै—

निहतो गोप्रहणे स लुब्धकैः ।

असुभिर्निरमुच्यत प्रियं—

रपि दुष्कर्मकृतो न बंधवः ॥ ५० ॥

अजनिष्ट स पापचेष्टितो—

सलुन्मुच्य राजप्रियावने ।

ककुवाकुफणी पुराकृतं

ननु काले नियमेन पच्यते ॥ ५१ ॥

पतिपुत्रवियोगदुःखिता

परिहृत्ययमसूननुंधरी ।

खल्वकर्मविपाकदोषतो

विपिने तत्र यभूव मर्कटी ॥ ५२ ॥

नृप ! तत्र कषायरंजितं

प्रविधेयं विदुषा निजं मनः ।

रिपुरस्ति कषायसंनिभो

न परस्संततदुःखलंभनः ॥ ५३ ॥

अविरम्य यथेष्टमाचर—

न्नुपचित्याशुभकर्मपुद्गलात् ।

परिपक्वसानुपालिह—

घ्नन् शक्ते भृशदुःखितो जनः ॥ ५३ ॥

विनियम्य मनो जिनेश्वरे

चिदधन् साधुसमाधिमाधनाम् ।

दृशतां नय पंचपदणः ।

परिणामान्नुप ! बंधवादिनः ॥ ५५ ॥

इति तस्य निशम्य शंसितं—

घतमुख्यस्य मुखोद्गतं वचः ।

प्रभुरभ्यमनायत क्षिते—

स्तपसे भीतमना भवभ्रमात् ॥ ५६ ॥

अग्निश्वरसोरयकारणं

प्रतियोध तमयाधया धिया ।

विषयोपनिपानसंगवा

प्रतिवर्जं प्रभवो न भुक्तयः ॥ ५७ ॥

अभिपिठ्य नरेन्द्रमात्मन—

स्तनयं राज्यधुरे नराधिप ।

स तपोधुरमग्रहीद् यथा—

विधि तस्यैव मुनेरनुश्रया ॥ ५८ ॥

परिहृत्य बहिर्विभूषणं

मणिहारांगदकुंडलादिकं ।

अतरत्नमयं पुनर्दधे

स वरं मुक्तिवधूविलोचनम् ॥ ५९ ॥

अधिगम्य पुनर्विनिर्णयं
 स्वयमंगेषु स तीव्रसंयमः ।
 गुणगौरवमूलमुच्चकै—
 रवधिज्ञानमवापदद्भुतम् ॥ ६० ॥
 चिरमुग्रतया तपश्चर-
 न्नवधिज्ञानमयेन चक्षुषा ।
 अवशेषमपश्यदायुषः
 स निजं द्वादशवर्षसंश्रितम् ॥ ६१ ॥
 परिहृत्य गुणी गणान्वयं
 विदधानः पुनरात्मसंस्क्रियां ।
 जिनचैत्यगृहान् विचंदिपुः
 सह सार्धेन यया दयानिधिः ॥ ६२ ॥
 शिबिरे घणिजां निवासिते
 सति तस्मिन्नवसहस्रीवनम् ।
 समया समयातिमीतिमान्
 कचिदाशिष्ट शिलातले यमी ॥ ६३ ॥
 त्रिनयावनतानतामसः
 दाशिगुप्तप्रमुखान् घणिग्वरान् ।
 मलकैर्ममर्दनक्षमा—
 मशिषद् धर्मरूपां यथागमम् ॥ ६४ ॥
 मरुभूतिचरः करी तदा
 पविघोषो मदमेदमीपणः ।
 जनघोपनिपीडितधवाः
 कृतकोपः गिरिरांतकं ययो ॥ ६५ ॥

त्वरया गिरिराजसंनिभः
 स निवेशे वणिजां समभ्रमत् ।
 क्षुभितार्णवतोयदुःस्थतां
 कृतभीतिर्जनसंहतिर्दधौ ॥ ६६ ॥
 भयनुन्नतया समुच्चरन्
 ककुधंतं जनताभ्यनिर्ययौ ।
 घसुधोद्वहनाय दीक्षितान्
 स्वयमाक्रष्टुमिवाष्टिगजान् ॥ ६७ ॥
 अशमी समवर्तिनो वपुः
 कुपितस्य प्रथयन्निव द्विपः ।
 शिविर निजघान घस्मरः
 करदंतप्रमुखन्निजायुधैः ॥ ६८ ॥
 मनुजं मनुजेन गां गथा
 हयमभ्येन लुठन् स निष्ठुरम् ।
 अवधीदवधौ निजायुपां
 ननु तत्तस्य वधाय साधनम् ॥ ६९ ॥
 सुभद्रस्य समुत्क्षिपन् वपु-
 निहितस्य स्वकरेण सत्पथे ।
 श्यतीति पराक्रमोन्नति—
 गुणवश्यः स्वयमप्रीदिव ॥ ७० ॥
 नभसि प्रहिता नगवली
 छिरदंतस्य करेण सक्षता ।
 रधिरेण सिपेच भूयसा
 निजमन्युप्रचयोपमाभृता ॥ ७१ ॥

अवलम्ब्य करेण पादयोः

क्षितिपृष्ठे रदिना निपीडितम् ।

शतधा विभिदे नृणां शिरो

न निकारार्तिसहोत्तमांगता ॥ ७२ ॥

अभजन् गजदंतकीलिता—

स्तुरगाः शोणितशोणमूर्त्तयः ।

शशिकोटिविंदारितोरसो

नवसंध्याजलदस्य विभ्रमम् ॥ ७३ ॥

विनिरुत्य रुपा तनूभृतां

प्रविकीर्णेषु शिरस्सु दंतिना ।

बहुदिग्मुखता स्वयं दधे

समिधेव प्रपलायितुं भुवा ॥ ७४ ॥

इति भूमिविहायमोर्ध्वं

द्विरदे तन्यति सार्धंयासिनाम् ।

रुधिरप्रवहा तरंगिणी

घनभूमाबुदपादि भूयसी ॥ ७५ ॥

मदनौरभलोमविभ्रमद्—

भ्रमरालीकलदीर्घझंरुतम् ।

निजविक्रमकीर्त्तनोपमं

स विशृण्वन् विपरीतवेदकः ॥ ७६ ॥

स हि तांत्रकरान्दनिर्गमे

नृरुबंधं परिवर्त्तिताकृतिम् ।

प्रविभृत्य करेण विभ्रम—

न्नुपतस्थौ यतिपुंगवं द्विपः ॥ ७७ ॥

मुनिराजविलोकनक्षण—

प्रतिबुद्धेतरजन्मसंस्क्रियः ।

तमबुद्ध स पौदनाधिपं

मरुभूतिं स्वमपि द्विपाधिपः ॥ ७८ ॥

प्रतिबुद्धमना भवस्थितौ

स विनिदग्निजकर्म निर्मदः ।

प्रणनाम मुनीन्द्रपादयो—

गुरुशोकोद्भूतवाष्पलोचनः ॥ ७९ ॥

पृथुभीतिपलायिता जनाः

पुनरभ्येत्य सयालयोपितः ।

अरविदमुनीन्द्रसंनिधौ

सुचिरं तस्थुरवेत्य विस्मयम् ॥ ८० ॥

अवधिं प्रणिधाय संयमी

मरुभूतिं प्रतिपद्य तं गजम् ।

रूपया द्विपकर्मलाघव—

प्रहितो वाचमधोचदीदृशीम् ॥ ८१ ॥

कुशलं तव भद्र ! किं पुनः

स्मरसि व्यक्तमिभेद्र ! पौदने ।

सच्चिवस्त्वग्रहं च भूपति—

ननु वत्स्याव इमौ मिथः प्रियौ ॥ ८२ ॥

अनुरागवशीरुतो भवान्

मतमस्माकमुदास्य यद्गतः ।

फलितं तव तेन कर्मणा

मृगजन्मेदमधोचिते रूपा ॥ ८३ ॥

हतवर्त्तिपधाय मानसं

तिमिरं तत्परिमार्जनं वचः ।

गुरुबंधुजनोपदर्शितं
कथमुल्लंघ्यमतो हितैपिणां ॥ ८३ ॥

मदमुग्धमिदं क्व जन्म ते
क्व पुनर्मन्त्रिपदं महोदयम् ।
सुघटीकुरुते हि दुर्घटं
ननु कर्मानवबोधवृंहितम् ॥ ८५ ॥

अवधेयमिदं ततस्त्वया
जिनधर्मादपरं न जन्मनाम् ।
भवदुःखनिर्वहणक्षमं
सुखयत्नोपनतं निरूप्यते ॥ ८६ ॥

सुखमिच्छुरुपायहे रुचि
जिनतद्वागभिधेयवस्तुषु ।
भवसि त्वमनेन कर्मणा
गज ! सम्यक्त्वसमृद्धमानसः ॥ ८७ ॥

मलपंचकयजिनघृति
दृढसम्यक्त्वमयं महागुणम् ।
गजरत्न ! जगत्रयीशिखा—
मणिता ते दधतो भविष्यति ॥ ८८ ॥

जिनपुंगवपादपद्मयो—
स्तनु भाक्तिं शतमन्युमान्ययोः ।
दुरितद्रुमपंक्तिपाटने
भयतः सेव परस्वधायते ॥ ८९ ॥

कुरु कुंजर ! मानसे रतिं
दृढसम्यक्त्वमरालराजिते ।

त्वमणुवतपद्मसद्गनि

प्रियपुण्यांबु निगाह पीयताम् ॥ ९० ॥

जहि कोपमपायकारणं

जहि श्रांढांगदमं मदोद्धतिम् ।

गजराज ! जहीहि तत्सर

त्वममैत्रीं च जहाहि देहिभिः ॥ ९१ ॥

इति तत्त्वविदो वचोऽमृतं

प्रतिजग्राह पुरो महागजः ।

विकसत्करपुष्करेण तं

पुनरानर्चं निपत्य पादयोः ॥ ९२ ॥

अमिनंद्य गते मुनीश्वरे

प्रति संमेदमसंगया गिरा ।

तमुदीक्ष्य करी स तस्थियान्

मुचिरं तद्विरहाभिदुःखितः ॥ ९३ ॥

अविलंघ्य मुनिक्रमांबुजं

ध्रमरीभूय गते स्वमानसे ।

अमनस्क इव न्यवर्तत

स घने वन्यकरेणुबल्लभः ॥ ९४ ॥

वनकुंजरयूथवाहिते

पथि निर्जंतुतया स पावने ।

विजहार विलोक्य वासरे—

पचलः सन्नचलोपमो निशि ॥ ९५ ॥

उपवासपरंपरावधे—

रनसूयन् वनदंतिजातये ।

करणाद्विपदर्पसातनं

विदधे साधु स भव्यकुंजरः ॥ ९६ ॥

धुधितोऽपि कृपागुणान्वयात्

स्वयमच्छिन्नवनद्रुमांकुरः ।

दुरघांकुरसंघमक्षिणो—

न्नियमायामिकरेण चारेणः ॥ ९७ ॥

महनद्विपखंडितोज्झितै—

र्मितवृत्तेर्गुणपुष्टिमिच्छतः ।

यत तस्य करीरपल्लवै—

स्तनुरीर्ष्याभृदिचाभयस्तनुः ॥ ९८ ॥

रुचिराजनसुप्रतीकतां

दधदाध्यायदनुज्झितादरः ।

जिनराजमरालभूषणं

गुणहैम्याचलगं स मानसम् ॥ ९९ ॥

गजयूथगृहीतशेषितं

जलमच्छं स निपानुमिच्छया ।

उपश्ल्यसमृद्धकर्मं

विजगाहे गहने जलाशयम् ॥ १०० ॥

नियमैः कृशतांगमक्षमं

चलितुं गाढमुदस्य कर्मम् ।

तनुखंडगतः स दृष्टवान्

गजराजं कृकवाकुपन्नगः ॥ १०१ ॥

अभिपत्य स पूर्वया कृपा

नयनाभ्यां विपवहिमुद्रहन् ।

विद्दंश गजस्य मस्तकं
 न नृशंसस्य दयास्ति साधुषु ॥ १०२ ॥
 असहिष्णुरवेक्ष्य मर्कटी
 मरणं पुत्रचरस्य पन्नगम् ।
 निजघ्नान निपात्य दुस्तर
 दुरितं तद्भव एव पच्यते ॥ १०३ ॥
 उपपत्य फणी स पंचमे
 नरके षोडशसामरोपमम् ।
 अशुभोदयजातवेदना—
 फलमश्नन्नशयिष्ट दुष्टधीः ॥ १०४ ॥
 विपवेदनयाऽनुधाविता
 मतिर्भृङ्गी सहसा विपाणिनः ।
 जगदेकशरण्यमर्हन्—
 श्वरणाब्जं शरणं भयाद् ययौ ॥ १०५ ॥
 अर्धमर्पसुधानिपेकतः
 स्वपरध्वंसिशरीरनिस्पृहः ।
 स समाधिमभव्यदुर्लभं ।
 विपवेदादवैतिस्स सिंधुरः ॥ १०६ ॥
 प्रणिधाय पुरः स शंफली—
 रिव पंचापि गुरुस्तवक्रियाः ।
 दिविजश्रियमुद्विरन्पुन—
 धिपविद्धां विजहौ जरत्तनुम् ॥ १०७ ॥
 कृतपुण्यतया न शुद्धदृक्
 न महाशुकमुपेयिवान् दिवम् ।

अभवत् स पतिः स्वयंप्रभ—

प्रथिताख्यानविमानसंपदाम् ॥ १०८ ॥

स मुहूर्त्तसमग्रयाचनां

तनुमिद्धां जयनोषपादिनाम् ।

अद्यहन्नवदीप्यपोद्गशा—

भरणाभिद्युतिपिण्डगर्भिताम् ॥ १०९ ॥

नवरत्नमरीचिमेचके

शयनीये स निषेदिवान् क्षणम् ।

प्रचुराब्धितरंगमंभिन—

स्तपनस्यानुचकार भास्वरः ॥ ११० ॥

स विमानगृहाद् विमिस्तर—

न्नमरैर्दुदुमिनादयोधितैः ।

जयकारनिगूढदिदमुखै—

र्दृष्टे सांजलिवंधमस्तकैः ॥ १११ ॥

अधिरोप्य सरन्नपीठिकां

कापितस्सन् मुधया मुधांशनैः ।

त्रिदशाद्रितट्टम्य संदधे

धियामिदुद्युतिमध्यवर्तिनः ॥ ११२ ॥

निपतत्कुसुमायलिच्छलान्

स्वयमेवं प्रतिनूतनधिया ।

सखिलासमुदाग्यत ध्रुवं

धवलीस्निग्धकटाक्षपद्मिनिः ॥ ११३ ॥

यनितामुपचंद्रमंडल—

क्षरदालोकरवच्छेदामृतैः ।

परिपेरुवती बभूवतुः

थवसी तस्य चिराय सार्धके ॥ ११४ ॥

विवृतात्मविभूतयोऽमराः

प्रभुसेवा समवायिनोऽवरे ।

अमृतोदधिवीचिविभ्रमं

न विचभ्रुर्न विधूतचामरैः ॥ ११५ ॥

परिवृत्य तमीश्वर मुदा

मधुरं गायति किंनरीगणे ।

अपरोपनतानभिज्ञया

सुमनस्यप्यमनस्कताऽभवत् ॥ ११६ ॥

मददिग्धकपोलसौरमा—

गतकल्पद्रुमपुष्पपटपदाः । १

गजरूपतया विकृत्य तं

प्रभुमेके दिविजाः सिपेविरे ॥ ११७ ॥

अनुबन्धिनमन्यजन्मतो

नियमहेतुर्मिवास्य मुष्णता ।

चमरीरहभारभामिनी—

निकरेण प्रभुरभ्यर्षीज्यते ॥ ११८ ॥

कनकांबुस्तैषु भृंगनि—

ध्वनिताम्रिडितकिंकिणीरयाः ।

ननृत रसभावपेशलं

प्रियमस्योपनिनीपव. स्त्रिय. ॥ ११९ ॥

व्योमध्वजैरनवशेषमभूत् पिर्नङ्गं

नानाविमानशिखरोच्छ्रितरत्नदंढः ।

दिग्भित्तयः सुकृतिनो जनने समंताद्
गंभीरदुंदुभिरवैः स्फुटिता इवासन् ॥ १२० ॥

पश्यन् स वैभवमिदं सविचारचेताः
प्राप्यावर्धि भवनिमित्तमुपेत्य धात्रीम् ।

हेमारविदनिवहैररविदमुञ्च—
रानर्च तच्चरणपातितरत्नमौलिः ॥ १२१ ॥

विविधकुसुमयुगैः प्राच्यमभ्यर्च्य देहं
सपदि सुकृतवेदी स्वर्गमभ्युज्जगाम ।
मुकुटमणिमयूखं हस्तिखञ्जकूटे—
प्यमिविलसदखंडामर्त्यकोदण्डलक्ष्मीः ॥ १२२ ॥

आख्यां शशिप्रभ इति प्रथितां दधानो
देवः स शोणशतपत्रपलाशलेख्यः ।
मासाष्टके सुरमिनिभ्यसितैकवृत्तिः
स्वर्गं धमौ चतुररत्नवपुःप्रमाणः ॥ १२३ ॥

भोक्ता वर्षसहस्रपोडशतया दिव्यामृतस्याप्सर—
स्तोमालिङ्गनलब्धरस्यपरमप्रीत्युद्गमश्रीनिधिः ।
तस्यां दिव्यवधूकटाक्षनिपतन्नेत्रद्विरेफावली—
नित्यासेव्यमनोज्ञमूर्तिसुमनाः स्वर्गेद्विरष्टार्णवान् ॥ १२४ ॥

इति श्रीयादिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते
महाकाव्ये ध्वजघोषस्वर्गगमनं नाम
तृतीयः सर्गः ।

चतुर्थः सर्गः ।

प्रवृद्धजंवृद्धममुरयलाञ्छन—

प्रभावितद्वीपविशेषमध्यमः ।

निसर्गहेमच्छविमंडलोदरः

स्थिरस्वभावोऽस्ति सुमेरुपर्वतः ॥ १ ॥

समंततो यः प्रभयावगाहते

नभःप्रदेशांस्तपनीर्यपिंगया ।

जिनाभकलानपयोरसाप्लुतः

सदा चियद्धिष्णुरिवावतिष्ठते ॥ २ ॥

विभस्ति यः स्वधेनिताचिनर्त्तनं

नवस्वभावं सुरतालसंगतम् ।

गुहागृहेष्वप्सरसामपि यजं

प्रियांकशय्यासु रतालसं गतम् ॥ ३ ॥

पयोधरेभ्रंशितशुभदंशुका

विभक्तमूलागतहस्ताचिक्रिया ।

वधूरिव प्रेमवती दिनात्यये

यदंगमालिङ्गति तारकावली ॥ ४ ॥

स्थिरप्रकृत्या जगति प्रतीयते

नितांतमाक्रांतमैरुत्पथोऽप्यर्थः १,

रसातलस्योऽपि दिविस्पृगुच्चकैः

रविस्वभावोऽपि सुवर्णसंभवः ॥ ५ ॥

१ सुवर्णवत् । २ देवानां तालेन सहितं । ३ रतेनालसभावः प्रा
४ पयोधरो मेघः स्तनश्च । अश्वः किरणा, अशुक् वस्त्रं च । ५ व्याप्ताक
इति परिहारः । ६ अचलः ।

सुरद्रुमच्छायसुखेषु सानुषु

प्रहृष्टगीतं सुरसुंदरीगणम् ।

करोति यस्तं मणिरश्मिभूषितं

गुणो हि नन्वेव रसावगाहिनः ॥ ६ ॥

अनोकहा यन्मणिशृंगशेखरा

नभोऽचरुंधंत्यरुणप्रभोद्गमे ।

अनारतं विभ्रति पर्णसंहतीः

प्रवालभाषानतिवर्त्तिनीरिव ॥ ७ ॥

पतत्रिणां यत्र जलाशयोद्भवं

न पुंडरीकावृति पांडुकंवलम् ।

तमोति न धीजिनराजमज्जनं

शिलातलं विभ्रति पांडुकं चलम् ॥ ८ ॥

धिवेकचारी विषयेषु मध्यमः

समस्तशाखाभृदवाप्तसत्पथः ।

प्रपद्य यः स्वन्नतया तनूभृतां

व्यनक्ति विद्वानिव लब्धवर्णताम् ॥ ९ ॥

महीरुहो दंतदभीषुमंडल—

प्रकाशितव्योमगृहोदराधये ।

नितांतमंधंकरणं शरीरिणां

न यत्र राज्रावपि जृम्भते तमः ॥ १० ॥

चकास्ति नित्यं विषयोऽस्य भूभृतः

पुरो विदेहे महनीयवैभवः ।

जिनेश्वरश्रीमुखनिर्गतं वचो

यमाख्यया शंसति पुष्कलावतीम् ॥ ११ ॥

उदकृतं मंडयति स्वभूगुणै—

धिराय सीतासरितो निवासभूः ।

नभश्चराणां कुमुदार्जुनच्छवि—

विभाति तस्मिन् विजयार्द्धपर्वतः ॥ १२ ॥

यदि त्रिलोकोदरभाण्डसंभृतः

स्थिरैकराशिर्धवलो गुणो भवेत् ।

स्वरश्मिभिः प्रोन्नमितांबरशयः

स तस्य लीलां भृशमुद्वहेत् गिरेः ॥ १३ ॥

वभूव तस्मिन् घनवर्त्मचारिणां

प्रभुखिलोकोत्तमनामविभ्रतः ।

पुरस्य गोप्तायमनुश्रवान्विता

वदन्ति वेगं खलु विद्युदादिमम् ॥ १४ ॥

अमूल्यरत्नोज्ज्वलमौलिमण्डनो

विहारसौख्याय चरिण्युरंधरे ।

घने निदीयेऽपि तथा न पश्यतां

स चिस्वयं यः स्वरदीधितां धियम् ॥ १५ ॥

अमन्यत्ताधारणसिद्धविद्यया

दुरासदः संयति वीरविद्विषाम् ।

इरंमदं वारिमुर्चीय पांडुरे

गिरौ प्रतापं प्रथयांभूय ॥ १६ ॥

अनेकधा यस्य चकार संगता

समुत्सवादानमहीनेभोगता ।

जगत्पुपापघत कीर्तिवह्वरी

समुत्सवादानमहीनेभोगता ॥ १७ ॥

यदुष्वपि स्त्रीषु सहारियोवनं

न्यवुद्ध विद्युत्पदपूयमालया ।

अनेकैवलीसमवायि नंदनं
 सुकल्पवत्येव विभाति भूपितम् ॥ १८ ॥
 प्रविश्य तन्मानसमंगजद्विपः
 कदथेयामास वली नमश्चरः ।
 निपीड्य तत्कुंभधिया प्रियाकुचौ
 स नूनमाश्लिष्यदलक्षितांतरम् ॥ १९ ॥
 स यौवनोत्सेकवनप्रभाधुक--
 सराल्यदावाग्निविदाहवेदनां ।
 पिबन् प्रियामुग्धमुखंदुमंडल--
 स्फुटाधरोष्ठामृतसारमुज्ज्वा ॥ २० ॥
 इति प्रियाघट्टभयोस्सुचित्तयो--
 र्बभूव पुत्रः शुभकमंचित्तयोः ।
 स यं समाख्याति शशिप्रभामरं
 दिवश्च्युतोऽचाप्य यशः शुभामरम् ॥ २१ ॥
 स जातमात्रो यदवापि दाम्बितो
 जवेन विश्वान् गुणरश्मिमिर्गुणी ।
 ततः समाख्यायत रश्मिवेग इ--
 त्यमिष्यया बंधुजनेन बंधुरम् ॥ २२ ॥
 स मुग्धगुल्लंहितपाणिपंकजः
 स्वभावनिर्द्धततमा नयोदयः ।
 शिशू रविर्वा गिरिशङ्गरिखिनो
 व्यधस्त नित्यं सुखचारिणः खगान् ॥ २३ ॥
 पितुः प्रयत्नेन मुदे स खेलितः
 सुविस्मिताचिर्दशनांशुनिर्गमैः ।
 अतर्किलोपस्थितचंद्रिकांजनान्
 वियत्यविद्याविदपि व्यवोध्यत् ॥ २४ ॥

विनोदयन् शयनीयसंश्रयं
 स मुग्धवृत्ति स्थिरदृग् विलोकयन् ।
 व्यधत्त धारीरूपकंठवर्त्तिनी—
 मुंदा युजो व्यक्तमभुक्तपूर्वया ॥ २५ ॥
 जुगुप्सयेवानवयोधदुर्लभं
 चिराय वात्यं जहतं जनप्रिया ।
 क्रमेण विद्याप्रहितेव शंफली
 तं मारयेत्मारुदशागुणाश्रयम् ॥ २६ ॥
 गुरप्रभायं विनयावलविनं
 दृढाञ्जुरागं स्मितपूर्वभाषिणम् ।
 ययो तमुन्मुच्य निवेशि चापलं
 नपुंसकस्यास्ति न पुंगुणे रचि ॥ २७ ॥
 समं वयस्येधिनेयेन तत्परो
 गुरूपदेशोपनतासु बुद्धिमान् ।
 विभज्य विद्यासु स लज्जशिक्षित
 स्वयं हि भव्यस्य गुणा पुरस्तरा ॥ २८ ॥
 कलाभिरुच्चैः प्रसितं निसर्गत
 कपायनिम्न खलु तस्य मानसम् ।
 यद्वन्न जन्हे नयनेर्नतध्रुवा
 विवृत्तपाठीनसमानविभ्रमं ॥ २९ ॥
 विशुद्धवृत्तं तमवाप्तसत्पथं
 मनोज्ञकार्ति नयनोत्सृष्टतिम् ।
 सारावहृथं प्रमिवायनोकय—
 अलब्ध नालिगितुमंगनाजन ॥ ३० ॥

अमुष्य नानागुणवस्तुसंग्रह—

श्चिरं जिगीषोर्विषयोपभुक्तये ।

स्वनिग्रहापत्तिभयादिव स्वतो

न चित्तकोशः करणरूपाद्यैः ॥ ३१ ॥

सहारचक्षुः परिदिग्धचन्दनोऽ—

वतंसयद्गुद्विकचाः समह्लिकाः ।

स्यचित्तशुद्धयैव बहिर्विवृद्धया

व्यभूष्यतां पांडुदुकूलमंडनः ॥ ३२ ॥

अनन्यकांतागुणलब्धमानसं

महानुभावं तमवाप्य बल्लभम् ।

मुदेय सर्वं मुधिये समर्पयां-

घभूय तस्मै हृदयं सरस्वती ॥ ३३ ॥

स बद्धरागः स्थितमौल्यलंघिनीं

वयंध भक्तिं जिनदेवपादयोः ।

विवेकविद्यामयतल्पशापिनो

मनःप्रिया सैव मनीषितप्रदा ॥ ३४ ॥

स गत्यद्यादग्रतमक्षतं दधत्

वर्धा न चित्ते भयलोभसंनिधिम् ।

विभज्य लोकद्वयकल्पमाचरन्

न तद्विघाताय कृती कृतादरः ॥ ३५ ॥

अगुस्तरन् पूर्वभयस्य कर्मणां

स ग्राह्यात् भागवितृष्णमानसः ।

गुणं प्रतिश्राव्य कथंचिदचिर्तां

समाधिगुप्तस्य ययातुपांतिरुम् ॥ ३६ ॥

विरज्य तत्रानेवनं वनं गते

नभोगकन्याः परिपकयौचनाः ।

निवृत्तकामानुभवं भवं तदा
विवृद्धशोकाः स्वयमभ्यमंसत ॥ ३७ ॥

निवेद्य तस्मै गुरवे स धीरधी-
र्मेवार्णवाचर्तनिपातभीरताम् ।

अनुज्ञया तस्य तपस्तपोनिधे—
रूपादितार्हत्परिमेष्टिभाषितम् ॥ ३८ ॥

प्रभौ तदाज्ञां भुवनैकजित्थरीं
बलादवज्ञाय तपोवनं गते ।

हिया ध्रुवं निहृतविग्रहं जना—
स्ततः प्रभृत्यादुरनंगमंगजम् ॥ ३९ ॥

सुधीरधीयन् परमागमं मुनि—
जितश्रमो विश्रुतसंयमाश्रयः ।

निरंजनः सन्नधमुचितत्पर—
स्तपांसि तेषु यद्विरंतरप्यसौ ॥ ४० ॥

विविक्तरम्यां गुहामुपाधितो
महाहिमाद्रेर्महनीयसंयमः ।

अवास्थितोत्सर्गविधानकर्मणा
समानयन् साधुसमाधिभावनाम् ॥ ४१ ॥

निवृत्य दुःखाक्षरकात्तिरायुषा
भुजंगैर्भूयं प्रतिपद्य कर्मणा ।

अरिश्च तस्मिन् निवसन् गुहागृहे
दृशा तमत्रैक्षत रोपकृक्षया ॥ ४२ ॥

बहन् वपू रासभरोमधूमरं
विभक्तसारच्छविमंडलोचितम् ।

प्रकामनिश्वासदुताशनिर्गम-
प्रतप्तपूर्वस्थितशाङ्कद्रुनम् ॥ ४३ ॥

स दीर्घपुच्छप्रविवर्त्तनस्फुटत्-

बृहच्छिलाकूटकठोरशब्दितः ।

चिरंतनक्रोधविबृद्धमत्सरो

विलोलजिह्वाप्रविदारिताननः ॥ ४४ ॥

विरूढतालद्वयसो महावपुः

सवेगमभ्येत्य स मृत्युसंनिभः ।

करालदंष्ट्रांकुरकोटिपाटितं

चकार घैराग्यधनस्य मस्तकम् ॥ ४५ ॥

विदम्बमानं भुजगेन नश्वरं

मुनिः प्रसंख्यानसमिद्धकंटकः ।

अभीरशोचन् विजहौ वपुर्वह-

घनेकजन्मांतरदुर्लभान् गुणान् ॥ ४६ ॥

उपेत्य कल्पे पुनरच्युताङ्गं

स पुष्करस्याधिपतिर्व्यजायत ।

गुणा हि यत्नेन कृताभिरक्षणा

भयंति पुंसां परिपाकपेशलाः ॥ ४७ ॥

स रत्नमौलिस्फुरद्वर्कदीधितिः

प्रसन्नशीतद्युतिसंनिभाननम् ।

उद्दृढदिव्याभरणं च संदधे

मनोऽमस्पन्दविलोचनं वपुः ॥ ४८ ॥

स दिव्यकांतामुखपंकजश्रियं

कराभिमर्षी तनुतां तमोपहः ।

चकार चित्रं सुरुती यदप्सरो--

विशालनेत्रोत्पलविभ्रमश्रियम् ॥ ४९ ॥

भुजंगदंष्ट्राविषवेदसंभवं

स दुस्सहं तापमिवानुबंधिनम् ।

निराकरिष्यन्निव दिव्यसुंदरी--

सुधासमप्राधरमापपौ धिया ॥ ५० ॥

अजस्रमापातुकचित्तविभ्रमान्--

नितांतमाविभ्यदिवांगजन्मनः ।

स मुग्धकांताकुचपर्वतांतरं

बृहन्नितंवेन मनस्यशित्थियत् ॥ ५१ ॥

मनो मुपेत्या मदनेन मत्सरात्

स्वकं स तत्रेव तिरोहितं हितम् ।

विविच्य मार्गन्निव स्वर्णतन्त्रवां

मनस्युपादत्त कटीरयी रयी ॥ ५२ ॥

निपीय नेत्रांजलिसंग्रहागतं

तदंगसौरूप्यरसं सतृप्तयः ।

सुधारसे तत्समयेऽप्युपास्थिते

दिवांरुसां वामदृशो विसंस्मरः ॥ ५३ ॥

विकाशिकल्पद्रुममात्यवासना--

समृद्धमैकादशमासि निश्वसन् ।

विनिद्रकुंदच्छविशुभ्रलेश्यया

बहन्नरत्नित्रयसंमितं वपुः ॥ ५४ ॥

स वत्सराणामयुतद्वये गते

पुनः सहस्रद्वितयेन संयुते ।

स्वतृप्तियोगार्थमनुस्मृतामृतो

मनःप्रवीचारमुखोत्सवागमः ॥ ५५ ॥

अवाप्य विद्युत्प्रभनाम विंशतिं

महार्णवान् द्वौ च सुखार्णवाश्रितः ।

अरंस्त देवस्त्रिदिवे मृगेक्षणा-

घनस्तनानुस्मृतिकर्मकर्मठः ॥ ५६ ॥

प्रदाकुपाशस्तु मुनीश्वरं द्विप—

शिरंमदापातनिवृत्तजीवितः ।

स देवतुल्यायुरभुंक्त वेदना—

स्तमःप्रभायामशुभोदयोद्भवाः ॥ ५७ ॥

इहैव पद्माह्वयदेशगोचरं

गिरीन्द्रपाश्चात्यविदेहसंश्रयम् ।

प्रसिद्धमस्त्यश्वपुरं यशोधनैः

समेधितं द्वीपचरे नरोत्तमैः ॥ ५८ ॥

यदीयशालोच्छ्रितभित्तिमस्तक—

स्फुरन्मणिघातशिखाग्रचुंविनाः ।

यहंत्यवर्षासमयेऽपि धारिदा

विभक्तवर्णामरत्नापविन्नमम् ॥ ५९ ॥

अनारतं यद्वनघत्सवत्सलं

निरस्तसर्वासुमदापदापगम् ।

चकास्ति विद्याविनयालयालयं

पवित्रचर्यापचमानमानवम् ॥ ६० ॥

यदीय कांताः स्फुरदंगयष्टयः

सुधागृहोत्संगमलंकरिष्णवः ।

विभज्य साक्षादक्षिरप्रभाधियं

जनस्य कुर्वन्ति बलाहकादृते ॥ ६१ ॥

नभोनिमस्फाटिकसौधकोटिषु

स्थिरं पिनद्धा मणयः प्रमास्वराः ।

दिवापि यस्मिन्ननयन्ति देहिना—

मुदीर्णनक्षत्रसमूहविघ्नमम् ॥ ६२ ॥

हरिन्मणिस्तंभसमुद्भवा रुचः
 प्रदीपधामप्रतिरोद्यहेतवः ।
 गृहेषु यत्राभिनयोदयोपितां
 हरन्ति रात्रौ मुरतोत्सवह्वियम् ॥ ६२ ॥
 अवाग्विसर्गं जनसंनिधौ प्रियै—
 नंतमुचो यत्र विविच्य कैवल्यम् ।
 चदन्ति लीलाचलितैर्विलोकितैः
 सरोपदिष्टं किमपि स्यद्भूतम् ॥ ६३ ॥
 गृहन्नितंवा मणिमेखलाभृत—
 श्रिराय यत्र स्थितिमत्पयोधराः ।
 चहन्ति वेद्या नगरोचितस्थितिं
 भुजंगभोगांचितगंडमित्तयः ॥ ६४ ॥
 घृणामिरुढाः परिमृष्टभूतयो
 विदीप्तकामांगतया पिनाकिनः ।
 सदारमासीददनंतभोगकं
 चहन्ति यस्मिन् यपुरिद्धमीश्वराः ॥ ६५ ॥
 प्रवर्तिते यत्र गुणोदयावहे
 दयावहे यागसि मानवेहिता ।
 न वेहिताक्रांतमदोनवैभवा
 न वैभवार्तिं प्रथयन्ति जंतवः ॥ ६६ ॥
 विशेषवेदी विदुषां मनीषितो
 निरस्य दोषानशिषत् पुरोत्तमम् ।

१ चार्चं विना । २ मेघाः सनाद्या । ३ सर्पाः विद्याया । ४ सर्पशरीर सेवनं
 ५ वृषभो धर्मश्च । ६ भस्म विभूतिश्च । ७ प्रज्वालित , विशेषेण दी
 ८ शिवस्य । ९ दोषनाशशरीर अनंताश्च ये भोगाः । १० घनाद्याः ।

तदेव यं संसदि वज्रवीर्यं इ-
 त्युदाहरन्ति श्रुतवर्त्मवेदिनः ॥ ६८ ॥
 अबुध्यत स्वप्नमपि प्रजाहिते
 प्रवृद्धरोयोऽपि ररक्ष स क्षमाम् ।
 न भूयसाऽभिज्वलितोऽपि तेजसा
 प्रजाघनस्नेहगुणं व्यलीनयत् ॥ ६९ ॥
 प्रभूतदानः स मदान्वयादृते
 बभूव नक्षत्रतया पिनाऽभिजित् ।
 अहीनवृत्तिधिंजहं द्विजित्नां
 पिना स्ववंशस्य विवर्द्धिता जलैः ॥ ७० ॥
 यशस्यकर्मा स जहत् भुजंगेना-
 मपि स्वधार्मी धुभुजे भुजं गताम् ।
 प्रजासु चक्रं कृपया स बंधुतां
 करप्रवृद्धया विदितोन्मयं धुताम् ॥ ७१ ॥
 स यावदंतं निजकीर्तिभामिनी-
 प्रवेशदानादिव तुष्टमानसः ।
 यशोऽमृताग्रायनदत्तकृतिका-
 श्वकार कृता रथिरदिमभिर्दिशः ॥ ७२ ॥
 निमग्नसेव्ये नृपतां महागुणाः
 स्थितिं गतास्तत्र यदुदुहृतम् ।
 जनस्य हृदय मतोऽपि चेतसि
 स्थिरानुरागप्रसवस्य चीजताम् ॥ ७३ ॥
 उपाधितदोमविधानदीक्षितो
 गुणगुणप्रोऽयममृत्युसृष्टिभिः ।

जने च गृध्रप्रकृते जनाधिपः
 स्वलुप्तिसंपातमियेव शिथियै ॥ ७४ ॥
 अनन्यथाभावनियोगनिःपतद्—
 विवेकपूर्वं विहितेन कर्मणा ।
 अवद्यशीलादपि विश्वदायति
 न बिभ्यतीं भूभुगसावजिघ्रपत् ॥ ७५ ॥
 कृतातिसर्गा निजचापलादिव
 श्रियश्च पात्रेषु परार्थकारिणा ।
 नृपेण तत्राहितमत्सरा इव
 व्यतिष्ठपंत श्रियमन्यदुर्वहाम् ॥ ७६ ॥
 बह्वृत्पलापा परपाक्षरश्चवा
 मृपाचदंती च विविच्यकारिणः ।
 जगाम भीतेव भृशं प्रभावतः
 सरस्वती तस्य मुखे न संनिधिम् ॥ ७७ ॥
 अलक्षणाः शश्वदधर्मकारिणो
 विदग्धगर्हो व्यवहारसिद्धये ।
 असाधवस्तेन न केवलं नरा
 नृपेण शब्दा अपि न प्रचेक्रे ॥ ७८ ॥
 त्रिशुद्धयर्णाऽवनकुत्तिसंश्रया
 वृषानुरूपप्रसवा महौजसः ।
 नृपस्य गाँयो चदनावनीभवा
 विभज्य नित्यं दुदुहुः प्रजाहितम् ॥ ७९ ॥
 भुजेऽमिचर्च्यै हरिचंदनद्रव--
 प्रभाविसौगंध्यसमृद्धियंधुरे ।
 महीमुजः संश्रयि शौर्यदैवतं
 तदेकभोग्यामकरोद्वसुंधराम् ॥ ८० ॥

द्विपो दवीयस्यपि दग्धमानसाः

स्थिता जगद्व्यापितदीयतेजसा ।

प्रपेदिरे न प्रतिप्रत्तिधन्यतां

चिराय लेपा इव संहर्तैर्द्रियाः ॥ ८१ ॥

अनंगरागोदयवर्धनक्षमा

तदीयबाहुप्रणयाधेश्वरी ।

आमेदिनीजा विजयेति भामिनी

श्रियस्सपत्नी समभून्महीभृतः ॥ ८२ ॥

प्रकामरक्तेन नृपस्य चेतसा

चिराय तस्याश्चरणानुपाहिता ।

पयःप्रधौताद्यपि रागविभ्रमं

नतध्रुवो नूनमर्ताव वध्नतुः ॥ ८३ ॥

क्रेमा मृगाक्ष्या कलनूपुराङ्किना

सभृङ्गपद्माविति मे दृढा मतिः ।

यतो यतस्तन्यन्ननं धरातले

नतस्तनो यत्समभूयत श्रिया ॥ ८४ ॥

पुरःप्रसर्पद्वालाशुभ्रदीधिति

तदीयपादावरजःस्पृशौ नृणाम् ।

स्वशङ्कया पङ्कुरुहाणि जल्पतां

पृथग्विचित्र्याहसताभिवाद्यताम् ॥ ८५ ॥

मनोरमा तर्जनेहारि निस्स्थनं

पदस्थमुच्चैरथ नूपुरं परम् ।

चिरं दधानाऽपि विधूतकल्मषा

दधौ न तन्वी विजयार्द्धशीलताम् ॥ ८६ ॥

तया नु मीनध्वजसत्पताकया
 सलीलमुद्यच्छफरानुरूपयोः ।
 गुणेन संघातभृतोर्ध्वं जंघयो—
 र्मेनस्सु न व्यजन साधु पश्यताम् ॥
 करेणुकांताकरवृत्तपीवरौ
 मृगीदृगूरू हि गुरू पराजितौ ।
 प्रदीप्तरूपसरसंश्रयायिव
 व्यभासिपातां नवचंपकच्छवी ॥ ८८ ॥
 अनेकपत्रोल्लिखितायतां जरा
 गुणं तदूर्योरिध जेतुमक्षमा ।
 घनस्थितिं काचिदयाद्विलज्जया
 विरज्य रंभास्वितराप्सरोगता ॥ ८९ ॥
 मनोरमां पुष्टिमज्जमाश्लिषन्
 स यौवनो नूतनरत्नमेखलाम् ।
 चकार मारालयनित्यसन्निधि-
 प्रसंगलीलां सुवतीकटीतटः ॥ ९० ॥
 विकीर्णरत्नांशुनिरस्तदुस्तमः-
 प्रपंचकांचीविभवो विनिर्धर्मा ।
 बृहन्नित्यः सुतनोस्तनूभृतां
 न दक्षिणाशाविषयो जनाश्रयः ॥ ९१ ॥
 तनोतु भारोभयपार्श्ववर्तिनो
 मियेव भूम्नः स्वचिरोघिनो गुणात् ।
 चिराय मध्यस्थतयापि पप्रथे
 गुणानभिघ्नन् रुशिमा मृगीदृशः ॥ ९२ ॥
 विमुच्य संभूय सुवर्णहारिणं
 नितंवमुच्चैर्बलिभिर्नतमुचः ।

न मध्यदेशो रुद्धे न यच्चिरं
 भवेत् कृशत्वस्य फलं तदीदृशम् ॥ ९३ ॥
 सुवृत्तमुक्तामयतां स्वसंगिनो
 गुणेन हारस्य समृद्धिमोजसा ।
 प्रयोजयंतावपि साधु सुभ्रुवः
 कथं न्वभूतामयिवेकिनौ स्तनौ ॥ ९४ ॥
 समग्रभूभृन्मणिमुक्तरागमा—
 वभेदघृत्ती पृथुलध्वमंडलौ ।
 स्वरस्य मूर्त्तां नयविक्रमाविव
 स्तनौ तदीयावुचितं यदुद्धतौ ॥ ९५ ॥
 तदीयसांदर्यविशेषमिस्मित—
 सरेण रागो रतये विचोदितः ।
 प्रकल्प्य मूल्यं नवपल्लवश्रियं
 घली मृगाश्याः करमग्रहीद् भ्रुयम् ॥ ९६ ॥
 भृशं कृशांग्याः करजायतांकुरं—
 न केतकीसूचिसमैर्न पंचभिः ।
 चिराय जेता मदनो महीभुज—
 स्तदादि वध्रे किल पंचघाणनाम् ॥ ९७ ॥
 न्यधत्त रत्नद्युतिजालमांसले
 वरदुमस्कंधसमाश्रये वधूः ।
 मनोज्ञलावण्यपयोनिपेक्षिते
 कृतालघाले बलैर्भुजालते ॥ ९८ ॥
 निस्पृष्टमंगैरमृतात्मकैवेषु—
 द्वितीयमिदोरिव मुंदरीमुखम् ।

गृहीतपूर्वस्थितिकां गृहीभृत—

स्तटीमिवानुज्झितरत्नमण्डनाम् ।

उपास्त कांतामुदयार्थमर्कचद्

दिवः स देवः क्षणदीधितिप्रभः ॥ १०६ ॥

जगज्जिगीषोर्जठराशये शिशोः

क्रमात् प्रवृद्धौ दिवसेष्यनाकुलम् ।

भियेव तस्मादनुबद्धवृत्तिभि—

र्विमुक्तमासीद् बलिभिर्यधूदरम् ॥ १०७ ॥

अखण्डभूमण्डलरक्षणक्षम—

प्रभायमन्तर्दधती तमर्भकम् ।

प्ररुद्धहर्षेव जहे मर्हाजसं

निजोदरक्षामतया नितंविनी ॥ १०८ ॥

निपीददंगेष्वथ गर्भशापिनः

शिशोगुणानामिव भूरिगौरम् ।

अमिथ्यनक्ति स गजेंद्रगामिनी

विनोदलीलास्यलसेन कर्मणा ॥ १०९ ॥

सखीप्रेकोष्ठं प्रतिगृह्य गर्भिणीं

कथंचिदुत्थाय कृताञ्जलिक्रियाम् ।

नृपः कृपाहर्षविमिश्रया दृशा

गृहागतो वै क्षणमैक्षत प्रियाम् ॥ ११० ॥

उद्धृगर्भा दयितां प्रजापति—

निधानगर्भामिव भूतधारिणीम् ।

अनेकविधाजपहोमकर्मभि—

र्विमक्तरक्षावधिरन्ववर्तत ॥ १११ ॥

प्रवर्तिता पुंसवनादिषु क्रमात् ।

स प्रिक्रमा दोहलमेदमाहितः ।

प्रपृच्छथ शृण्वन् मुदराः सखीजना—

उजहर्ष मन्पुनघनिर्णयावहम् ॥ ११२ ॥

स्फुरत्प्रभामंडलमध्यवर्तिना

विजित्य चक्रेण दिशां जिशांपतीन् ।

म्यपादमूलाननमौल्लिभस्तकान्

न्यर्धां सङ्कुत्साहवती मनी मती ॥ ११३ ॥

मवापि सा पीनपयोधरा चधु—

निर्धान्निघेयान् प्रविधाय धामभिः ।

बभूव युक्ता भुवनस्य तडने—

धेनामिलापग्रहनिग्रहेच्छया ॥ ११४ ॥

प्रभावभूयांसमपांशुलच्छदि

महीशमालागुणरुदमुघ्रतम्

जजीजनन् मनुमिलापतेः प्रिया

रनेर्धरिनीव चिनिर्मलं मणिम् ॥ ११५ ॥

चरिधाम्यालिलदिग्प्रभापिनो

मियैव धाम्नो भृशमुल्लसिष्यत ।

प्रमृत्तिकाले कृतिनो नवग्रहैः

शुभेतगावस्थितिरभ्यमुच्यत ॥ ११६ ॥

उदीर्णतेजः प्रसरेण साक्षिणा

करग्रहेणोपरिभापिनं पतिम् ।

नमीश्वरं हृष्टुमिवोदितं दिशो

निरामुरंभोदपटाभिवेष्टनम् ॥ ११७ ॥

विकस्मरोशानलताविनर्तनः

रुताप्सरामृष्टिरकृष्टभूरजा ।

मरुच्च सिचन्निव देहिनः शनै—

येवौ तदानन्दसमुद्रसीकरैः ॥ ११८ ॥

स्वयंप्रभावोपनतास्तमोपहा

नृपेन्द्रविद्या इव रत्नदीपिकाः ।

परीत्य तं पुण्यनिधिं चतुर्विधाः

सिक्तामयूखोल्लिखितांथरा यभुः ॥ ११९ ॥

कृतालिवैतालिकनिश्वनस्तवा

दिग्धः पतंती कुसुमावली तदा ।

व्यधादनाघ्रातचरेण हारिणा

जनस्य गंधेन यस्सुंधरातलम् ॥ १२० ॥

निशम्यमानेन विवृत्य दिग्गजैः

क्षणं समुत्तंभितकर्णपल्लवैः ।

गभीरदांसध्यनिनाभियुंयितं

तदांथरं द्वादशगुणं व्यजुंमत ॥ १२१ ॥

मुखेन हर्षामृतयिदुवर्षिणा

निवेदितार्थं पुनरुक्तया गिरा ।

इदं भुजिष्या समुपेत्य सत्वरं

नरेन्द्रमास्थानगतं व्यजिज्ञपत् ॥ १२२ ॥

व्यपात्ति शुक्लेन जनस्य कर्मणा

तथांग्रिसेवारसवेदिनोऽधुना ।

असौष्ट पुत्रं सदभिष्टुतं गुणै—

यंदद्य पृथ्वीश्वर भर्तृदारिका ॥ १२३ ॥

भुजेन पूर्वं वहतस्तयोर्वरां

सहायवानित्यभवन्न यद् वचः ।

परं न तत्ते तनयेन वर्तिनं
 दिवोरुसामाक्रमणं च तेजसा ॥ १२४ ॥
 असिक्त्रिकाया चचनं मनोहरं
 निशम्य या प्रीतिरभृन्महीभुजः ।
 इयत्तया तां प्रतिवेष्टि किं तु ते
 न संति शब्दाः कथयामि येस्तथा ॥ १२५ ॥
 अनेकवस्त्राभरणेर्विशांपतिः
 प्रतोप्य चेटीं द्विजद्रीनमानवंः ।
 विमुच्य जीवानपि चंद्रनास्थितां—
 श्वकारं तस्मिन्नगरे महोत्सवम् ॥ १२६ ॥
 सुधागृहोत्तंभितहेमयष्टयो
 महापताकाः पवनसमिकंपिताः ।
 अयं पतिस्ते जिशुरा भूयतां
 त्रयेति नूनं जगदुर्दिशं श्रियम् ॥ १२७ ॥
 अधावदागा पट्टोद्भवध्वनि—
 विंचित्रदंडाभिहतिप्रभापतः ।
 नृपस्य हर्षाभ्यवकाशहेतवे
 द्विषां प्रतीहार इवापसारकः ॥ १२८ ॥
 सपुं कुमांडुन्यतिपेक्षशोणिता
 विभेनुराक्रीडनमंगनाजनाः ।
 नृपात्मजेदोग्न्दयेन चर्धिते
 भृशं निमग्ना इव रागसागरे ॥ १२९ ॥
 अनेन्यत्रच्युतकुंडुमांडुभि—
 जंपातुचर्णैः प्रविश्रीर्णमंचरम् ।
 अधन तस्मिन् समये ननूभृता—
 मकान्तसंध्याग्रनपंक्तिविन्नमम् ॥ १३० ॥

सवारिभृंगारकरा वरांगनाः :
 स्वनर्मबंधून् प्रति सत्वरं गताः ।
 जलाद्रसूक्ष्मावरदर्शितो रवो
 जनर्विलोकयन्त विवृद्धकौतुकैः ॥ १३१ ॥
 आलोकयन्ती स्तनयोर्विलासिनी
 विषकृदंभश्चुरितोत्तरच्छदम् ।
 अवाकिरह्योचनदीधितिं तयो—
 रधांमुखी नीलपट्टीमिव ह्रिया ॥ १३२ ॥
 अनुधितहृदनिमित्तमेकया
 पतन्धधः कुंकुमपंकिले तले ।
 कृतार्थमात्मानमबुद्ध कश्चन
 स्तनोपपीडं परिरम्य धारितः ॥ १३३ ॥
 कृतानुषादं कलकीचकस्वनै—
 र्जगुः सुगोप्यो मृदु तच्च गीतकम् ।
 कणन्मुखस्तन्मुखगंधपातिभि—
 र्भिभज्यमानं जगृहे मधुघ्नैः ॥ १३४ ॥
 अबुध्यमानाः परिधानमंकतो
 बहिश्च्युतं काश्चन घृद्धयोपितः ।
 ससंमदालास्यकृतोऽपि पश्यतां
 वभूधुरुल्लेखिहासहेतवः ॥ १३५ ॥
 गजास्तदानीं विदलत्कपोलका
 नृपप्रमोदा इव मूर्तितां गताः ।
 अनुनदानोत्सवसंपदोचितं
 वितेनिरे सामगविभ्रतर्पणम् ॥ १३६ ॥
 समंतसर्पन् मृगनामिसौरभः
 समुत्पतन् व्योमपुरस्समारुतः ।

अमद्विरेफप्रकरावगुण्डितो

व्यघत्त साक्षादिव मेघदुर्दिनम् ॥ १३७ ॥

मदांधमारुह्य महागजं नृपः

प्रयन् स वीथिष्विमयूथवेष्टितम् ।

प्रभुर्वितस्तार कृतस्तवो जनै—

र्जनप्रियामंघरवृष्टिमंवरात् ॥ १३८ ॥

क्षितिपतिमवलोक्य प्रौढहर्षातिभारा

हयपुरनृपवीथौ सौधदृङ्गाधिरुढाः ।

अतिमधुरमगायन्नंगनाः काश्चिदन्याः ।

ननृतुरमृतवीचीमीक्षणैर्विक्षिपंत्यः ॥ १३९ ॥

शुभदिनसमवाये लग्नशुद्धायमात्यै—

रधिगतनयमार्गैर्यप्यवृद्धैश्च सार्धम् ।

अभिमतमतिसृज्य प्रीणयत्प्राणिवर्गं

तनयमकृत नाम्ना यज्जनार्भं स भूपः ॥ १४० ॥

पद्माभोगरभक्षमस्य वितर्तः पत्रैरनाच्छादिन—

स्तस्योद्दीक्ष्य विकासमुत्सुकतया तिग्मांशुधामाश्रयम् ।

दृष्ट्वापांगनिविष्टयैकरतया तत्संगमाकांक्षिणी

तस्थौ पुण्यनदीहृदस्य सकला लक्ष्मीस्सरोजाश्रया ॥ १४१ ॥

भूलोकाधिपनंदनस्य जनतानंदोत्सवोत्पादिनः ।

प्राप्तस्य प्रचुरानुरागनिचयामुच्चैः प्रचेतोदिशम् ।

ख्यातोमेश्वरमौलिमंडनविधेर्जातस्य चानुश्रिया

बालस्येव निशाकरस्य जगता चक्रे प्रणामांजलिः ॥ १४२ ॥

इति श्रीवादिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते

महाकाव्ये यज्जनाभचक्रवर्त्तिप्रादुर्भावो नाम

चतुर्थः सर्गः ।

पंचमः सर्गः ।

विजयातनयः स वर्धमानः

सह बंधुप्रमदेन सन्मुखश्रीः ।

निजपुष्टिविलिप्तयेव पश्चाद्

गुणमुख्यैरनुबंधिभिः सिपेवे ॥ १ ॥

विनिरुद्धतमस्सु तेन भूयः

कमलानंदकरेण भास्वतेव ।

घनवीधिरिवाखिलासु दिक्षु

प्रचकास जननी नयोदयेन ॥ २ ॥

अपि पथ्यसमुद्भवप्रजाना—

मुपसेवाफलदः स दोषहारी ।

अभयन्महतः क्षयस्य हेतु—

द्विषतां दैवमन्त्रितनीयशक्तिः ॥ ३ ॥

गुणवन्प्रतिपन्नसाधुसंधि

प्रथमोदीरितवृद्धिभावशुद्धम् ।

प्रथतः पितुराजयाऽध्यर्गीष्ट

स्वसमं व्याकरणं सवृत्तचालः ॥ ४ ॥

प्रतियोधकचित्तद्वर्णमंगे

यलिना तेन कृते मदोदयेऽपि ।

विषया विजगाहिरे हृषीक—

द्विषतां दर्शनं यथामतं तदीयैः ॥ ५ ॥

द्रुदिमानिविडं तदंगसंधि—

धनुवधन्ननुजीविभिवैयस्यैः ।

अजनिष्ट दुरत्ययो गुणानां

चलद्वत्ता न विना प्रधानसेवाम् ॥ ६ ॥

चतसृष्वयमुद्यमादधीती

नृपविद्यासु निरूढसंप्रदायः ।

विजहे निजवात्यकेन सूनु—

रयथाकाममवस्थयेव राघ्नः ॥ ७ ॥

विकसन्मुखचंद्रकांतिकाश—

च्छविधौतांबरचुंबिहंसमुद्रम् ।

न शरत्समयस्य मत्सरीव

प्रतिजग्राह वपुः स यौवनश्रीः ॥ ८ ॥

परिधायतयाङ्गुलीवरं

कुशमध्यं द्युतिमद्विशालवक्षः ।

अजनद्विपतां भिये विचित्रं

वपुरव्याजमनोहरं नदीयम् ॥ ९ ॥

विकचांगुजहारचक्रनिहं

दधदोजः स्थिरसीमनिम्नमध्यम् ।

कमलाकरतामिवाचंचक्षे

विलसत्पाणितलं नृपात्मजस्य ॥ १० ॥

अधिराजरमासहेति तुद्यद्—

विनयश्रीरचिरेण वज्रनाभः ।

सवयोभिरमासहेति सिद्धिं

गुरुचिन्त्रानुनयं क्रमेण लेभे ॥ ११ ॥

सहितो वरसंगंरुद्रदिम्ना

रसधाराभरितो विवेकहेतुः ।

न हि तस्य परं करे कृपाणः

कमलोद्भासिनि निर्वमौ मुखेऽपि ॥ १२ ॥

अलिनीलरुचिस्तदंगपीठ—

स्थगनीया परहृत्प्रवेशदक्षा ।

नयतत्त्वविदो न हस्त एव

विलसत्कुन्तलता कंचेऽपि तस्य ॥ १३ ॥

गुणफोटिचरेण रुढिभाजा

द्वितचर्म्मप्रतिपंधिमंधनेन ।

कलितं न सपाणिमेव यस्मै

दृढधर्मेण मनोऽपि धर्मजेता ॥ १४ ॥

फलमभिममुद्रहंस्तदीयो

गुणयोगक्रमभावनामिनुन्नः ।

कणयः प्रतिविध्यति स्म लक्ष्यं

रिपुराजन्यमनांसि च प्रभावः ॥ १५ ॥

शरवर्षि सचंशजीवमुच्चै—

र्षलमुत्पीड्य करग्रहेण यस्मै ।

वरकार्मुकमंडलं स विद्या—

मनुशीलक्षथ किं पुनर्जिगीषुः ॥ १६ ॥

नययौवनसंभृतांगयष्टिं

रुतविद्याधिगमं तमुर्वरेशाम् ।

तनयाः स्वयमेव निन्युरुच्चैः

कुचकुम्भोद्वहनातिखिन्नमध्याः ॥

यदनेऽधरपानलिप्सयेव

प्रतिलसं शरदिदुर्विवंकांते ।

वरहारमग्रूलमंडलेन

स्तनयोः संनिहितं युयुत्सयेव ॥

कनकांगदग्रेखलां बबंध
 स्खलितात्मानमिव स्थितं च बाह्वोः ।
 नखरद्युतिनिर्गमच्छलेन
 प्रचुरं पाणितलादिव क्षरंतम् ॥ १९ ॥
 धवसोरिव दीर्घलोचनाभ्यां
 धवलापांगरुचा निपिच्यमानाम् ।
 तनुजन्मतयेव मुग्धवृत्ति
 स्थिरमारुह्य निविष्टमंसदेशे ॥ २० ॥
 निकटस्थगभीरनाभिकूपं
 नमदग्रं बलितं कुशिक्षि मग्नम् ।
 स निपातमत्रेत्य मभ्यदेशं
 रूपयेव स्थगयंतमुल्लसंतम् ॥ २१ ॥
 मसृणं महदंवरावरुद्धं
 सुरसिंधोरिव सैकतं गरीयः ।
 रमणीयतयेव सौपभोगं
 जघनं मच्छदिनारमलजंतम् ॥ २२ ॥
 तरुणीः परिणीय ताः स भोगी
 पृथु लाघण्यमयं गुणं दधानाः ।
 मदनं समुपाश्रितं पुषोप
 प्रवृत्तिस्तस्य हि संधिताभिरक्षा ॥ २३ ॥
 सचिवेरभिपिच्य योचराज्ये
 तनयं वर्महरं विभज्य राजा ।
 चिरमुद्रहनादिवातिसिन्धो
 निदर्षा तत्र धुरं वसुंधरायाः ॥ २४ ॥
 अविहाय महीशमाश्रयंती
 युवराजं चित्रकाम राज्यलक्ष्मीः ।

सहकारमिवाऽवगाहमाना

सुरभिध्रीः सधिकासचंदनस्था ॥ २५ ॥

अचिरागतयौवराज्यसिद्धे—

नृपसूनोः कमतो दिदृक्षयेव ।

श्रुतवस्तमुपासदन् यथास्थं

प्रसवोपायनसंप्रदानपूर्वम् ॥ २६ ॥

अवबुध्य निजात्ययं विपादाद्

रदितायाः शरदो हिमागमादौ ।

भृशमश्रुत्वैरिय प्रसन्ने

हिमविंदुप्रकरैर्विचल्यपारे ॥ २७ ॥

शरदः सुहृदो लयेन खेदा—

घलितायाः सुतरां मरालपंक्तेः ।

धुतपक्षतिनिर्विकीर्यमाणं

तुहिनं तूलमिषांवरं न्यर्गत्मीन् ॥ २८ ॥

हिमशीतलयातसंनिपाता—

दिव भीत्या श्रुधमंधिजीर्णपर्णः ।

यसुधाप्रदरोदरेषु चक्रे

तरुशाग्राः प्रविमुच्य भग्निवेशः ॥ २९ ॥

समये हिमपिणिं स्वहेतिं—

प्रमथम्लानिभयादिवांगजात्मा ।

अमनागविनन्मनःकुटीरं

युवराजस्य पुरे कुशोदरीणाम् ॥ ३० ॥

दिशि दिद्युपचेयमानमूर्ति—

नृपसूनोरिय शत्रुर्भानचित्तः ।

शिशिरः स हिमतुरेव जज्ञे *
 विरहखीहृदयप्रकंपकरी ॥ ३१ ॥

इतरेतरकुट्टनकणद्भि—

ईशानः सत्रभुजस्म दीतकंपाः ।

ज्वलदग्निसदः प्रधाममह्ना—

मविशन् कर्पटिनः सवेगमंते ॥ ३२ ॥

निशि निप्रतया हिमं निपीय

प्रचुरं प्रातरिदं यपुष्यजीर्णम् ।

अवमग्निव धतुलस्थर्धायं

प्रसवच्छन्नतया मधूकबृक्षाः ॥ ३३ ॥

सवयोयिरुताः स्वपत्रनेत्र—

स्तुहिनांशुप्रमुखाश्च तीरवृक्षाः ।

भृशमन्वरदक्षिवात्मनीनं

हिमभग्नं कमलाकरं प्रभाते ॥ ३४ ॥

शिशिरांगतया करीपजाग्निं

सह वत्सेः परिवृत्त्य गोपडिमाः ।

व्युदतप्सत मंप्रसार्य बाहून्

दिवसादां नगराद् वहिस्सजल्पाः ॥ ३५ ॥

वनिताजनमानशल्यैशलं

प्रणुदन् जीर्णमिवाशु पर्णजालम् ।

प्रथमेऽहनि देहकांतिहारी

पत्रमानः प्रचयौ मधूकगंधिः ॥ ३६ ॥

असहिष्णुरिवेक्षितुं नलिन्याः

किल तत्कालदशागतं निकारम् ।

विनिमील्य मिजप्रतापनेत्रं

द्युपथं चर्मरुचिर्लघु प्रतस्थे ॥ ३७ ॥

हिमभीरुतयेव भावनीयं

प्रविमुच्यातपमाथितावकाशम् ।

वनितास्तनमंडलेषु तस्थौ

सघनप्राधरणेषु घाढमूष्मा ॥ ३८ ॥

गुणमच्छतया तुषारदोषा—

दलमञ्जवरचक्षुषां वराणि ।

नयकंचलविप्रत्यस्तु लाभं

प्रददौ मूल्यचतुर्गुणं चणिग्भ्यः ॥ ३९ ॥

मणिदीधितदीपिकाप्रकाशे

निशि कालागर्धपिण्डधूपगमैः ।

विनिवेशितहंसनूलशय्या

पुलिने गर्भगृहे सहेमभित्ता ॥ ४० ॥

अवतंसितमालतीसुगंधि—

पिंडसत्कुंकुमपंकदिग्धमाश्रयः ।

वनिताभुजपंजरोपगूढो

युधराजदिशशिरं स निर्विवेश ॥ ४१ ॥ कुलकम् ॥

ऋतुना समयेन तेन तीव्रा—

दिव पद्माधिपनंदनप्रभावात् ।

विजहे वलयं दिशामक्षेपं

रुतपद्मालयवैभवक्षयेण ॥ ४२ ॥

शिशिरस्तरुपंडविश्रुवानां

स विधाता क नु वर्तते दुरात्मा ।

पटुकोकिलकूजितैर्वसन्तो
 धनमित्यान्वह्यतीच संप्रविष्टः ॥ ४३ ॥
 अनुरागकृतः सुगंधिसूष्टेः
 सुरमेस्तस्य नवेन मंगमेन ।
 अभवन् धनवल्लयः सपुष्पा
 नृपसूतोश्च कुलीनराजकन्याः ॥ ४४ ॥
 भुवनैकजयोत्सवाय कन्तो—
 रिव भृंगीजनमंगलस्यनोधैः ।
 मधुना विधिनापितांकुरथी—
 रजनिष्टद्रुमयष्टिपालिकासु ॥ ४५ ॥
 विटपेषु विरेजिरे विरुद्धाः
 कलिकाः स्थूलदलावतुद्रुमाणाम् ।
 शरधिष्विध पत्रमात्रद्वयाः
 कुसुमेपोर्विजयैपिणः शरीराः ॥ ४६ ॥
 कलिकादलनोन्मदाः सहेलं
 सहकारोद्गमगुच्छगर्भशय्याः ।
 जघ्नुषुः स्मरसंनिपातमूर्च्छा—
 मिध पांथस्य नितांतमन्यपुष्टाः ॥ ४७ ॥
 मधुरध्वनितश्रवाभितुष्टा
 इव भूतद्रुमयष्टयस्समृद्धाः ।
 कुसुमस्तवकानुतर्पपूर्णं
 मधु सस्वादमधीघपन् द्विरेफान् ॥ ४८ ॥
 न पतद्भिरुदासिरे समन्तात्
 कुसुमस्थानि रजांसि बह्वरीणाम् ।

मदनस्य शिर्षामुखमनस्था—

न्यपि तस्मिन् समये मनस्विनीनाम् ॥ ४९ ॥

विजिह्वासुरिवासहिष्णुरंगै-

विंरहिस्त्रीश्वसितोपतापमूढम् ।

पवनः प्रविवेदा दाक्षिणात्यो

द्रुमवीथीशिशिरं वनोपकंठम् ॥ ५० ॥

धुतपल्लवपाणिमाधवीना—

नभिरेमे प्रसयाननाभियुंवी ।

प्रततीभयनं प्रविदय चायु—

विधिधार्ढिगनविभ्रमप्रयोगः ॥ ५१ ॥

पथिका मरुतः शरीरसंगं

वनपल्लीकुसुमसृदाः सुगंधैः ।

विषवेदमिषाचयुध्यमानाः

यत जेषुः प्रमदाभिधानमंत्रान् ॥ ५२ ॥

मलयानिलनिर्झृतः परागैः

प्रतिगुहं सहकारमंजरीणाम् ।

अनवेत्य वने ककुब्धिभागं

परिषन्नाम जनधिरं प्रयामी ॥ ५३ ॥

मुरनिभ्यस्तनेन ननिंताया—

मरिदाध्वोदूधदनेन पुण्यवत्याम् ।

मयकंसरगुच्छतल्पगेन

प्रजगे किंनरगोयुगेन हृद्यम् ॥ ५४ ॥

वकुलका कृपातरामिनीनां

मुरमुक्तं मधु संप्रपद्य कुतः ।

मधुपैरनुपातिभिः सिधेवे
 ननु सख्यं सुकरं समानशीलैः ॥ ५५
 शतधा दलितं वियोगिनीना—
 भिव कांतारविरूढमल्लिकानाम् ।
 दिशि दिश्युपचिक्षिपे मरुद्भि—
 र्मेतिवैशद्यमिव प्रसूनवृन्दम् ॥ ५६ ॥
 चरचंपकयष्टिराततान
 प्रसघस्तोमपिशंगिमाचरुद्धा ।
 कुपितस्मरयह्निवृष्टिरेवे—
 त्यवदानं धृतिमंथि पांथयुद्धौ ॥ ५७ ॥
 मलयध्वसनोपनीतनाना—
 प्रसवामोदिनि शुभ्रसौधपृष्ठं ।
 वनितानिवहेन सायमहः
 स चिनोदं समवेत्य वज्रनाभः ॥ ५८ ॥
 मृदुगीतिमुदस्तहेमरज्ज्वा—
 यतदोलामणिपीठदेवनानाम् ।
 स्वगुणग्रहणानुबंधर—
 मशृणोदध्वपुरस्य ।
 नृपनंदनभोगसंप्रवेशात्
 कृतकृत्येव मनोशमाधद्य
 विगलत्कुसुमान्यचर्त्ततोद्यन्—
 नवधर्माबुलचोपपन्नपृष्ठा
 विधिनोपनताग्निदाघशापा—
 दत्तितीव्रादिव लुन्धकान्नियेव ।
 प्रविमुच्य चनं प्रमूनसंप—

मृदुसृष्टिरनेकनागकन्या—

कृतभोगः प्रसृते तु घर्मकाले ।

यिजहौ मलयं न मातरिश्वा

शिशिरं चंदननिर्झरांबुषातैः ॥ ६२ ॥

सुरमेर्निजसंमदैकहेतो—

विंरहे दुःखमिवाधिकं दधानैः ।

जगृहे वनकोकिलैर्न मौनं

न पुनस्तत्समयागमायसानम् ॥ ६३ ॥

विविधद्रुमशाङ्खलानि यभ्रुः

प्रसवोद्धस्तजनांतयाटकानि ।

विनिवृक्षगतस्य दूरदिग्भ्यो

मधुराजस्य चमूनि त्रेशलीलात् ॥ ६४ ॥

तपतापभियेव तीरवृक्ष—

प्रजतिर्यग्विधिनांधकारितेषु ।

धिरमप्य चरप्रभायमस्थुः

पृथुलागाधमहाहवेपुः नद्यः ॥ ६५ ॥

अतिदीर्घपथभ्रमादिचार्यैः

परिमृग्यांबु पिवत्यशेषदिग्भ्यः ।

चक्रितैरिव भानुवर्त्म हित्या

कचिदप्यंघ्रैरस्तिरोवभूवे ॥ ६६ ॥

रत्नशून्यतया विदारिताया

चदनोद्गंतरजोवित्तानधूमाः ।

अभयन् ककुमो निदाघरूक्षाः

पथि राक्षस्य इवासुमहिभीत्यै ॥ ६७ ॥

विरसाः परुषस्पृशः सशोषाः

पथिकोद्वेगकृतो निरुद्धतापाः ।

जहिरे महिजैर्जर्त्पलाशाः

शुचिमासस्य लवा इधांगलग्नाः ॥ ६८ ॥

बहलोत्थितधूलिपाटलिम्ना

ककुभः काश्चन सन्थिता विरेजुः ।

तरणेरिष तापतो विवृद्धाद्

दलितोरःश्चरितप्रवाहरक्ताः ॥ ६९ ॥

घनितानयनाभिरामलीला—

शुणचौर्यादिच दोषतो जनांतः ।

अभिशंस्य न शिथिये कुरंगैः

प्रविमुच्यापि धनं दद्यान्निभीत्या ॥ ७० ॥

शिशिरा मुमु नक्तमालवीथी—

हतमर्ध्यदिनभानुभाप्रवेशाम् ।

बलुध्रामधिशिशियरे महिष्यः

कृतरोमंथनवक्रमुक्तफेनाः ॥ ७१ ॥

परुषार्करुचा विकृप्यमाणे १

बलुध्रायाः सति जीवने निविष्टाम् ।

अपि तस्यजुरंगरेणयस्तां

सहिताः क्षुद्रतया हि नोचितज्ञाः ॥ ७२ ॥

रूपिता इव पूषरदिमतापात्

पृथुगंश्रीपथपांशवो जनस्य ।

अविशंश्चरणाभिघातबुद्धा

इव चोत्प्लुत्य शिरस्थतोयकुंभान् ॥ ७३ ॥

दिवसेषु विजृम्भिते विपक्षे
 बलवत्यूष्मणि भानुमन्प्रतापे ।
 निममज्ज भियेव शैत्यधर्मः
 प्रतिरुद्धार्कुरुचे प्रभाजलेषु ॥ ७४ ॥

अवलंबितदामश्रुक्तिजाना—
 ममृताध्यायिच रश्मिभिः प्रपूर्णैः ।
 पृथुभंगसमानशुभ्रशय्या—
 मधितिष्ठन्मणिहर्म्यगर्भगेहे ॥ ७५ ॥

विविधीकृतिशृङ्गांतयंत्र—
 व्युत्थाराशिशिरांभसां निपाते ।
 मसृणस्फटिकस्थलीषु पश्यन्
 परिधृतिं नवमौक्तिकप्रकाशम् ॥ ७६ ॥

हरिचंदनदिग्धदिव्यमूर्ति—
 विंपुलोरस्यगितोरुद्धारयष्टिः ।
 विमृशन् कारपल्लयेन कांता—
 कुचकुंगां तददनिर्गमर्गदीर्ता ॥ ७७ ॥

मधुरप्यनिगन्धं विपन्शी—
 गुणशृष्टिप्रमयं नृपस्य पुत्रः ।
 ध्रुवसोरयतंसगप्रयच्छ—
 अ निदाघस्य निजांतिकप्रवेशम् ॥ ७८ ॥

निजसंगनिषिज्जसोयनुजि—
 विंदत्तद्वंशकरम्सधून्निग्धाः ।
 नृपमनुमियेय गोवितापं
 व्यमुचद् घर्मजनेंगमः प्रवृत्तम् ॥ ७९ ॥

विरहज्वरदाहधूसरांगी
 पथिकश्वासपरंपरेव दृश्या ।
 दिशि दिद्युदपादि मेघरेखा
 स्वयमासेदुपि घर्मकालमंगे ॥ ८० ॥

सरसाकृतयः ककुप्सु मेघा
 यभुस्त्वेभुघनस्य घर्मतापम् ।
 धमधृङ्मनैरिवापनेतुं
 पृथुहस्ता इव दिग्गजेरुदस्ताः ॥ ८१ ॥

प्रथमोदितवारिवाहमुक्ता—
 क्षिरमस्पृश्य निदाघदूषितस्य ।
 जगतः प्रविशोधनप्रवृत्ता
 इव शुभजलमिदं प्रपेतुः ॥ ८२ ॥

अकृतोच्छलदच्छुपांशुपाता
 पृथुपाथःकणसंहतिः पृथिव्याम् ।
 क्षिनिभागगताद्यदिष्टघर्म—
 स्फुटदुच्छासनिभानि स्फुटतानि ॥ ८३ ॥

ककुभो मन्दिनांयरं दधानाः
 कृतघोषाः कलुपं जलादयं च ।
 न घनाभिनिवेशतो न घघ्रः
 क्रदिमानं गतभर्तृकाश्च योषाः ॥ ८४ ॥

प्रगितेः पृथुभिस्तमालनीलैः
 पचना धोरणगोदितोपनीनैः ।
 मवचद्विरट्ठरिचातिभोन—
 धनिगर्भमिदिरमिधः प्रजदे ॥ ८५ ॥

पथिका मरणे मर्ति बंधुः

स्फुरदुद्दामतडितकदंप्लम् ॥ ८६ ॥

परितापहरं पयःप्रफेनं

प्रकृतध्यानमनेकभूरिधारम् ।

स दुदोह महीविबुद्धये गाः

समयः पीनपयोधराश्चतस्रः ॥ ८७ ॥

विरहासहनादिवांबुयाहे

मुद्गुरायपति पर्वतायतीर्णाः ।

पतिमभ्ययुरापगाः प्रवेगा--

हृदरीहस्तगृहीतपूगपात्राः ॥ ८८ ॥

सरतोमरतीव्रभेदविंद--

ध्वनिता चित्तशिलानलोज्ज्वलाः ।

स्फुरदग्निशिखा द्व्योहिसंख्यो

घनकूटानि तडितुताः प्रसम्भुः ॥ ८९ ॥

घनिताहृदये तमोमथीके

रजनीभग्निकया मनोमयाग्नेः ।

उपलितस्य घनैरिवाचिरांशु--

च्छललीलाग्नयः समुद्रभृशुः ॥ ९० ॥

निरमस्तुरकामिनीकचेतः-

क्षयगृहा घनकालवासनीयाः ।

वृंहदंबुदमुच्यमानपाथः

पृथुधाराः परिकीलिता इवोर्व्याम् ॥ ९१ ॥

अचिरश्रुतिरक्तकर्षमर्ध-

स्त्रिय कालेन विभिद्य स्वाद्यमानैः ।

गच्छे व्यथया विघर्तमानै-

मुमुक्षे भृगिजनं भृशकुलाक्षैः ॥ ९२ ॥

कमलाकरमूर्जितप्रसादं

रसिकं संप्रविमुच्य मुग्धमत्स्यैः ।

अचिरादभिपातुकैर्वभूवे

मृतमुच्चैर्विपमं विपप्रवाहम् ॥ ९३ ॥

जलदैरभितः सदानभोगै-

रतिकर्मण्यगुर्णनिपिक्तगर्भा ।

अलिकीटगृहीतपुष्पगंधा

धत्ते तथापि न केतकी फलानि ॥ ९४ ॥

विततैरिव विस्फुलिंगवर्गै-

ररुणाशायदनैरिरिमदस्य ।

वनभूरवकीर्णशक्रगोपैः

प्रवितस्तार भयान्यबल्लभानाम् ॥ ९५ ॥

अभिमानमुदस्य मस्तके का-

मनिदेशं न दधौ सबस्तुके का ।

यनितां मुमुक्षुर्निशम्य के का-

मपि मेघागमजां मयूरकेकाम् ॥ ९६ ॥

भुजगीरसिताः पयोदलेस्त्रा

इव मुग्धाः प्रमदेन भक्षयित्वा ।

विषवेदनयेव तीव्रयोगा-

दनुसंधाय कलापिनः प्रणेतुः ॥ ९७ ॥

जलदध्वनिनर्तितेन सद्यः

स्फुरदुत्तानितवर्हमंडलेन ।

शिखिनां निवहेन सर्वदिक्का-

चलचित्रेव यमावरण्यभूमिः ॥ ९८ ॥

सतमालरुचेर्मनोजभाचं

नयदूर्वांकुरसंततिर्विभेजे ।

गलितामिलदंबुचाहभारा—

नभसः श्यामलतेव भूतलस्य ॥ ९९ ॥

प्रणिधाय शिखंडिनं पुरस्तात् ,

धृतधन्या घनफल्गुनः सगर्जम् ।

निजघान शरैर्निकामतीये-

धरभीष्मं तरुणीजनाभिमानम् ॥ १०० ॥

सन्नलितः कृतनृत्तनीलकण्डः

स्फुरदुत्तंभितवर्हमंडलेषु ।

अवधूनितमल्लिकामनोह--

प्रसवेऽनुदुतशब्दितद्विरेके ॥ १०१ ॥

जलदः क्षरदांचयस्यवीयः

कणशैथिल्यविधानदृष्टदोषः ।

अभिशाप्त इव कुधा कणद्भि--

स्वर्पितरंवरचारिचातकौघैः ॥ १०२ ॥

स्मरमंदिरनोरणं जिहोसो—

द्वयितानां परिवृत्तमूर्धयुग्मम् ।

शिरसीय निध्रातुमुदधानो

घनपापाणमशेषदिग्मुखेषु ॥ १०३ ॥

विहरन्नखिलासु दिशु वायु—

धनितामानसतीरमंबिरुद्वान् ।

अभिमानवृणांकुरानघाशी—

लघुसंधुक्षितमन्मथानलेन ॥ १०४ ॥

जलदागमनोचितंस्तु सोऽख्ये—

युंवराजं प्रमदासदोनिपण्णम् ।

रचितांजलिरित्युवाच कश्चिद्

वचनं हेतिगृहे वृताधिकारः ॥ १०५ ॥

स्फुरदचिरुदभ्रदीर्घलेखा—

प्रकराक्रान्तनभस्तवाद्य चक्रम् ।

प्रविशन्नरदेव ! शस्त्रशाला—

महमद्राक्षमरातिदुर्निरीक्ष्यम् ॥ १०६ ॥

अमरं. परिवीक्ष्यते तदुच्चं—

मेणिमालिस्फुरदंशुचित्रलेखैः ।

प्रवहद्विरिच प्रमोदहेतुन्

सुरं चापान्यपहत्य धारिदेश्यः ॥ १०७ ॥

जननाथ ! रथांगतो विभीता

इव चापं प्रविमुच्य मुक्तशब्दाः ।

मिलिता धनदस्यवो धनांते

पथिकप्राणहरास्तिरोभवंति ॥ १०८ ॥

चकितेषु विधेयवर्णसीम्न—

स्तव हेतित्यमुपागते रथांगे

प्रथिमुक्तनिशाविहारवृत्ति—

र्वसुधा पंकिलतामपोहतीयम् ॥ १०९ ॥

परिहेतिमयूखसीरुष्टं

गगनक्षेत्रमिदं प्रसन्नितोयम् ।

तव देव ! यशस्यधीजवांथा—

निव सर्वत्र विभर्त्ति राजहंसान् ॥ ११० ॥

देव ! त्रयोदश परेऽपि परोपताप—

काले प्रभावमहिमोदयहेतवस्ते ।

अन्यागताः सपदि चक्रधरस्य चक्रं

कुर्वन्ति रत्ननिधयो विविधांगलक्ष्मीम् ॥ १११ ॥

गलं दिग्विजयोद्यमस्य शरदं दिश्यास्त्रिलक्ष्माभृतां

चेतोर्जर्जरणप्रभावमहितं चक्रादिरत्नागमम् ।

स्यैवं ब्रुवतः प्रमोदयिकसन्नेप्रोत्पलश्रीर्नृप—

अत्रै नकसहस्रयस्तुनिचहस्तृष्णाकुटीपूरणम् ॥ ११२ ॥

इति श्रीवाधिराजमूरिमिरचितं श्रीपाशंजिनंभरचरिते

महाकाव्ये चञ्जनामचक्रवर्तिचक्रप्रादुर्भावो नाम

पंचमः सर्गः ।

पष्ठः सर्गः ।

विधिप्रसिद्धां प्रविधाय पूजां.

चक्रस्य चक्री स चली बलेन ।

क्रमेण दिक्चक्रजयाय जिष्णु—

जंगाम कामार्चितजीवलोकः ॥ १ ॥

अरातिभूपालसमूहभीति—

स्फुटन्मनःशैलरवस्य शंकाम् ।

व्यधत्त पुंसां नरलोकभर्तुः

प्रस्थानशंसी पटहप्रणादः ॥ २ ॥

जिनेश्वराभ्यर्चनपुण्यतंदुलैः

समं स दिष्टं जिनशासनद्विजेः ।

सहर्षमाशीर्वचनं समग्रहीत्

भवंति भव्या हितवस्तुवेदिनः ॥ ३ ॥

लावण्यपल्लवभृतो मुखदर्पणांका—

न्मांगल्यपूर्णकलशानिव वारयोदाः ।

आवेष्टयंश्च वसुधेशमनाशरीर्त्तिं

कार्तस्वरच्छविरुचार्कुचान् दधानाः ॥ ४ ॥

कमलोद्बहि दूरमुज्जिगांसौ

रथमासेदुपि तत्र पार्थिवाकं ।

अभवत् मुमहोदयः पुरस्ता—

दनुरागोत्वणसुप्रसन्नदिक् ॥ ५ ॥

अनेकदिग्भेदविदर्कविच—

मागोपदेशप्रतिपन्नकृत्यम् ।

प्रभाचिनस्तस्य भयादिवाप्रे
 चक्रं प्रभामालि चचाल भीमम् ॥ ६ ॥
 चक्रप्रभावेन नृपस्य तेजो
 निवेद्यमानं निखिलासु दिक्षु ।
 उल्काच्छलेनाहितभूपतीना—
 मुत्रासयामास विलोचनानि ॥ ७ ॥
 छत्रच्छलेन शुचिशरदमभ्रमुच्चै—
 रन्यप्रभामुपरि चक्रधरादसोदुम् ।
 एकांबरा नुगमबंधुतयेव भानुं
 छायासुधामधुरमावृतमभ्यरक्षत् ॥ ८ ॥
 ऋजुवक्रतया पिशंगरुणां
 प्रकृतिस्थूलकृतां च दंडखड्गैः ।
 भित्तिपस्य निदेशकाम्ययेवा—
 चलतामग्रपदे मिथोऽधिगच्छत् ॥ ९ ॥
 तस्य पार्थिवपतेरभिपार्थ्य
 चामरे प्रचलितं हिमशुभ्रे ।
 कायकांतिविभवामृतसिंधो—
 र्घांचिविभ्रमरुचं व्यदधाताम् ॥ १० ॥
 निष्टमहाटकगन्धिः कटकायभामी
 सोच्छ्रायमूर्तिरनिलंघितसर्वतेजाः ।
 रेजे स रत्नमुकुटेन यथा सुमेरु—
 म्भारागणेन शिरसि प्रतियुंजितेन ॥ ११ ॥
 सकलधमुधानाद्ये तस्मिन् जयाय दिशां तदा
 चलति तदरिघांतावासप्रधानकृतागसः ।

प्रियानवैष्टभ्य पुरस्थिता नृणां
 प्रदर्श्य पादान् मणिनूपुरावहान् ।
 अयांवभूवुः सुभगाः पुरंध्रयः
 सलीलमुद्दामकरेणुवाहिताः ॥ २५ ॥
 भग्नैरनोभिरतिमारवशान्मदांधि—
 रद्धे नु वर्त्मनि गजैरपि कृच्छ्रनेयेः ।
 दुःखेन तस्थुरितरे भरभुगकंठा
 पाश्चात्यहस्तिरसीकल्लिकपृष्ठा ॥ २६ ॥
 कुसुमसुरभिगंधि तोयमन्नं
 शकटभृतं सततं बुभुक्षितेभ्यः ।
 अभिरचितमनुकमादयच्छ—
 न्नपि घनवर्त्मसु चक्रिणो नियुक्ता ॥ २७ ॥
 परिप्लुतहयावलिस्फुरितहेमपर्याणकच्छवि—
 प्रसरपिंगलाश्च ककुभोऽपि यन्त्राजिरे ।
 भयादिय जिगीपतस्सकलचक्रिणस्सन्निर्यं
 विषघुरभितृप्तये कनकमृष्टिमिष्टामिष ॥
 आनीलधिग्रहमहोन्नतिचुम्बिताम्नाः
 सिंदूरपद्मतिभृतो भृतधातुरागाः ।
 नागा नगाश्च गमनागमनप्रवृत्त्या
 भेदेन संवुबुधिरे पथि मानवोद्यै ॥ २९ ॥
 घनगजमदावेशोदीर्णक्रुधस्तदकुर्वंत
 क्षितिपतिगजा धावंतस्ता दिशो दलितां
 कृतकलकलं भ्रदयद्वारं भयादनडुत्कुलं
 पथि यदनुजिन्नाम्यद् गोपग्रजं प्रपलायते

मायूरपिच्छरचितोल्लसदातपत्र-

च्छायावृत्तैरनुगमागधद्वङ्गीतेः ।

अंदोलकैः सुरभिचंदनदिग्धगात्राः

केचित् सुखालसदृशः प्रययुर्महीशाः ॥ ३१ ॥

वस्तुसारनिबहं प्रतिपाद्य

प्रीणितेन विजयातनयेन ।

नत्प्रयोजनकृतस्सह तत्त-

मंडलाधिपतयः प्रविचेलुः ॥ ३२ ॥

पामरैः स दृष्टे भयादुप-

ग्रामवर्तिभिरुपेत्य चक्रभृत् ।

क्षेमदः सुरभिशालिनंदुल-

स्तोमहेमनिघहाद्युपायनैः ॥ ३३ ॥

केचिदेवमवदन्तुहृदो वा-

लातपे प्रजत यत्नं दवीयः ।

दीर्घिकातटभुवः सहकारा

विभ्रमाय पुरतोऽपि भवन्ति ॥ ३४ ॥

तीरे भूरिद्रुमवति वधूबंधुभिर्भोजनांते

विभ्रांतानां क्षणमनुचराः पद्मिनीपत्रगूढम् ।

अंभः शुभ्रं सविस्त्रचलयं पद्मजालं सनालं

ताम्यत्यांशौ पथि धनवतामाहरन् दीर्घिकाभ्यः ॥ ३५ ॥

बृहदंतरावाः पृथुलधवलांगा चलयभृ-

द्विपाणाः सिंदूरच्छविरुचिरचूडादृढयलाः ।

वराटालङ्कारा यवसमरमूढा क्षितिपते

न रद्धा हो धत्वावकृत्यपि तत्क्षणे सेनार्णवे ॥ ३६ ॥ (?)

(सति चलाति चक्रधरप्रभावः ।)

पुरस्तात् प्रस्थानो पदुमुभटसेनायुधमया—

वखंडगारंहो रणगिरसि दंडौ विजयिनः ।

व्युदम्य स्वस्थानादनवनतमूर्द्धसु महतो

द्विभेदान्यक्ष्येतां स्फुटमवनतेषु क्षितिभृतः ॥ ३७ ॥

चक्री स एवं बहुभिः प्रयाणै—

रक्तामगादुद्धतभंगकारी ।

हंसावलीनिस्स्यनमुग्धयाचा

तस्यैव सा स्वागतमभ्यधत् ॥ ३८ ॥

भंगोच्छलच्छिगिरशीकरजालमज्ज—

किंजल्कपिंजरितमर्धधियेव मिश्रत् ।

अभ्यासतं क्षितिप्रसभ्युदयाय वायुः

सिंधोः स्फुटध्वनिमधुनतडिडिमोघेः ॥ ३९ ॥

मोल्लसत्कमलमुन्मदेभमु—

होलहंसधवलध्वजं जलम् ।

चक्रिणश्च बलमयुदद् यया

बिम्बमादुभयनो नदीतटम् ॥ ४० ॥

स्फुरन्मणिशिंखातले सुरभिःप्लुरीमंडप—

न्युतप्रसवयासितं भरति चाति नद्यास्तटे ।

प्रियाधरमधु धमादिव निपीय मार्गागता

निशधमुरिलेभ्यः सुरनिर्मल्लिताक्षाः क्षणम् ॥ ४१ ॥

यावदिष्टमितरेतरपुष्टि—

स्पर्शयेत् मधुरः फलवर्गः ।

चक्रयतिः स्तब्धाय विभेजे

तन्महीमणितटद्रुमखंडः ॥ ४२ ॥

१ ग्रीवाधिरं प्र पश्यते २ नवीम् ।

क्षितिपतिमवलोक्येवागतं दिग्जयाय
स्वयमधिकमयांका चतुर्मयुक्ता च रक्ता ।
स्फुटमित इत षहीत्यावदंती शकुन्त —
ध्वनिभिरिव पुरस्तात् गच्छ गच्छेत्यगच्छत् ॥ ४३ ॥

आसीदत्सकलजनोत्सवेन गच्छन्
भूनाथैरनुनदि रम्यचर्मनैघम् ।
उद्योगस्य गितमनाः स चक्रयतीं
शीतोदानिकटमगादगाधशोर्यः ॥ ४४ ॥

तस्मिँल्लघुस्थपतिनिमित्तमूर्मशुभ्र—
प्रासादमालि नगरं नरलोकपालैः ।
गच्छद्भिरेव कृतविसयमालुलोके
साहाय्यशालमणिगोपुरमुत्पतरक्ताम् ॥ ४५ ॥

विभज्य सेनापतिपारिपार्थिकाः
परिभ्रमंतो भृत्यंशयष्टयः ।
परीत्य चक्रेध्वगासमंदिरं
नियानयामासुरिलानलेध्वरान् ॥ ४६ ॥

अग्नप्रधावितकनाकरमैविदहं—
कृत्वारिनेषु नृषु निलिपविशेषभाजः ।
विगुह्यता इव घनादवतीर्य यानाद्
देव्यो यथाम्यमनिशधूपमंदिराणि ॥ ४७ ॥

कश्चिन्नुरंगमनताः स्वयमप्रभूत्या—
वभ्यर्थितेस्तु दयिनैरवगोप्यमाणाः ।
मील्यथ चारुकुचर्पाहितयक्ष्मस्तन्—
कंठेषु गादयिषियादुलता वरंघुः ॥ ४८ ॥

आश्लिष्य कंठमधरोपयतुस्तुरंगात्
कांतस्य तच्छ्रवसि काचिद्वोचदेवम् ।

स्पृष्टा तु मञ्जरयोः कठिना धरित्री
पीडां तनोति नय तत्स्वयमेव शय्याम् ॥ ४९ ॥

गलद्वात्रस्वेदा व्यजनकमरुत्संगमुहिता
दवीयोऽध्वश्रान्ताः क्षणमनवरुढा हयकुलात् ।
विपश्यंतस्तस्थुर्निजभवनरम्याजिरगतां
यथास्थानं सेनामभिनिविशमानां क्षितिभृतः ॥ ५० ॥

अध्वक्लृमापगमरम्यविधानवेपा
वास्तव्यतामिव गता नगरस्य वेद्याः ।
आकस्मिकस्मितकथालुनयैर्भुजंगान्
प्रत्यग्रहीधुरविकल्पितमध्वखिन्नान् ॥ ५१ ॥

त्यक्तायोगागलितबहलस्वेदचिकलपृष्ठाः
स्थूरपृष्ठाः क्षितिबिलुठनाल्लब्धकं हतिभंगाः ।
एकैकस्थैरधिकृतजनैः पातुमंभस्तृपार्ता
जग्मु रक्तां करगतदृढप्रग्रहेः कृप्यमाणाः ॥ ५२ ॥

जयैषिणश्चक्रभृतो भयात् ध्रुवं
करैरनाक्रम्य दिशस्तदा रथी ।
प्रतापहीनो घनवर्त्म मंडला—
दधावदस्ताच्चलमस्तकं रविः ॥ ५३ ॥

स्कंधावारं प्रविशति तदा भर्तेरि क्ष्मापतीनां
नांदीनादः पणवतुणवाद्युद्धनिध्वानमिश्रः ।
तेजोमंगं दिनरुत इवोडकुमाशांसु गच्छं—
स्तप्रस्थानामरुत करिणां कर्णरंध्रेषु पीडाम् ॥ ५४ ॥

मणिमयतटभित्तौ तीव्रवेगाभिघातात्
ध्वनति वधिरताशं निम्नगायास्तरे ।

विबृतगलपृष्ठकं वृंहितं श्यामशेलाः
प्रतिरचमिव चक्रुश्चक्रिसेनागजेंद्राः ॥ ५५ ॥

आसन्नमस्तमयमात्मन एव दृष्ट्वा
वक्षस्यलादिव भयस्फुटिताद् गलद्भिः ।
रक्तैर्विलिप्त इव पाटलितो वभूव
वृद्धो रविः करधृतद्रुमदीर्घशाखः ॥ ५६ ॥

जनपतिरथचक्रानेमिघाजि—
व्रजखुरघातसमुत्थितः प्रलेपम् ।

* ध्रुवमवहदरज्यत प्रतीची
यदविरलैरपराद्रिधातुचूर्णैः ॥ ५७ ॥

गिरिपृथुलकुचोपगूढभास्वद्—
विटवपुरुङ्गविलासिनीव संध्या ।

कचलितपृथुर्चारुणीप्रभावा—
दिव परिपाटलदर्शना वभूव ॥ ५८ ॥

कृतसमयमसंगं प्रेयसीखर्वसोढुं
तदनुगहृदयत्वादक्षमाश्चक्रवाकाः ।
विविशुरिन विषादादुज्ज्वलंतं रुशानुं
प्रसृतकपिलसंध्यारागसंपर्कपङ्गाः ॥ ५९ ॥

आरब्धहंसमधुरध्वनिजाप्यमंत्र—
स्तत्कालकुडालितपाटलपद्मपाणिः ।

अंभःशुचिर्विपलतारचितोपवीतः
संध्यामिव स्वयमवंदत पद्मखंडः ॥ ६० ॥

विमुख इति विवेकी नेति दुर्वारदर्पा—
वह इति वरहारीत्युद्धतश्चेति नित्यम् ।

कमलमुखितघाराद्वक्षसश्चेद्वराकः

स कथय कुचयोस्ते किं न ते संति धर्माः ॥ ७२ ॥

पीडासहं मधुरमव्यतिरिक्तराग—

मायद्वन्द्वबनरुचि रतिनाथ्यरंगम् ।

तं चेन्न चाञ्छसि मुखान्वितवस्तु नाम
विस्तारमृच्छति गुणस्स तवाधरेऽपि ॥ ७३ ॥

निर्मलध्रुवणसंगमनंगो

वृंहणच्छविमतुच्छविलासम् ।

कांतमाक्षिपसि यद्युत्पन्नं

किं न ते तरुणि तादृगपांग ॥ ७४ ॥

स्वभावमलिनस्थितो शुचिरहेतुवक्राकृतो

प्रज स्वरसगंधतृप्तमधुपे सतामाश्रयः ।

निसृष्टरतिनिग्रहे सरति नायकः स्निग्धया

घटेत यदुपेक्षते मुदति केशवेये त्वया ॥ ७५ ॥

किमिति तरुणि तस्मिन्नेजनन्यासमन्यं

रक्षयसि तच्च सिद्धयेदन्यथा कामसिद्धिः ।

स हि तव मृगनेत्रे नेत्रगर्भस्थितः स—

अपि भवति निमित्तं त्वन्मुखश्यामतायाम् ॥ ७६ ॥

शुचित्वमपि तस्य विद्धि वचनान्मम प्रत्युत

स्त्वमेव सुभगे शुचिः कुचमरावमशोचितम् ।

१ दुर्वारदर्पावह दुर्वारे निवारयितुमशक्य यदर्पं गर्वस्त वहतीति

२ अव्यतिरेक अपृथग् रागोऽनुरागो यस्य तम् ।

यदुद्ग्रहसि वक्षसा रुचिरहारमच्छंस्फुरन्—

मयूखमुखचुंबिताधरमसौ कांतसंबंधिनी ॥ ७७ ॥

इति सखि कथयेव तमोमुंचा

युवतिरात्मवती दयितागमे ।

अकृत बुद्धिमधिज्येशरासने

निशि समीपगते कुसुमायुधे ॥ ७८ ॥

शयिता सखीरपि घिसृज्य वधू—

रतिकौतुकेन शयनेऽधिनिशम् ।

दयितस्य च द्रुतमनागमना—

दमिर्मालदंगकुपितेव दशौ ॥ ७९ ॥

तीव्राभिपंगमतिपात्य रतस्य कालं

बाला प्रियस्य निशि काचिदुपस्थितस्य ।

क्रोधोदयादनूनयादधधीरयंती

पादप्रहारमकृतोरसि यावकांतम् ॥ ८० ॥

आगता प्रतिनिवृत्य वैश्मनो

बल्लभस्य निशि साभ्यसूयया ।

कांतयेति नवभोगैलांछना

संफलीयचनमभ्यदीयत ॥ ८१ ॥

संख्यं हूति यदाचयोरविबिधत्तत्रापि मत्प्रेयसी

तत्सज्यं प्रतिपन्नमद्य यदयं मद्देहदेश्यं व्यधात् ।

प्रस्वेदाद्रमुखं नखक्षतकुचं निर्दिष्टदंतच्छदं

तांबूलांकविलोचनं तव रतिव्यत्यस्तवस्त्रं चपुः ॥ ८२ ॥

१ अच्छं निर्मलमत एव स्फुरंत. दैवीप्यमाना ये मयूषा. किरणानि तान्येव मुक्तानि तैशुंबितमधरं दलच्छदं येन तम् । २ तमोमुंचा चंद्रण । ३ अधिज्य-मारोपितं शरासनं धनुषस्य तस्मिन् । ४ अतिचापत्येन । ५ नवं च तत् भोगं तस्य लांछनं चिन्हं यस्या सा ।

घनतमसि निवासे सन्निधाने सखी मां
 युवतिरधरचिब्रे चुम्ब्यमाना प्रियेण ।
 उपनतरतिलोपं दीपमुद्दीपयंतं
 परिजनमुदितेर्ष्यारूक्षमीक्षावभूव ॥ ८३ ॥

वनिताश्रुधनीविस्त्रंडवासा
 शिशिरभ.सपिता भियेव शीताद् ।
 वृणु मां वृणु मामिति प्रयंती
 शयनस्थं परिपस्वजे स्वमीशम् ॥ ८४ ॥

योजयन् जघनमंडले दशो
 बल्लभः प्रमदया विवस्त्रया ।
 संप्रमत्तु च भरावनुद्धव -
 श्र स्वला युवतिरपीड्यताघरे ॥ ८५ ॥

अनुनयकृतिवल्लभे कृतांग—
 स्युचितमिधावयती जगाम लज्जाम् ।
 अनुनिशमभिमानबंधमंगा-
 दिव युवतेश्शिथिलीवभूव नीवी ॥ ८६ ॥

रागी वियोगमसहन्निव रात्रिमिदु-
 मुक्ता मुहूर्तमवनीप्रधितप्रदोषम् ।
 तस्याः प्रसादनमिवेणैकमुद्बहत्ता—
 मन्वेष्ट काम इव गोऽरमध्यरोहत् ॥ ८७ ॥

हिमांशुरुद्यत्फणचक्रालं
 शेषोत्तगस्यारणस्तनदीप्तिः ।
 भुवो भूता यं स्वयमन्विषाय
 प्रमामिवोद्वीक्षितुमुत्थितस्य ॥ ८८ ॥

पिशंगमंगः शुशुभे हिमांशो—

विंवं गिरेः शृंगविलंबि रात्रौ ।

तत्कालसाम्राज्यकृतं सरस्य

प्रापोदयस्येव सुवर्णपीठम् ॥ ८९ ॥

मदावहारक्तचकोरनेत्रा—

मुद्रासयन् ध्वांतविसारिचामः ।

निशामिषालिङ्गितुमंगरागी

प्रसारयामास करान्मृगांकः ॥ ९० ॥

मुदं मृदिसा जनयन्जनानां

कौश्विरं मंडलरागरूढः ।

राजा मघोनोऽपि विलिप्य काष्ठा—

मध्यास सौधोदयमद्वितीयम् ॥ ९१ ॥

दृढतिमिरसमग्रव्योमगर्भायकीर्णां

विरलविधिकर्मिंदोरश्मयः कुंदशुभ्राः ।

सरसि रसवियोगात्पंकमात्रावशेषे

विनतमृदुसृणालीविभ्रमं विभ्रते स्म ॥ ९२ ॥

आपीप्यदमृतश्रुतिर्विदलिताननामुच्छस—

त्तरंगशयनां शनैः कुमुदिनीं विभक्तांबरः ।

करप्रहसमर्पितं नवसुधारसं सुंदरी—

युवापि मधु मानघो रुचिरहंसनूलाश्रयः ॥ ९३ ॥

अभिनवरुचिमात्मनि प्रसत्तां

सररुतमिंद्रदिशः स्वयं धयत्याः ।

वरचैपक इवोत्पलीविशुद्धे—

हिंसरुचिरंकभृदावभावदम्रः ॥ ९४ ॥

१ मृग अके क्रोडे यस्यासौ इंदुरित्यर्थः । २ रसवियोगात् जलराहित्यात् ।

३ श्रेष्ठमयमित्यर्थः ।

शुक्लान्वयादुज्झितरागबंधो—

ज्योतिर्विमानेन जगद्विमंजन् ।

अनेकधा लक्ष्मविवादभूमि—

जंगाम निमुक्त इवेन्दुरुर्ध्वम् ॥ ९५ ॥

कांतस्य शांततमसो हरिणांकमूर्तेः

प्रत्यागमे सति मुदेव कुमुद्वतीनाम् ।

हासश्रियेव रुचिपल्लवितोलसंत्या

सांद्रक्रमं नभसि चांद्रेकया प्रतस्थे ॥ ९६ ॥

हिमघुतेर्बालतमा मयूखाः

कोलाहलं हंसरवैर्दधानाः ।

संश्रीडनायेव समं निपेत्

रक्तासरित्संगतसंकतेषु ॥ ९७ ॥

राजासि चंद्र धिवशास्मि रवेर्वियोगा—

सन्मां कुतः स्पृशसि निश्रियमंग रात्रौ ।

इत्याबमाण विलिनी ध्रुवमास्तशोका

कोकस्वैरुमुकुलितारुणपद्मपाणिः ॥ ९८ ॥

ज्योतिर्द्रुमांश्चंद्रमसः प्रभायां

न हि व्यशिष्यंत घनद्रुमेभ्यः ।

राजप्रभावो ननु तादृगेव

तत्संनिधौ यत्समता परेषाम् ॥ ९९ ॥

विधृतवदनमुद्रा नीलनीरेजराजि—

स्तरलमतरदंतैर्निस्वनन्ती द्विरेफैः ।

तिमिरविततिरुश्चैरिदुना रश्मिवद्धा

सरिति सुभृतवारि व्योमतः पातितेव ॥ १०० ॥

सौधौवलौ दूरपथप्रयाणा—

दिव श्रमार्ता निशि चंद्रयादाः ।

संभूय मंदागतमारुतायां

विशश्रमुः स्पृष्टवधूनितंवाः ॥ १०१ ॥

सरस्तरंगामलतल्परूढा—

श्वंद्रातपे चुंघति पंकजिन्यः ।

आनंदयोगादिव सालुरागा—

न्यमीलयन्नंबुजलोचनानि ॥ १०२ ॥

शुचिस्मितैर्यामविलोचनानां

प्रहासगोष्ठ्यामभिनंदमानः ।

बभूव रागादिव पीथरात्मा

मृगांकरस्मिप्रसरो निवेशे ॥ १०३ ॥

लीलाविलोलनयनोत्पलभृति सौध—

शृंगे शशांकरुचिमंति मदोपहंति ।

कामालुरा युवतयः स्वधंयन्मधूनि

तासां मुखानि समखानि पुनर्युधानः ॥ १०४ ॥

अवेक्ष्य मूर्तिं मधुनि स्वकामिति

व्यतर्कयत्काचन कर्कशस्तनी ।

अहं निपीतास्मि किमंग हौलया

मयेध रागात्प्रतिपासितव्यया ॥ १०५ ॥

अतिपानचिघेरगृध्नुमेका—

प्रियमुद्दामसुगंधिकापि शेषे ।

अधरप्रतिविंबदर्शनेन

स्पृहयालुं विदधे पुनर्विदग्धा ॥ १०६ ॥

हरिणदृशां मुखैः सह निशोदितशीतरुचिर--

फलदं फल्गुवांधवममीभिरमा ।

यदयं मणिमयभाजनस्थमदिराभूतवारि

मिलन्नलुठदनल्परागमुद्ददिप्रतिर्विवगतः ॥ १०७ ॥

ध्रुवं बधूचल्लभकंडगह्वरा--

द्रुहीतहालामदशकिरुद्रता ।

विमोहनं देहभृतां व्यधस्तत --

त्सरस्थती गीतमयीश्रुति गता ॥ १०८ ॥

दृढतरपरिरंभणञ्छलेन यूनां

कुचभरमुद्रहतामिव प्रसन्नाः ।

अधरमधु नतसुचो चितेनु--

स्तनुतनवस्तनुमध्यखेदहेतुम् ॥ १०९ ॥

बधूचरान्मधुमदनि लप्रियः

सरो मुदा भरतस्सक्रियागुरुः ।

अयोजयनिधुवबनृत्यकर्मणा

समुल्लसद्गरलतालयोजनः ॥ ११० ॥

अचिह्निदन्वामदृशः प्रयस्ताः

प्रस्वेदतोयैः पुरुषाधितेषु ।

बध्नांसि वलगत्कुचकुंभमुक्त--

मूर्तेरिव प्रेमैः प्रियाणाम् ॥ १११ ॥

रातिक्रियागमनिकप्रवृत्त--

स्त्रीपुंसलीलालयकंडशन्दाः ।

अन्वक्रियन्तेव समं गवद्गो--

रक्तासरिठारिणि चक्रयार्कः ॥ ११२ ॥

जलमथ शिरसि स्थितो मृगांको

मदनकरो हृत्तप्यकुंभतुल्यः ।

रतिरसभरभिन्नमानवाना—

मुपरि सुधामिव चंद्रिकां मुमोच ॥ ११३ ॥

दीर्घप्रसारितकरेण गुहागृहेषु

संकीडनार्थमिव चंद्रमसा विकृष्टा ।

जारेण रात्रिरपराद्रिमियाय गुप्तं

सुप्ते जने द्युग्रहे पश्चिमदेशभक्त्या ॥ ११४ ॥

उन्मुच्य सन्मार्गमुदग्रमुच्चै-

रांजानमाराधितचारुणीकम् ।

अत्येकवर्त्मा श्रवणानुवर्ती

नक्षत्रलोकस्तमनु प्रतस्थे ॥ ११५ ॥

सदृशं हि भृशोल्लसन्मनोभू—

रमिगच्छन्नपरां तुषारधामा

बहते स सुधागृहाप्रसुप्त—

प्रमदानां जघनानि यत्करोधेः ॥ ११६ ॥

गाढरतिर्यत्रतया सुरतिक्रमेण कृतिभिर्वनिता ।

परिरम्य दृष्टमधुरोष्ठमणीर्निभृतं निशा परिणतो सुषुप्ते ॥ ११७ ॥

गृहेषु राज्ञामवरक्षणार्थं

निद्रानुरोधेऽपि चिरामियोगात् ।

पुरस्सरस्वप्यनिजम्वराणां

समुद्रभुवुयुंगपत्प्रचोपाः ॥ ११८ ॥

अध्रान्तवांतमदसारमलोमसंगि—

भृगस्वनरिव सुखप्रतिरोधभाजः ।

१ चंद्र, रूप च । २ वार्ष्णी मुता, उत्तरदिक् च । ३ न लको मागो वस्य, सन्मार्गानुवर्तीत्यर्थः । ४ पते-न लको मागो येन सन्मार्गानुवर्तीत्यर्थः । ५ पक्षे-सत्रियममृहेनेति शेषः । ६ निरतरप्रवादितस्तेत्यर्थः ।

आलानधामदृढशृङ्खलदृग्घशब्दाः

शय्यां विमुच्य शनकैरगमन्गजैर्द्राः ॥ ११९ ॥

शिथिलय कलकंठि कंठदेशात्

भुजचलयं ललिते ! मम क वस्त्रं ।

परिणतिमगमन्निशा यदेताः

शकटरचैः श्रवसी तुदन्ति रथ्याः ॥ १२० ॥

संभूय संभृतलयाः प्रवदन्ति तांश्च—

चूडाः सनीडरतयस्तदहं व्रजामि ।

तन्वंगि यन्मयि समाश्रितभृत्यंभूये

भूयः प्रसादविधिरेष विधायिपीष्ट ॥ १२१ ॥

विश्रंभात् प्रियनवसंगमेऽपि चेतः

सर्वस्वं त्वयि रसतो मयान्यधायि ।

आनेयं मम पुनरप्यदो निशीथे

तत्स्वेच्छागृहमिदमभ्युपेहि मा या ॥ १२२ ॥

चेतोवृत्तिर्विपुलयिलसद्रागरत्नावनंसा

साऽतो योगानियतजडिम । न प्रपीडां तनोति ।

भोगिन् क्रीडाकुशलभवता यद्युपेक्ष्यंत काले

ध्यालच्छाया विरचयति मे दुःखदोषं प्रदोषम् ॥ १२३ ॥

इति विटकुलटाजनस्य जैत्र—

स्वरशरभीतिकरे वियोगभारे ।

उपनतयति रात्रिपश्चिमांते

प्रणयगुरुर्वचनक्रमो वभूव ॥ १२४ ॥

आलिङ्गनोद्धहनमंडलितेषु कांतेः

कांताकुचेष्वनवकाशतयेव रात्रौ ।

सौख्यं प्रपद्य कमलेषु निशावशाये
तत्रोन्मुखी पुनरभून्नवकुहमलश्रीः ॥ १२५ ॥

किञ्चिन्निमीलदसितोत्पलनेत्रकोटि—
निर्यत्तुपारकणिकासु कुमुदतीषु ।
कांते विधा विधिवदस्तसमीपयाते
शोकप्रलाप इव भृंगरयो यभूय ॥ १२६ ॥

हिमरुचिसमये प्रसंगदैर्घ्या—
दुपरि विहारिणि दूरतः प्रयाते ।
मकुलितकुमुदेक्षणा कुमुदः—
त्यधिवसति स सरस्तरंगशय्याम् ॥ १२७ ॥

प्रियधिरहमहेलाशोकनिश्वासदाय—
प्रसरमरितमुञ्जान्वयोम चंद्रस्तपस्वी ।
नरुणहरिणवाही दाहभीतेरधाव
त्वरितमिव समीपं पश्चिमस्यार्णवस्य ॥ १२८ ॥

भालिग्य बलभतनू रविचक्रसंधि—
निद्रायिता विकचवारिजगंधयंधा ।
बल्लेषु शुद्धिमदधुर्जघनच्युतेषु
प्राभातिके मरुति याति विलामवलयः ॥ १२९ ॥

समवसत परस्परेण दूर—
प्रसृततया निशि लब्धभोगपीडाः ।
वरयुवतिकुचा विभातफाले
समदमुद्योगतयश्च चक्रवाकाः ॥ १३० ॥

रात्रौ दीप्तमयूखशेषभुजगादाब्धिर्विणोद्धारिणो
भीतेवार्कवियोगिनी कमलिनी निद्राछलान्मूर्छिता ।

तस्मिन् कंधरकाललक्ष्मणि गते शोणाब्जशुभमुखै—

रुज्जतश्वासनवप्रभातमरुता लब्धेव संचेतनम् ॥ १

श्रीबंधकी निशि सरोरुहगेहगर्भा—

दोषाकरेण कुमुदाकरवेदम नीता ।

भास्वात्प्रियस्य पुनरागमनाद्भियेव

प्रत्याचिवेश पुनर्युरुहं प्रभाते ॥ १३२ ॥

अनुविधिमधिकप्रभाविनस्ते

चकित इवैष करादिहो विधातुम् ।

अवसरमवनीश्वर प्रतीच्छन्

गिरिशिखरांतरिताः खरांशुरास्ते ॥ १३३ ॥

भूयस्तुमुखमिलितोरुहारयष्टि

निर्भजनविसलतिकामिव प्रजग्धाम् ।

वामोरुघनकुचभारचक्रवाको

व्युष्टायां निशि नृपचंद्र मा पिपीडाः ॥ १३४ ॥

निधुवननिधिमुख्यं मौखमग्रे सखीनां

स्वगरुचदतिशब्दं खंडशस्तां प्रतुंडे ।

अवनतवदनाब्जां लज्जया देष ! देवीं

दरहसितमनोक्षां पश्य पर्यंतदृष्ट्वा ॥ १३५ ॥

अन्वेष्टुं निजनियमं तमोऽपहारे

ये रात्रेरखिलकलाःसुजागरीताः ।

प्रत्यगोन्निमिपिदृशा त्वया त एते

दृश्यंतां नृप कुलरत्नदीपाः ॥ १३६ ॥

अखिलदिक्पतिमिः प्रतिवाहितां

नयनपद्मविकाशमियं तव ।

अभिनिवेष्टुमिवांगणतोरण—

स्थितयती कमला प्रतिवीक्षते ॥ १३७ ॥

तेजस्विनः स्वभदशाभृतस्ते

ये प्रत्यया दृष्टिपथप्रयाताः ।

मयादिय भ्रान्तिमथो यथोक्तां

कुर्वतु ते सध्वजनीनसिद्धिम् ॥ १३८ ॥

प्रस्वेदांशुलघान् मुखादपनुदयामीलयन् लोचने

सोह्लासामलकायलीं विलुठयन् मंजन् नितंबस्थलम् ।

* नारीणांतुरतावसानसमये कामीव कुर्वन्प्रियं

प्रीत्यै देय ! तयांतिक्के प्रसरति प्रभातिको मासतः ॥ १३९ ॥

तनुजिनपतिपादद्वन्द्वता प्रारविन्दं

विकसदनवसाने मानसे तत्र भूयः ।

सरलसरसचेताः श्वेतलक्ष्मीविलासे

ध्रुमवनिपतिहंसो हंसलीलां भजेयाः ॥ १४० ॥

इत्यापिष्कृतपञ्चमध्वनिध्वजः श्रोत्रामृतं धीपतिः

पीत्वेय प्रतिपन्नबोधविभवो मंदागतं वंदिनाम् ।

उत्तस्थो शयनाद्विकीर्णकुसुमम्रांतालिकांतारवेः

चक्री विक्रममोदरः स्वरविहाहीत्येव फूत्कारिणः ॥ १४१ ॥

इति श्रीपादिराजसरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते

महाभाष्ये वज्रनाभचक्रवर्तिप्रबोधो नाम

पष्ठः सर्गः ।

सप्तमः सर्गः ।

तमोमहिषमाहत्य बलिहारं दिशामिव ।
तस्यासृग्भिश्चकारार्कः प्रसरल्लोहितच्छविः ॥ ८ ॥
भानुमत्करसंघाहादुत्थितायास्तदा श्रिय ।
भ्रमरैः कमलावासे मंजीरैश्च सिंजितम् ॥ ९ ॥
अशोकपल्लवैस्सख्यालंघिता इव कानने ।
वजीवप्रसूनेषु द्वैगुण्यमिव संश्रिताः ॥ १० ॥
उन्नावयंतः सांगत्या रकार्ण्यं नदीजले ।
तलमाणिज्यदीतीनामुत्क्षुपप्रक्रियामिव ॥ ११ ॥
शिविरद्विरदांगेषु कैर्वाणाः पश्यतां नृणाम् ।
कुंभोत्तमितासिंदूरपरागप्रसरभ्रमम् ॥ १२ ॥
प्रवालपादलाञ्छायेष्वधरोष्ठेषु योषिताम् ।
शुंबनमणनिर्मुक्तरक्तधारोपमावहाः ॥ १३ ॥
गाढालिंगनभद्रस्य कश्मीरस्य नतस्रुवाम् ।
स्तनेषु रागं तत्प्रीत्येवोत्कुर्वाणाः कृतस्थितिम् ॥ १४ ॥
अयोतलाक्षारसाद्गतुरुचिसर्वस्वतस्कराः ।
द्यावापृथिव्योर्भग्न्यास्ते प्रसन्नं रविरश्मयः ॥ १५ ॥ कुलका
भास्वरोदयपीठस्थौ पृथ्वीपतयोपही ।
पादन्यासमकुर्वतामुच्चैर्मूर्धु भूभृताम् ॥ १६ ॥
तेजसानुक्रमोष्णेन रथस्थो रविचक्रिणौ ।
आयातां दिगभिव्याप्तौ राजश्रीहारिणाबुभौ ॥ १७ ॥

चचाल चक्रिणश्चम्वा चकितास्य चमूर्द्धिपाम् ।
 शिविरान्निर्गमे तस्याः कायेभ्यो निर्ययाविष ॥ १८ ॥
 तेजोभिर्ववृधे तस्य सर्वदिक्षु प्रतिक्षणम् ।
 आलिंगनादिचारिणीनिश्वासप्रसरोष्मणाम् ॥ १९ ॥
 अदृश्यो बलसंपाताज्जयमाशंसतो भिया ।
 पृष्करेव्येवामवत्तस्य नूनं सेनापरिच्छदः ॥ २० ॥
 सेनयाऽनूनया तस्य निःसृष्टोद्धतभंगया ।
 सीतोदयेव सीतोदा प्रत्यासाद्यजुरक्तया ॥ २१ ॥
 तीरद्रुमावलीच्छन्नास् द्यामचारिस्तरंगिणी ।
 उत्पत्येव तमायातमद्राक्षीत्प्रसवेक्षणा ॥ २२ ॥
 तत्सैन्यतूर्यसंघातघातोन्धतुमुलध्वनिम् ।
 नादेयग्राहिनिर्घोषः स्वषोषमपुपत्पुनः ॥ २३ ॥
 जलेभपुष्करोद्गीर्णेरञ्जितुच्छच्छटाजले ।
 मद्योद्योत्तंभितास्तस्य ध्वजास्संनिधिहृष्टया ॥ २४ ॥
 कुलबृक्षे निवस्तन्यं तत्र तत्र मनोहरे ।
 तस्येत्यसूचयत् सिन्धुभंगमुक्षेपणाद्भुवम् ॥ २५ ॥
 तीरपर्यंतसंकीर्णपद्मरागमरीचिभिः ।
 पुरस्कृतानुरागेव निम्नगा तस्य निर्वभौ ॥ २६ ॥
 फेनलैराननं व्योम्नि भंगेरलुत्य पातिभिः ।
 मुखरेरन्वगात्तस्य हयसेना मदानदी ॥ २७ ॥
 तादृश्यगाधता तस्या महत्येव यदीच्छया ।
 द्विस्तावा यदि निर्भक्ता वज्रनामदयोप्यसौ ॥ २८ ॥
 तत्पद्मनीपलाशानामवकाशः किमुच्यते ।
 तद्वधटे चक्रवर्तिर्यास्तना यद्येमुद्विष्टाः ॥ २९ ॥

का तदाताप्रपन्नानां गुणेयत्ता यदूहिरे ।
 एकैकेन सकृच्चकिपाणिपादमुखश्रियः ॥ ३० ॥
 वेलाघने समावास्य स सेनां मानवाधिपः ।
 रक्ताद्वारेण सीतोदामुपतस्थौ रथास्थितः ॥ ३१ ॥
 तत्राकृत्रिमसंतप्तचामीकरगृहोदरे ।
 जिनवेषप्रतिच्छंदो भक्त्या तेनामितुष्टुवे ॥ ३२ ॥
 नमस्ते सांख्ये ! सर्वज्ञ ! सर्वोत्तमगुणात्मने ।
 सर्वद्वंद्वविनिर्मुक्त ! सर्वकैवल्यभूतये ॥ ३३ ॥
 प्रकृतिस्थ ! नमस्तुभ्यं प्रकृतिप्रत्ययात्मने ।
 प्रकृत्युपरमोद्गीर्णपरमानंदमूर्तये ॥ ३४ ॥
 परमात्मानमानुष्य स इत्थं पार्थिवेश्वरः ।
 रथेनाधिरथस्त्रिधुमतिचक्राम विक्रमी ॥ ३५ ॥
 शेषाक्षतैरिवोदामभृंगीमंगलगीतयः ।
 अवाकिरन् पुरस्तस्य प्रसूनैस्तदवल्लयः ॥ ३६ ॥
 मुक्तातेनिरे तस्य स्यंदने बद्धदृष्टयः ।
 हिमांबुजे कुटीरस्थाः सोद्गीवा हंसयोपितः ॥ ३७ ॥
 जलकुक्कुटसंशान्दं स निशम्य रतोत्सवे ।
 कांताकंठध्वनेः सार्त्ता व्यधत्त स्मेरमाननम् ॥ ३८ ॥
 तरुणारुणपद्मानि सरित्यच्छांभसि प्रभुः ।
 स्वलोचनप्रतिच्छंदसदृशान्यन्वलोकत ॥ ३९ ॥
 तदस्था रत्नभूस्तस्याः समुद्राजिष्णुरदिमभिः ।
 भयेन जिष्णवे तस्मै करार्पणमिवादधे ॥ ४० ॥
 प्रतिर्विवगतः प्रेक्षदूर्मिभित्तिषु सर्वतः ।
 समावृत इवाधावत्तद्रथो रथकैटवया ॥ ४१ ॥

प्रत्यग्रवीचिपर्यायप्रतिमातयिनो हयाः ।
 स्वतः स्वतो जवेनेव सरथा पुरतो ययुः ॥ ४२ ॥
 गत्वा द्वादश वेगेन योजनानि नदीजले ।
 तस्थे रथेन केनापि स्तंभितेनेव भूपतेः ॥ ४३ ॥
 स्पन्दनस्य स्फुरां वृत्तिमसहिष्णुं महीपतिम् ।
 भयगद्गदया घाचा जगाद स्थबोदकः ॥ ४४ ॥
 इतः परमियं भूमिर्न रथस्य नरेश्वरः ।
 अनादिवस्तुस्वाभाव्यमत्र विधिनियामकम् ॥ ४५ ॥
 नष्टूर्जितप्रतापं न्वां प्रत्यघस्थातुमीश्वराः ।
 मनसापि कुतो नाम क्रियया देवमानवाः ॥ ४६ ॥
 आयुष्मन् ! प्रेष्यतां तस्माद्भवद्विजयिनामभूत् ।
 त्राणस्तेनैव साध्योऽसौ मागधो व्यंतराधिपः ॥ ४७ ॥
 आप्नोमापितमाकर्ण्य कृष्टमाकर्ण्यगद्वरात् ।
 स शरं मोचयामास धनुषा मनुषाधिपः ॥ ४८ ॥
 तस्य निःपततां धाम्ना द्योम निःशेषगर्मितम् ।
 भयान्निमीलनं चक्रे शीतोदादेचतादशाम् ॥ ४९ ॥
 तत्तेजः प्रसरद्द्रष्टुमक्षमाश्चक्षुषां पथि ।
 उत्पुच्छकं जले मग्ना बभूवुर्जलपक्षिणः ॥ ५० ॥
 स बाणः समुपेत्यादु मामधस्य महोजसः ।
 मणिहर्म्यङ्गिरस्तुंगं जघान घनघर्मना ॥ ५१ ॥
 अमरास्तन्निपातोत्थध्वानसंपादपीडितान् ।
 पिदधां पाणिभिः कर्णान् भयाद्वाकारकारिणः ॥ ५२ ॥
 भूर्पनीनं समादाय भूमिनाथस्य पत्रिणम् ।
 आस्थानस्थाधिपार्धस्थो व्यंतरेशो व्यदर्शयन् ॥ ५३ ॥

तद्दृष्टसमयोद्गीर्णक्रोधघूर्णद्विलोचनः ।
 प्रोद्यत्कहकहाघ्नानं ग्रहस्येदमचीकथत् ॥ ५४ ॥
 ईदृशी तादस्येव युज्यते साहसक्रिया ।
 यशसैवार्थिनो नित्यं न प्राणेः प्राणभृत्प्रियेः ॥ ५५ ॥
 विगाहमाना व्योमाग्रमद्य मत्कीर्तिवहुरी ।
 अनेनास्त्रप्रकाण्डेन किं न चण्डेन खड्गतेमम् ॥ ५६ ॥
 तोमरप्रणिघेस्तस्य जलातिक्रमकारिणः ।
 अमी रत्नविशेषाः किं नोपस्थानं प्रकुर्वते ॥ ५७ ॥
 इति क्रोधोपहासाभ्यां यथार्थमेव भारतीम् ।
 अभिजल्पन्तमाचर्युस्तमन्ये व्यातपोरुपाः ॥ ५८ ॥
 इयमत्युज्ज्वला लक्ष्मीर्यवतः प्रथितोन्नतेः ।
 सोदामनीव जीमूतात् कस्य शस्या पृथक्क्रिया ॥ ५९ ॥
 व्योमेवाक्रान्तविश्वाते बलाद् दुर्लभ्यपौष्पाम् ।
 हठादाकण्टुमीष्टे कः धियं चन्द्रकलामिव ॥ ६० ॥
 तस्य का वा भवेन्न श्रीर्यस्तु ते संगरोत्सवे ।
 चण्डदोर्दण्डकण्डितिकण्डूयनभरक्षमः ॥ ६१ ॥
 अमर्त्यनिबहाधार्यवीर्यव्यतेस्तवेदृशी ।
 मानवानुत्तमे तस्मिन्नाक्षेणोकिरयुक्तिका ॥ ६२ ॥
 अतस्तुभट्समर्दलब्धविक्रमसिद्धयः ।
 ईप्सितार्थक्रियासिद्धो देव ! प्रेष्यामहे वयम् ॥ ६३ ॥
 बहलप्रस्ततोद्दामधूमप्रत्यूहलोचनः ।
 दूरादभ्येत्य दावाग्निं कोतिक्रमितुमीश्वरः ॥ ६४ ॥
 शुष्कांबुतलमात्रस्थभ्राम्यत्तिमितिमिगिलम् ।
 करवाम यदीच्छा ते शीतोदाकुहरोदरम् ॥ ६५ ॥

निरस्य नीरसं वारिक्षारमर्णवगह्वरम् ।
 संपादयेम संपूर्णं तव देव यशोऽमृतैः ॥ ६६ ॥
 मेरुमुन्मील्य भूगर्भात् प्रभावं तत्र शाश्वतम् ।
 कीर्तिकल्पलतालंयस्तवभुक्तंभयेम ते ॥ ६७ ॥
 अपारमान्तः शुभ्राः चलादाहृत्य भावलीः ।
 हारीकृताभिस्ताभिस्ते भूपयेम भुजांतरम् ॥ ६८ ॥
 धीरमित्यभिधायोच्चैराकाराविष्कृतोद्यमाः ।
 अभूवन्मुदसंनद्धा मागधानीकनायकाः ॥ ६९ ॥
 प्रकोपताम्रया दृष्ट्वा खड्गकस्यामिपश्यतः ।
 प्रागेवाजनि संग्रामात् स ध्रुवं लिसलोहितः ॥ ७० ॥
 कैश्चिद्वज्रमया वृंदा दृढमुष्टिनिपीडिताः ।
 स्वीचक्रुर्विक्रमोदरैर्व्यथयेव परिभ्रमम् ॥ ७१ ॥
 दृढज्याकृष्टिकर्मण्याः कोदंडं मंडलीकृतम् ।
 जयश्रीसंप्रवेशाय दधूर्दुरमिवापरे ॥ ७२ ॥
 रत्नसंचाहिनश्चान्ये तत्प्रभामभ्यधर्तिनः ।
 चक्राशिरे भृशं दृश्यतेजः पल्लविता इव ॥ ७३ ॥
 केचिन्निसर्गनिर्लिंशानिर्लिशान् दधतः करैः ।
 प्रत्यासन्नरणग्रीत्या बभूवुर्द्विगुणा इव ॥ ७४ ॥
 भास्वतः स्वप्रतापस्य परिवेषमिवोचितं ।
 गदावर्तनवैदग्ध्याद्धीराः केचिद्धितस्तयः ॥ ७५ ॥
 क्रोधहासोलसदंतदीप्तिमिस्तक्षुणान्मुखमम् ।
 अभिपिक्तमिवोदस्येर्विवद्विभ्रमं भटाः ॥ ७६ ॥
 आपतन्मधुपालापैरालिप्तहरिचंदनाः ।
 केचिद्वाचालयामासुरिच स्थं प्रथमोद्यमम् ॥ ७७ ॥

परे तु स्फुरितोद्दामकुतदंतुरपाणयः । *
 विरेजिरे नर्तिक्रम्य विक्रमांकुरिता इव ॥ ७८ ॥
 सिंहनादकृतः केचिदुल्लेखरणरंहसः ।
 प्रायः पिशुनयामासुः गांगीर्यं शौर्यवारिधेः ॥ ७९ ॥
 स्फारमास्फालयन्ति स स्वर्ग्याः केचिद्भुजैर्भुजान् ।
 अमांतमंतः संग्रामरागं रोद्धुमिबोद्धताः ॥ ८० ॥
 रणरागोदयस्फातगात्रस्फुटितभूषणाः ।
 केचित्सत्यापयन्ते स नैर्ग्रध्यं युद्धदीक्षिताः ॥ ८१ ॥
 इत्थं परिपदा सार्द्धमुद्युक्तं परिपद्मम् ।
 निपिध्य कुलवृद्धास्तमवोचन्न विचारिणम् ॥ ८२ ॥
 प्रभो तव किमुद्गाहं पुरः कर्तव्यवेदिनः ।
 तथाप्यवसरोऽयं नः स्वाधिकारप्रवर्तने ॥ ८३ ॥
 अविविच्य क्रिया नेव श्रेयसे बलिनामपि ।
 गजोऽपि निपतेत् गते घृत्तस्तमसि चर्युया ॥ ८४ ॥
 अशक्यवस्तुविषयः प्रत्यवायकदुःखमः ।
 अंघ्रिणा क्रमतोऽप्यग्निमंघ्रिस्फोटः स्फुटायते ॥ ८५ ॥
 स्वेरमन्यदतिक्रम्य प्रवर्ततासिलं बली ।
 बालक्रमोपपन्ना तु नियतिः केन लंघ्यते ॥ ८६ ॥
 प्रवृत्तो व्यवहारोऽयं देवनिधायमन्यथा ।
 यदभूवन्भवद्वंद्व्याश्चक्रभृद्भयः करप्रदाः ॥ ८७ ॥
 इत्याप्तवान् प्राप्ताण्यात् प्रमन्नो मुक्तमत्सरः ।
 रथस्यमुपनम्ये स भूपुं व्यतरन्नुः ॥ ८८ ॥
 व्यनमन्निनयोदारजयकारवृतांजलि ।
 संबंधुपरिवारम्म क्रमयोधकवर्तिनः ॥ ८९ ॥

द्यौर्वेवर्षं तदा पोष्णीं वृष्टिमाकृष्टपद्पदाम् ।
 अधिचक्राम दिक्चक्रममंदो दुंदुभिध्वनिः ॥ ९० ॥
 अनेकरागसुव्यक्तिश्रव्याभोगमनोहरम् ।
 रथांगपणिना साकं मधुरं किन्नरा जगुः ॥ ९१ ॥
 अनेन त्रिकृचाताम्रकुशेशयदशा तदा !
 आलुलोके तदाश्चर्यं नूनं निमग्नया तया ॥ ९२ ॥
 आनीय सारयस्तुनि साकं तत्सायकेन सः ।
 इदं प्रश्रयिता वाचा वभापे पृथिवीश्वरम् ॥ ९३ ॥
 कुडलद्वयमेतत्ते मंडनं देव ! गंडयोः ।
 भास्यतोमंध्यगस्येंदोर्लालामातनुतां मुखे ॥ ९४ ॥
 स्वतः स्वभाव्यभूभारं विम्रतस्तत्र कंधरम् ।
 अयमालिंगतु स्फारो हारदशेप इव प्रिय ॥ ९५ ॥
 देव ! किं बहुना यन्न कुलक्रमसमागतम् ।
 तदैष वस्तु सर्वं तदन्यत्र शुभकर्मणि ॥ ९६ ॥
 इति प्रवृत्तं संतोष्य प्रस्थाय च तमीश्वरः ।
 प्रत्याजगाम शिबिरं पुत्रेरोपमविक्रमः ॥ ९७ ॥
 धैजयंत्या पुनः सिंधुं प्रविश्य वसुधेश्वरः ।
 देवं वरतनुं चक्रे विक्रमी स्वैक्रमानतम् ॥ ९८ ॥
 अलाप्य कवचं नय्यं चूडारत्नमयस्रजम् ।
 ददौ वरतनुस्तस्मै सुस्मेर मणिकंठणम् ॥ ९९ ॥
 रक्तोदयाप्रविष्टस्य सीतोदां तस्य संभ्रमात् ।
 सर्ववस्तुप्रदानेन प्रभासः प्रणतोऽभवत् ॥ १०० ॥
 करदीकृतसीतोदावास्तव्यामरनायकः ।
 प्रतस्थे विजयाद्वायं विजयी विजयात्मजः ॥ १०१ ॥

वहंत्या तस्य वाहन्या तटे स प्रतिवाहया ।
 प्रव्यधत्त च रक्तोदा गतप्रत्यागतक्रियाम् ॥ १०२ ॥
 क्रमेणापश्यदासाद्य स राजा रजताचलम् ।
 यशः स्वमिव संभूय पुरस्तात्समवस्थितम् ॥ १०३ ॥
 सतः प्रसृत्य प्रथिम्ना चुंबता ककुभां मुखम् ।
 कुर्वाणं द्रव्यसंबंधगुणाख्यातिमिवान्यथा ॥ १०४ ॥
 शिखरेल्लिखिताशेषदिग्मुखैर्दण्डपीवरैः ।
 अनालंघमिवोत्तमं दिश्रुतं व्योममंडलम् ॥ १०५ ॥
 प्रस्थभूम्यः समुद्रांतैरम्रकूटैश्च पांडुरैः ।
 विहरंतमिव व्योम्नि गात्रैर्विद्याबलाश्रयम् ॥ १०६ ॥
 भूभृत्सानुषु संभूतस्वच्छपानीयनिर्झरैः ।
 जिगीषोस्तस्य दृष्टेव भूयः प्रस्वेदकारिणम् ॥ १०७ ॥
 दधतं खेचरक्रीडाकुरंगाध्यासितोदरम् ।
 पर्वणंदुमिव कापि स्फाटिकोपलमंडलम् ॥ १०८ ॥
 दूरप्रसृतया स्वस्य प्रभया वर्त्मगामिनाम् ।
 प्रवाहयंतं संतृप्त्यै व्योमगंगामियाग्रतः ॥ १०९ ॥
 स्फीतपार्श्वतया व्योम्नि धिकाशस्थितिलब्धये ।
 प्रोत्सारयंतमापन्नाः ककुद्भित्तिरिचानिशम् ॥ ११० ॥
 शुभ्रदीप्तिनिरोभाज्यपरभागतयान्वितम् ।
 असमानमिवाजस्रमापातुकपतत्रिणः ॥ १११ ॥
 विशक्षभित्तिरटिगप्रतिविधप्रयोजनम् ।
 दर्पणग्रहणे यत्नं श्रुययंतं नतध्रुवाम् ॥ ११२ ॥
 स्फुरदातपसंपृक्तसूर्यकांतोद्गतानलम् ।
 दर्शयंतं स्वगात्रेषु तत्प्रतापमिवाधितम् ॥ ११३ ॥

एकशो निर्मलानेकसानुभित्तिगताकृतीन् ।
 बहुरूपभृतो विद्यावारयंतमिव द्रुमान् ॥ ११४ ॥ आदिकुलकम् ।
 तत्पर्वतवनोपांते विशश्राम नरेश्वरः ।
 आर्यखंडगतास्तत्र भूभृतस्तु निपेविरे ॥ ११५ ॥
 विजयार्धकुमागेऽपि तत्प्रभावेन चोदितः ।
 आनर्च सं भयानघस्तेन भद्रासनाचिंतम् ॥ ११६ ॥
 श्वेतातपत्रभृंगोरहरिप्रिष्टरचामरं ।
 करप्रदानं निर्वृत्य निजधाम अगाम स ॥ ११७ ॥
 भूषणानि भुयां पत्ये चतुर्दश महोजसे ।
 अदायिपत भीतेन कृतमालद्विचक्रसः ॥ ११८ ॥
 विना येन नयेनाभिर्भाव्यते न गुहामुखं ।
 तस्मै स च नमाचलयो तेनघोरक्रीमते ॥ ११९ ॥
 आचंतपादगतप्रत्यागतम् ।

सेनानीश्चक्रिसंदेशादारूढे हयमुत्तमम् ।
 दंडरत्नधरस्तूर्णमग्निहीत गुहांतिकं ॥ १२० ॥
 स्वाभिनाम त्रिरुषार्थ दृढबंधनबंधुरं ।
 कपाटपुटसंधान दंडाग्रेण जघान सः ॥ १२१ ॥
 ईहावहमुखनेन गदया विदितालयं ।
 गुहागृहमुखं तेन विदधे विवृताश्रयं ॥ १२२ ॥ गोमूत्रिका ।
 यावदन्यागतस्तीनो न गुहोष्मा स चेमिना ।
 अभ्वेनालंघयद्दूरमन्यालंघ्यपराक्रमः ॥ १२३ ॥
 तुरंगी चतुरंगी च म्लेच्छनिर्जयनोद्यमी ।
 स्वभावेन स्वभावेन प्रतस्ये पृतनापतिः ॥ १२४ ॥

तं म्लेच्छाः सर्वभावेन समरेऽसमरे चिते ।
 भग्नाः शरण्यमाजग्मुः पीडने पीडनेरिताः ॥ १२५ ॥
 समदस्त्रीप्रदानेन समदस्त्री स संयुगे ।
 मनुजः स्वामिनः स्वैरमनुजग्राह तानर्य ॥ १२६ ॥
 तेभ्यो द्रविणमादाय मनोमदनवाहितं ।
 आययौ स नृपोपांतमनोमदनवाहितम् ॥ १२७ ॥
 शांतोष्मणि गुहागर्भे स सम्राट् तत्र सेनया ।
 अगादशम्यसंरयानां सुधियां स्वरसेनया ॥ १२८ ॥
 भित्तिलेख्यौ धिरे ज्ञाते काकणीमणिनिर्मितौ ।
 तत्र रुक्मसरे जाते पुष्पदंतौ तमोपहौ ॥ १२९ ॥
 सा सेना समयामास गुहार्सिधोरुमो तदौ ।
 सा सेना समयामास सम्राहे चक्रवर्तिनः ॥ १३० ॥
 विहितारिचिदानेन विठोऽनेनै ततो जगत् ।
 यशसा वेष्टितो मानवेष्टितोऽर्मा नवेष्ट्यया ॥ १३१ ॥
 तस्याजनत एवोग्रा हेमकारस्य सैनिका ।
 यशोहिमकरस्यासन् सम्रामाय समुद्यताः ॥ १३२ ॥ माशाच्युतका
 ध्यूहं विरचयामास सर्वतो भद्रमात्मनः ।
 येन सेनापतिः कामं सर्वतो भद्रमाद्युतिः ॥ १३३ ॥
 रथेन पृथुलाताम्रपताकाभिर्द्विपां बले ।
 कृतांतस्येव जिह्वाभिः सभियः प्रविभेजिरे ॥ १३४ ॥
 बभूव सुद्धमुद्गाम्यदस्त्रतद्वलयोर्द्वयोः ।
 मंदस्यंदविनिर्मुक्तमदस्यंदवहद्वजं ॥ १३५ ॥ विदुच्युनकं ।
 हेमयोगभृतो व्यूहायाजिनो भीमहेयिताः ।
 प्रसन्नं रणभूपृष्ठे मध्यभूयोगमागताः ॥ १३६ ॥ गूढचतुर्थै

कृततूर्यरवाकोशा पृतनाक्षोदपीडिता ।

पांशुच्छन्नोत्पपातेव स्वस्थानाद्वियदुर्वरा ॥ १३७ ॥

सद्यो वाद्यरवो व्योम्नि जजृमे धीरमुबरन् ।

सद्योवाद इवास्थास्तु संगरोद्वेगकारणम् ॥ १३८ ॥ अक्षरच्युतकम् ।

अरीणामुत्तमांगानि निशिताननतोमरैः ।

चिच्छेद निश्चयात्कश्चित् व्योमस्थैर्विनतोमरैः ॥ १३९ ॥

तरवारिभृतः सद्यो धीराः कातरवारिणः ।

का निःकंषेति रे वाचो भट्टैस्संपेतिरे परैः ॥ १४० ॥

अंतःशून्या बृहन्नागपाशसंनहनाहवाः ।

अनबद्धा घनध्वानंघ्राणं केचित् प्रजहिरे ॥ १४१ ॥

अंतःशून्या बृहन्नागपाशसंनहनाहवाः ।

अनबद्धा घनध्वानः कोणं केचित्प्रजहिरे ॥ १४२ ॥ अभरव्यत्ययः ।

अस्मरिषुधियो गाढारुष्टरप्यन्यैर्हता ।

स धरिषु वियोगादरुष्टो दत्वाऽभ्यगुर्भुते ॥ १४३ ॥

चितेनुर्वसुधाचक्रं धरधारणवाजिनः ।

आहवे निहतास्माकं वृत्तया रथकथया ॥ १४४ ॥ अपवर्गः ।

निर्विशच्छिन्नभूलन्नशिरसो विषयं दशोः ।

अरिमभ्यगुरच्छत्राः कबंधाः शौर्यशालिनाम् ॥ १४५ ॥

असहिष्णुतया युद्धे चिलाताचर्त्तभूभृतः ।

पूर्वमागदवद्व्यानामर्हीटाननुसम्मरुः ॥ १४६ ॥ अरुचवर्गः ।

अमी मेघमुखा व्योमव्याप्तवारिमहारवम् ।

षष्ठुर्विपुलोच्छाया गिरिडंयगोपकम् ॥ १४७ ॥

विकीर्णश्चर्मरत्नस्थं कटकं चक्रवर्तिन ।

उग्रं जुगोष नट्टप्रेः गृह्यमानं महाजले ॥ १४८ ॥

वज्रसूचीमुखोद्भिन्नं छत्रधारगतांबुजा ।

तत्सर्वं नृपतेर्वेद्यमकुर्वन् तत्समीपगाः ॥ १४९ ॥

किं केनेत्यसहे तीक्ष्णं कथयत्यथ राजनि ।

क्षितिग्रस्तं जलं यज्ञे नतास्ते तदरात्तयः ॥ १५० ॥

सारवस्तुप्रदानेन म्लेच्छैर्विनतमौलिभिः ।

सारवस्तुप्रभातूर्ध्वं रक्तोदा देवता ययौ ॥ १५१ ॥

साभिषिच्य तमुर्वोशं रिपुसंभद्रमासनम् ।

दीप्तरत्नमयं तस्मै प्रददौ भद्रमासनम् ॥ १५२ ॥

निषधं प्राप्य गोशीर्षचंदनाद्यैस्तद्रीशिना ।

अनुजग्राह स पश्चात्पूजितो दिव्यभेषजैः ॥ १५३ ॥

रक्ता वेवी नृभिहाय तस्मै सिंहांकमासनम् ।

भयाद्दायि याताय कृत्या प्रागभिषेचनम् ॥ १५४ ॥

सदेवमानवानीकैरायया वृषभाञ्चलम् ।

सदेवमानवानीयोऽनुतस्यावभ्यजन्मनि ॥ १५५ ॥

तत्रालिख्य समुद्रामशवधीर्यश्रुतादिकम् ।

सकांडकप्रपाताख्यगुहापार्श्वमुपाययौ ॥ १५६ ॥

अद्यापि तस्मै स्त्रीरत्नं नयते गगनेचरैः ।

अतोऽदायि नतोदारैर्यत्नं दायिने नरैः ॥ १५७ ॥

पृथनापतिना पार्श्वं मंडलाधिपमंडलीम् ।

निर्जित्योद्घाटितद्वारां स गुहामत्यगात्प्रभुः ॥ १५८ ॥

नाम्रमालस्तमासाद्य भृंगारच्छत्रचामरैः ।

अपूजयत्समेतोऽन्यैरादरात्तत्र चामरैः ॥ १५९ ॥

ऊर्जस्वलां म्लेच्छकुलम्य लक्ष्मीं

निर्जित्य विश्वां पृथनेश्वरेण ।

पतिर्भुवामश्वपुरं प्रतस्थे

समुन्नतः किंनरगीतकीर्तिः ॥ १६० ॥

वियदविरलयानव्यंतरैर्व्योमगाहे—

अलति सकललक्ष्मींधान्नि निर्भक्तिसीम्नि ।

नरनुरगरथेभैरुचलचूर्यघोषै—

रखिलमचनिचक्रं व्यानशे मानवेशे ॥ १६१ ॥

तेजस्वानुदयी दयार्णवनिधिर्गोर्वाणसेव्यरुमः

क्रीडानिर्जितपङ्क्तिभागवसुधांचक्रस्त चक्रेश्वरः ।

प्राप्य प्रौढमहोत्सवं ह्ययपुरं पौरैः समङ्ग्यश्चितो ।

दीर्घं यंधुमुहत्समूहसदृशीं पुण्यादभुङ्क्त श्रियम् ॥ १६२ ॥

इति श्रीवादिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते

महाकाव्ये चञ्जनाभचक्रवर्तिदिग्विजयव्यावर्णनं नाम

अष्टमः सर्गः ।

विकस्वराभोरुहसन्निभाननं
घनस्तनोत्तंभितहेमयष्टिकम् ।
मनो मुदं तस्य ततान संततं
मत्तभ्रवां पण्णवतेः सहस्रकम् ॥ १ ॥
चतुः पराशीतिकलश्रसंन्यया
महागजेन्द्राश्वमिता मदोद्धताः ।
व्यभासयस्तद्भयनांगणक्षितिं
समुद्भ्रमद्भृगमडांबुपिच्छैलाम् ॥ २ ॥
जाल्यश्वकोट्यश्वसरेलयाना
दशाष्ट चोत्कृष्टजवाः प्रतीताः ।
अशेषदीक्षारगताः प्रतेनुः
प्रसह्य तद्वैरिभनः प्रकंपम् ॥ ३ ॥
भयानमन्मालिभरेण नित्यं
निष्पीडिताबुद्धिक्चान्तलीलो ।
वभूयतुस्तच्चरणो प्रणांकौ
द्वात्रिंशता राजसहस्रकेण ॥ ४ ॥
प्रभाविरत्नस्थितिरंत्नसंचयं
सुघर्णधान्यादि च तस्य धीमतः ।
विभज्य पूज्यस्य मतं महीभृतां
नवापि नित्यं निधयो वितेनिरे ॥ ५ ॥
चतुर्दशानुत्तमरत्नराजितां
स विभ्रदुद्दामगुणश्रयां श्रियम् ।

वसंतलक्ष्मीगुणसंदिदक्षया
 जगाम पौरैर्वैनपालचोदितः ॥ ६ ॥
 वनप्रवेशे मधुसंभृतश्री—
 मंहीभुजो दृष्टिपथाग्रवर्ती ।
 चूतोऽहरच्चित्तमुदात्तगीत—
 भृंगावलीमंजुलमंजरीकः ॥ ७ ॥
 प्रवालभारोद्बहनादिविभ्र—
 मुद्भिद्यमानांकुरचारुशाखम् ।
 अवाप्य विभ्यं सहकारिणं त्वां
 जयेत्सहेलं सहकारमारः ॥ ८ ॥
 विकासलीलासुरभं मनोभवो
 भवंतमभ्यस्यति संधितो धनुः ।
 वसंतमाकंदकथं तदन्यथा
 शिलीमुखात्पादनिपात्यनिस्थता ॥ ९ ॥
 तदलसुचीसदृशैर्दिशां मुखे
 ससन्मुखेरात्रलुकर्मपन्नकेः ।
 भवानतस्थानपि काष्ठं लंबये-
 न्नवांकुरैः किंकरकां मनोभव ॥ १० ॥
 भवानपि त्वं सहकारजातिः
 सयोवनानामसि कल्पवृक्ष ।
 तनोपि तेषां यदशक्यलोभ्यं
 तनूदरीणामभिमानभंगम् ॥ ११ ॥
 ध्रुवं त्वमुदीपयसि सराग्नि—
 मालोलशाखां मलयानिलेन ।

प्रवासिनां चेतसि चूत ! सत्यं
 प्रजंति मूर्च्छामितियौवनस्थाः ॥ १२ ॥
 अयं मनोभूः सहकारमंजरी—
 रुदस्त्रयैत्येव लघु प्रवासिनः ।
 प्रियाः प्रियेतेति समादिशन्निव
 तदाश्रयी कृजति मत्तकोकिलः ॥ १३ ॥
 रजःक्षरन्तीः सहकार सांप्रतं
 समुद्रहेः पल्लवरक्तमंजरीः ।
 मुखोसवामोदलसन्मधुव्रता
 विचेतसे तुभ्यमपि प्रभुः स्मरः ॥ १४ ॥
 इति स्म चूतं मनसेव जल्प-
 अनल्पसौभाग्यगुणं गुणज्ञः ।
 प्रियासहायः सहितो वयस्यै-
 धनेऽघनीशो विजहार हृद्ये ॥ १५ ॥
 नतन्नुषामाननगंधगृध्या
 मधुव्रतैस्तत्क्षणमुक्तपुष्पाः ।
 अवाप्य लज्जामिव फेपमाना
 नता वभुवुर्धनभूमिवल्यः ॥ १६ ॥
 कृतानुयोगा व्रततीषु योपितः
 प्रियः स्वसंवीक्षणलोलुपेक्षणाः ।
 स्वमाद्यमुग्धाः स्मितमेदुराननै-
 रमूरददयंत मुहुर्द्रुमांतरैः ॥ १७ ॥
 व्यधत्त काचित् नक्षपल्लवानां
 न संग्रहं नापि नतो व्यरंसीत् ।

प्रसारिता ताम्रकरैव तस्थो
तद्भेदमद्भानवबुध्य मुग्धा ॥ १८ ॥

कुचौ कयाचिद्विनिवेशयंत्या
तदग्रयोश्चूतनवप्रवालात् ।
न्यधायिपातामिव मन्मथस्य
सच्चित्तधामाग्निमहेमकुंभौ ॥ १९ ॥

तनूकृतै केसरिद्वीर्घपल्लवैः
भुजो निजौ कञ्चन योजयन्पुवा ।
प्रियां सपत्नीनखवर्त्मशंकया
समत्सरां स्मेरमुखो निरैक्षत ॥ २० ॥

जगाल कस्याश्चन हस्तसंग्रहा—
दशोरुजन्मा नवपाटलच्छदः ।
नतभ्रुवस्तत्करपाटलद्युते—
रिवातिरेकं बहलं पदे पदे ॥ २१ ॥

अप्राप्नुचन्कोपकृतः प्रियायाः
दंतच्छदं कञ्चन चादुर्शाङ्गः ।
तवाधरोऽयं न किमित्यभीक्षया
चाम्रच्छदं ताम्ररुचि ददंश ॥ २२ ॥

कश्चित्पलाशैः संहकारयष्टे—
रुचाच्च मुग्धां स्त्रियमंगलज्ञै ।
गात्रं दलंती सख्याणमेद्याद्,
दीक्षस्व मे मांसलमांसपेक्षिम् ॥ २३ ॥

प्रियामवस्थाप्य पुरः पराङ्मुखी
तदङ्गकामाग्निनिवेशलीलया ।

अथस्तरोस्तत्कुसुमैः सुगंधिभिः

यद्यंघ्र तस्या कवेरीं युवापर ॥ २४ ॥

निगृह्य केशेष्वथ चापपाणिना

सखीं प्रियस्कंधगतांघ्रिपल्लवा ।

स्वयं सपत्नीजनसंनिधौ बधू

लुलाब शाखाग्रिमभूतमंजरी ॥ २५ ॥

मनोज्ञताऽस्मादपि तस्य तस्मात्

तस्येति प्रादिश्य विकाशिवृक्षान् ।

स्वेच्छारतो कश्चन निश्चिन्तात्मा

निनाय जायां विजनप्रदेशं ॥ २६ ॥

बहुप्रसूनाभरणाभिरामा

तरप्रघालस्तरणे निषण्णा ।

उपांत्ययतिन्यत्रकाष्ठ काचित्

प्रिये वसंते वनदेशतेव ॥ २७ ॥

विसृष्टवन्यप्रसवोदरस्थिते—

मधुप्रतानां निबद्धादभिष्टुतात् ।

मनोरमामोदमुखारविदया

कयान्निदम्राम्यत सत्वर भिया ॥ २८ ॥

मनोज्ञमाल्यं दयितेन यच्छत्

प्रिया सपत्नी गुणनामचोदिता ।

ह्रिया कृताऽसूयमभूदचादमुखी

तमुद्धहंतीव हृदि व्यवस्थितम् ॥ २९ ॥

प्रसूनवल्लीमवलूय कश्चित्

कांतासखीनां निकटं जगाम ।

उद्धृत्य शाखामभिधातुकाम—

श्चित्तस्थतास्कार्यमिव प्रियायाः ॥ ३० ॥

लतालतांतादवचीयमाना—

दास्यांबुजं स्मेरमितान् द्विरेफान् ।

निरास नारी स्वरमात्रबुद्धा

दंतप्रभापांडिमगर्भगूढान् ॥ ३१ ॥

नितंबदेशरुधसूक्ष्मयाससं

भुजाउदंस्योद्गमसारहारिणीम् ।

आलोकयन् कश्चन कामिनीं युवा

रसान्निवृत्तप्रसवप्रहोद्यमः ॥ ३२ ॥

प्रधावयंतं जवतस्तदासनं

भयेन हिंदोलगता नितंबिनी ।

रतिक्रियाधिक्यफणप्रतिज्ञया

निघारयामास कृतांजलिः प्रियम् ॥ ३३ ॥

पुष्पलतागर्भगृहप्रविष्टाः

लीपु सरत्युत्सवकंठशब्दाः ।

अवापुरुश्चर्चनं चहिः प्रचारं

परिभ्रमद्भृंगरवाभिरुद्धाः ॥ ३४ ॥

बधूरधासीन्मधु कौसुमं तां

त्रपा जहाँ तत्क्षणमेव दक्षः ।

बुबुबु तस्याः परितोष्ठविंशं

सख्यः परावृत्तमुखीवभूवुः ॥ ३५ ॥

अगायि चक्रेश्वरकीर्तिरुत्तमा

बधूवरैश्चंदनवीथिषु स्थितैः ।

निरीत्य नागैर्द्रुमकोटरोन्मुखैः
प्रदित्सयेचोन्मणिभिश्च शुश्रुवे ॥ ३६ ॥

क यासि मत्प्राणसमा विलोचन—
श्रियं त्वदुन्मुप्यसृगीति कश्चन ।
प्रयुज्य पाणिं हरिणीमनुव्रजन्
मनं दुरुद्ध प्रियया विकोपया ॥ ३७ ॥

तलं मदंग्रेः कठिनाश्मधृष्टया
प्रतुद्यते तत्प्रविलोकयेति ।
निनाय काचिन्नयनोपकण्ठं
पत्युस्सपत्नीजनसंनिधाने ॥ ३८ ॥

मितप्रहारेण नयप्रसूनैः
केलीविलासप्रविवर्धितेन ।
भञ्जन्मनः किञ्चन दंपतीनां
यथार्थनामाऽञ्जनि पुष्पयाणैः ॥ ३९ ॥

रहः परामृष्टदंघ्रिपल्लवं
प्रमोदयन्तं कुपितामिव प्रियाम् ।
लता जहासेव नयप्रसूनकै—
र्युवानमन्तर्गतभृङ्गनिध्वनैः ॥ ४० ॥

धुर्यं तदा चक्रधरस्य तद्वने
यिनोदलीलाप्रविलोकनेच्छया ।
अनीरदस्यामनुचेर्विबिध्वता
नमस्तमालस्य शिरोऽचरुह्यतः ॥ ४१ ॥

वहिरंगताः प्रागवनीरुहाणां
छायारवेस्तापमिधामहन्त्यः ।

प्रविश्य शाखामयमंडपानां
तलेष्वदोषेतरशीतलेषु ॥ ४२ ॥

कुचेषु कांतारविहारखिन्ना
नतभ्रुवामाननचंद्रविवात् ।
लावण्यसिंधोरिव पूर्तिशेषै—
घर्मोदविंदुप्रसरैर्भिषेते ॥ ४३ ॥

नैलंपचे पांशुलवर्त्मनि स्त्रियो
नितंबभारादिव मंथरैर्गतेः ।
प्रियोपसंभ्यानतिरोहितातपाः
शनैर्यभूषुस्तरुमूलसंश्रयाः ॥ ४४ ॥

उद्धारतोयेरुहगंधवंधुर—
स्तरंगसंगेन शनैश्चरन्मरुत् ।
कृतश्रमं वन्यविमोदलीलया
जराशयाय प्रजिघाय भूभुजम् ॥ ४५ ॥

म्लायत्प्रवालच्छविरूढतापा
प्रसर्त्ति तन्याप्रसवेक्षणेषु ।
अमिव्यनक्तिस्म वियोगदुःखं
ध्रुवं तदा चक्रभृतो घनधीः ॥ ४६ ॥

स्यच्छांवुसंख्यारुसरोवरस्य
रोधोगताश्चक्रधरस्य कांताः ।
उत्फुल्लपद्मेषु धवंधुरात्म—
मुखप्रतिच्छंदमनांसि मुग्धाः ॥ ४७ ॥

निरूप्य राजार्पितनित्यदृष्टतां
महासरः श्रीर्वेनितामुखधियाम् ।

अतद्गुणाः कैश्चन चारुचारिजै—

रधोमुखत्वं त्रपयेव संदधे ॥ ४८ ॥

विकस्वरांभोरुहगर्भनिस्सरन्

मधुप्रतथ्रीमधुरस्वरोद्गमैः ।

उपेयुपस्त्वामुपभोक्तुमिच्छया

प्रियं जगादेय नृपस्य सन्ननि ॥ ४९ ॥

कस्याश्चिदंभः प्रथमं प्रविश्य

प्रियेण वक्रामिमुखं प्रयुक्तम् ।

स्वजात्ययोग्यं यत भत्सराग्ने—

रन्याशये त्विधनतामियाय ॥ ५० ॥

पद्मे किमत्रापि सुगन्धतेति

मुग्धांगनां कश्चन वंचयित्वा ।

तद्गन्धयत्नेन चुचुवं वक्रं

निगूढकायं पयसा परस्याः ॥ ५१ ॥

आदिस्तनोत्संगमनंगमुग्धया

न्यधायिपातां पृथुपद्मकुङ्कुले ।

अबुध्यतैनां सुरभिं रतोत्सवे

चतुःस्तनीकामदुघामिव प्रियः ॥ ५२ ॥

गृहीतमंभः प्रसरं पदे पदे

निरूप्य तस्मिन् दशनच्छदच्छविम् ।

करेण काचिद् वणुनोदजालिका

प्रकीर्णशोणांबुजपत्रशंकया ॥ ५३ ॥

आः किं न सूक्ष्मं वरदर्शनीयं

प्रियस्य दृष्टिर्जघनं निषेहम् ।

आगच्छदच्छं कुचदघ्नमंभः ।

काचिन्नवाहंकृतज्ञातकामा ॥ ५४ ॥

करांबुजे रागवती दधाना
चपुश्च पुंसां नयनामिरामम् ।

नक्ष्मीरिवाचत्तन लीलयेका
ततस्ततः पद्मवने मृगाक्षीः ॥ ५५ ॥

अवस्त्रद्रुचोः स्थितममसा द्वयं
द्विदक्षसि प्रेयसि तत्करेण ।

विदग्धया मंडुकपाददक्षया
चभूय तापत्कलुषीकृतं पयः ॥ ५६ ॥

अनुव्रजद्वारि तनूलघुक्रिया
तनार काचिद्विकर्चाबुजानना ।

जनाः पुनस्तामनुद्योफग्र मेनिरे
त्रिनोदयंतीं जलदेवतामिव ॥ ५७ ॥

करेण द्रौणिण मृणालयष्टि—
शरुष्य पंशोन्नतमूर्तिरेका ।

करीष पर्यायवशादयच्छत्
कामी गजस्त्रिभ्य इव प्रियाभ्यः ॥ ५८ ॥

नीलाद्रमरष्टिमप्रसरंधकारे
क्षीरे परादृश्यमनंगवर्धयः ।

चधूपु तत्कर्मवरं विवधे
निशीघ्र योग्यं यदपोदशकैः ॥ ५९ ॥

अनेकगजन्यकरं प्रपीडित—
प्रकामर्दार्यामलवाग्धिष्टिमिः ।

चिगदभूदागतचकिमर्तिका ।
विभक्तवेणी प्रकरेव दीर्घिका ॥ ६० ॥

मनोन्नमेतन्मुखतस्तवेन्यतः
कृतस्मिते भर्तारि कापि कोपिनी ।

वभंज तत् कंजुमतोऽपि यद्यदाः

प्रणद्य जग्मुर्व्यधिका इयासवः ॥ ६१ ॥

स्तनो नलिन्याः परिहृत्य काचित्

पत्रेण तोयोक्षितमुत्तरीयाम् ।

अवीक्षमाणा प्रियमन्वरौत्सीत्

त्वया गृहीतं क नु तस्करेति ॥ ६२ ॥

रतोत्सवे तामिरियाभियुक्तं

नुतं पतीनां धरहासहेतिम् ।

विकल्पयन्ताः खलु चक्रयाका—

रूपपावनघ्रा विदधुः पुरंध्रीः ॥ ६३ ॥

प्रियस्य कंठं परिरभ्य पीडितं

भयादियागाधं जलव्यवस्थितेः ।

चकार कान्तिद्वलबालिकारयं

शकुन्तकोलाहलगर्भदुःश्रवम् ॥ ६४ ॥

नतध्रुवोऽन्या नखवर्त्मगोचरं

युवानुयोगं व्यदितेत्यनुत्तरम् ।

सरस्तरन्मद्भुजयोर्युजिक्रिया—

मदुद्विग्नविट्टमवलितं तव ॥ ६५ ॥

निरीक्ष्य कांतानुनयानुबंधं

तरंगशय्यासु रथांगनाम्ना ।

कवोष्णनिश्वासमताम्यदन्त—

धनस्तनी काचिदवश्यकांताम् ॥ ६६ ॥

लीलाजनस्नानकुतूहलस्त्री—

कुचद्रुवत्कुंकुमपंकिलांभाः ।

चक्रेशसंयोगकृतानुराग—

माविश्वकारेव सरोवरश्रीः ॥ ६७ ॥

कुतूहलीं चक्रधरस्य योपितां
 जलाशयाऽसौ जलकेलिवैभवम् ।
 विनिद्रनीरेरुहनेत्रपंक्तिभि—
 निमर्गसौन्दर्यभृनामिवैक्षत ॥ ६८ ॥
 विस्मृष्टपत्रांबुजकुङ्कुमलस्तनां
 समुल्लसत्सारसकंठनिस्वनाम् ।
 निसर्गरम्यामभिरम्य निर्जहौ
 नृपः स दीर्घं नयदीर्घकांगनाम् ॥ ६९ ॥
 उत्कंठकांग्यः कुचपद्मकोशा
 व्यालोलनेत्रालिगणास्तरुण्यः ।
 नमन्वगच्छन् चलितं तटाकात्
 सत्प्रेमनिम्ना इव तन्मलिन्यः ॥ ७० ॥
 मुखेन लक्ष्मीं कमलावरुद्धां
 बलादियादाय गते नरेन्द्रे ।
 चारांनिधिश्चानुतरंगशास्त्रः
 शब्दायमानः पुनरुज्जहार ॥ ७१ ॥
 पथा स तेनैव निवृत्त्य भूपति—
 स्तमेय चूतं पुनरप्यलोकत ।
 नयप्रसूनच्यवनामनोहरं
 जनावलुप्तक्षितिकीर्णपल्लवम् ॥ ७२ ॥
 मतिस्ततो भव्यशिखामणेरभू—
 क्षिरकिधर्मा विपर्यंद्रियादिषु ।
 न शाश्वते वस्तुनि दत्तदृश्य—
 स्तदात्वद्वेषेषु भवंति गृध्रवः ॥ ७३ ॥
 वयो नवं कांतमिदं वपुस्तत्
 सुखे जया इव सारताः । (?)

हितात्ममाद्यन्ति परं न जानन्—

त्यतर्कितोपस्थितमन्तकस्य ॥ ७३ ॥

तनोत्यविद्वान् मृगवद्विमोहं

विद्वान् स्वविद्या मृगतृष्णिका चेत् ।

वितीर्यतां तर्हि विवेकदीपे—

स्तुत्यंजलिस्तस्यजलांजलिर्वा ॥ ७५ ॥

यदि प्रियासाद्यदिनाशियद्यलं

गुणच्छिदे यद्युपतापसंधियः ।

अनात्मनीनं तत एव तर्हि तद्ध—

धैव धिग्धिग् विषयोऽमुखं सुखम् ॥ ७६ ॥

इति स्वनिर्वेदविधेयया धिया

विधाय राज्यं निजपुत्रगोचरम् ।

स भूपतीनां निबहेन सेवितो

धनं प्रतस्थे वनजोपमाननः ॥ ७७ ॥

क्षेमंकर प्राप्य यतिप्रवीरं

तपः समाधाय नृपप्रवीरः ।

जगाम दीर्घं नियमस्थमार्गं

निखिंशधारामुखतुल्यसर्गे ॥ ७८ ॥

रसानलावासदुरन्तदुःखं

चिरन्तनारातिनुदस्य तस्य ।

किरातजातौ गुणवर्जितायां

कुरंगनामाऽजनि तुंगकायः ॥ ७९ ॥

विरक्तिमात्मा विपुलाद्रिसंश्रये

समाधिमास्थाय शिलातले स्थितम् ।

अवश्यदुर्न्मीलितवेरया दशा

सकृत् स पापार्द्धिगतो यतीश्वरम् ॥ ८० ॥

अलङ्घिशीलं तमुपेत्य लुब्धको
 गुणव्यपोढेन गुणव्यपाश्रयं ।
 निपातयामास यतिं स पातकी
 भृतं सपत्राकरणेन पत्रिणा ॥ ८१ ॥

बली स भंजघ्न हि बालिशस्तनुं
 तनूकृतांतं नियमस्तपोभृतः ।
 अलङ्घ्यभुक्तं क्षुद्रजपञ्जरं
 न तस्य शुभहणवस्तुगोपनं ॥ ८२ ॥

बह्वन्नरत्निष्ठयमात्रदेहं
 देहं स्वमुक्ता मुनिचक्रयती ।
 सुभद्रचेतास्तु सुभद्रमध्य-
 प्रवेयकं प्राप्य चिरं विरेजे ॥ ८३ ॥

स सैममं गुप्तिभृतोऽन्विहंता
 कथर्तकः श्वघ्नमगादुर्भा ता ।
 सुस्तेन ते तीमनयान्वभूतां
 सप्ताधिकं विंशतिमर्णवानाम् ॥ ८४ ॥

अथ द्विषन्मुल्यहिमांशुराहु—
 र्बभूव राजा खलु वज्रबाहुः ।
 पुराविदो येन कृताधिपत्या-
 मनन्ययोध्यां कथयन्त्ययोध्याम् ॥ ८५ ॥

अधीतविद्यस्तु विविच्य घर्ततां
 स तन्प्रतापस्य कथं प्रवेचिका ।
 अनागतं तेन जगद्दिगादिता
 यदायहे तद्रुत एव देहिरे ॥ ८६ ॥

वृषा विमुञ्चन्नयमंशु कथन्ते
 प्रवृद्धसम्यां कुरुने यमुंघरां ।

उपस्तुता तस्य गुणैरसौ पुन-
स्तदैव सर्वं सुपुत्रे मनीषितम् ॥ ८७ ॥

आन्वीक्षिकी वात्मविदः प्रमेव
दीपस्य मूलेव सुरदुमस्य ।

हृद्यावदीप्ता च गुणान्विता च
प्रभाकरी तस्य बभूव कांता ॥ ८८ ॥

तामुद्ग्रहन्नाहितपत्रशोभां
रसोपपन्नामविपन्नपन्नम् ।
करेदिशामाक्रमितां यभासे
नृपस्स नित्यं नलिनीमिवार्कः ॥ ८९ ॥

ततो न तन्वी स्मरभोगमात्मन-
स्तमेव भोगं प्रणयादबुध्यत ।
प्रबृद्धरागस्स च तां न च स्त्रियं
निजप्रियां प्रीतिमबुद्ध चाक्षुषी ॥ ९० ॥

उदात्तमूर्द्धा स तथा कृतोदयं
दधी दिघांकादहमिन्द्रमागतम् ।
शतकृतोः प्रातरभीष्टयाहया
दिशा सहस्रांशुमिवोदयाचलः ॥ ९१ ॥

पादापतत्पार्थिवचक्रमुद्धे—
राक्रांतसिंहासनमुन्मदेभम् ।
स भूभृदात्मानमतीव दीप्तं
सुपुत्ररत्नप्रसवेन मेने ॥ ९२ ॥

तस्योदये कांतरुचेरिवेदो—
र्भवा प्रतीचीव भृतं नृपथीः ।
चकार सर्वावयवानुरक्ता
कृतप्रणामांजलिजीवलोकम् ॥ ९३ ॥

त्रिभक्तिशीतोष्णसुखक्रमावहा
 प्रसादिनश्चोदितमन्दमारुताः ।
 अहर्विभावस्तमवर्द्धयन् क्रमा—
 दमुक्तपार्श्वाः परिचारिका इव ॥ ९४ ॥

यथा च यावच्च निगूढशैशवं
 नृपात्मजांगानि निगूढतामगुः ।
 तथा च तायच्च तदीयविद्विषां
 सभंगमंगरुध्यतैव पप्रथे ॥ ९५ ॥

अजस्रमाहादनहेतुभाषा—
 दयं जनानामलमस्तु चंद्रः ।
 इदं तु चित्रं यद्यं समग्रः
 किं चेदलध्वालवयां कलाभिः ॥ ९६ ॥

तयेवं नूनं नृपनन्दनस्य
 पादौ च पाणी च मुखं च तस्य ।
 विस्तीर्णवक्षःस्थलकैलियासः
 क्रीडागतश्रीपरिवारपद्माः ॥ ९७ ॥

समानमानन्दननामविभ्रत—
 स्तदस्य भूनेद्वनर्यावनोत्सवे ।
 सपत्ननिश्वाससमीरणैस्समं
 पृथू च दीर्घां च यभूवतुर्भुजो ॥ ९८ ॥

अलंघ्यमन्यैरतिसर्वमानवं
 तमुन्नतानामवनामकारणम् ।
 स्वबुद्धिवदयं समपद्यदन्वहं
 प्रतापमात्मीयमिवापरं नृपः ॥ ९९ ॥

ततस्तृतीये जरयापहास्ये

विरक्तचेता वयसि क्षितीशः ।

सितातपत्रं स्वसुताय दत्त्वा

घनं तपस्थानरुचिः प्रतस्थे ॥ १०० ॥

आनन्दने नग इवोदयधाम्नि राज्यं

प्राज्यं तुषारकरचिबमिवोजगाम ।

दीर्घं करेषु विदधो कुमुदानुकूल्यं

किं तु क्रमादपि दिशं न परां प्रमेदे ॥ १०१ ॥

अधिकविनमितायां तस्य तंडेन भूमौ

मिय इव विनिपाता सख्यदिग्भ्यो निवृत्त्या ।

उपरि स परिरम्भे पार्थिवेष्वत्युदात्तः

स्थितिसुखमधिगंतुं कल्पवल्योचलक्ष्म्या ॥ १०२ ॥

आज्ञाव्याहृतवीरपार्थिवनमस्मूर्द्धस्थरत्नावली

ज्योतिश्चक्रयितानतोपयिकसत्पादार्विन्दद्वयः ।

ताराशुभ्रयशःप्रवेशधवलाः कुर्वन् दिशाः सर्वदा

गीर्वाणावनतक्रमः ॥ बुभुजे भूरिधियं भूपतिः ॥ १०३ ॥

इति श्रीवाटिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते

महाकाव्ये आनन्दराज्याभिनन्दनं नाम

अष्टमः सर्गः ।

नवमः सर्गः ।

पूर्वपुण्यपरिपाकनिर्मित-

श्रीविवेकविपुलः स भूपतिः ।

सर्वमंगलनिकेतनं जिन-

श्रीमहं व्यधित कामदोऽर्थिनाम् ॥ १ ॥

तं पुनर्जितमहं दिदक्षयः

तत्त्वनिश्चयनमुज्जिघृक्षयः ।

स्वस्थसौख्यमभिनिर्विवक्षयः

तत्पुरे समुदगुर्मुमुक्षयः ॥ २ ॥

बन्धवर्त्मगतयश्च तीव्रसं-

वेगिनश्च शिखिपिच्छपाणयः ।

दृष्याद्विद्रियमदक्षिपमज-

स्पष्टसंयमनकर्मकर्मठाः ॥ ३ ॥

व्यूहसङ्गणमणीनसद्गदा

मुक्तियर्मेनि विपन्नयायिनः ।

निर्भयास्तदपि कामतस्करा—

दूरदर्शनबलापसारिणः ॥ ४ ॥

मार्गणान्वयविवेकिनः क्रिया-

रोषितस्थिरगुणाः सुचंशजाः ।

मुष्टिदार्यतनवश्च संगर—

स्थायिनश्च दृढधर्ममूर्तयः ॥ ५ ॥

शश्वदभ्यसन् निस्पृहक्रिया

वृत्तिचंचकनिरोधचुंचवः ।

संयमस्थिरपदप्रवर्तना

लब्धरम्यविलसद्विभूतयः ॥ ६ ॥

कामनिग्रहनिराकुलं मनो

बोधयंत इव भोगनिस्पृहाः ।

सर्वतः स्वमनवध्यतागुणं

सूचयंत इव चांबरत्यजः ॥ ७ ॥

तीव्रयोगपवनप्रवर्तना

बाह्यकर्मपटलोपमायहम् ।

दुर्बहमलमशम्यशौचका—

यक्रमोपनतलिप्तबिभ्रतः ॥ ८ ॥

भूरिजन्मजलधिं परीपह—

प्राहृलीढतनवोप्यविह्वलाः ।

पारसंनिधिनिरूपणा समुत्—

साहता इव लघू तितीर्षवः ॥ ९ ॥

भूपतिर्यतिसमूहमुल्लसद्—

कियंधुरमथाभिवंदताम् ।

तत्पतिं पुरुमतिपुरस्कृत—

प्रथमो वचनमित्यवोचत ॥ १० ॥

शुद्धबोधजठरप्रदेशनं

भावितानवधिकश्रुतोदधेः ।

स्वल्पकायसुघटोद्भवस्यते

वस्तु किञ्चिदधिगाह्यमस्ति किम् ॥ ११ ॥

तत्प्रसीद मम वस्तुसंशयं

छिंद तेन च निरंधि कल्मषम् ।

तद्वचोनिचयशाणतेजसा

भव्यचित्तमणिशुद्धकारिणा ॥ १२ ॥

कृत्रिमेतरविभेदसंभृतं
 जैनविद्यमसिलं हाचेतनम् ।
 तत्कथं मुनिजनेन कथ्यते
 भक्तिमज्जनमनीषितप्रदम् ॥ १३ ॥

अस्तु या तदरुताः कुतो मताः
 केचनेह भुचने जिनालयाः ।
 ईदृगेय रचनानि सच्यते
 तद्वता च ननु जैनशासने ॥ १४ ॥

कामपेनुरिय छिद्यतीतम—
 स्तोमनाशि यमुमन्यधीभ्वरम् ।
 निर्मुमोचनविपाकगम्यध—
 मममृतं यमभृतां तु भारती ॥ १५ ॥

सर्वेष्वस्तुसमधाधियेदनः
 सशपि मयमनंजनो जिनः ।
 किं जनस्य कुर्वते नदपिना
 भक्तिरेव सत्य कल्परन्तरी ॥ १६ ॥

किं न किं वनुरनिसंगितया
 यस्तुनागिरत्रियाग्न्यागिणी ।
 कलिताप्रदमयुद्धिमन्तया
 वन्ययागमुपालमेत कः ॥ १७ ॥

यद्यस्य सत्यपि गुरुमदाहति—
 भागिनीस्यविषयधामुगे ।
 पुष्टतापद्वतये न वन्यते
 किं पुनः प्रवृत्तिर्जगद्गतेः ॥ १८ ॥

बंधनमनितमूत्रमुद्रण—
 मबंधमधगनिर्दं प्रवृत्तमे ।

बंधुरेव स पुनर्मनस्वनः
संधिविग्रहविधौ विधित्सते ॥ १९ ॥

द्रव्यकर्तृकसमत्वयोजना
युज्यते न जिन नित्यवेश्मसु ।
तादृशो हि सुधिवेचयंत्रदैः—
न तेष्वकृतकत्वनिर्णयः ॥ २० ॥

संति ते सुरविमानसंनिभाः
सर्वलोकनिलये जनालयाः ।
भव्यकर्मकृतनित्यवृत्तयः
प्रस्फुरन्मणिविचित्रमूर्तयः ॥ २१ ॥

यत्र तेन भगवद्गृहानताः
संति चामरविमानपंकजः ।
दीप्तदीप्तिमयमंडलोदरो—
ज्ञासिभागवतविबभूषणाः ॥ २२ ॥

इत्यनुस्तवसमुद्रसंभवं
तस्य घागमृतमुर्व्वरापतिः ।
आदरातिविधृतश्रवः स्फुटैः
स पयो यरमनिर्वृतिः पद्मम् ॥ २३ ॥

प्रातनुद्यति ततः प्रभृत्ययं
तद्रतस्य महत्तस्तमोपहे ।

अर्घ्यमंजलिघटोपनीत—
मभ्युज्जहार जिनराजवेश्मनः ॥ २४ ॥

तत्र धर्मरसिके सति प्रजाः
संपदो निरविशन्निरंतराः ।

निर्वृतांभसि तरो हि तस्य
शास्त्रा भवंति सफलप्रकलसयः ॥ २५ ॥

पुण्यकृत्स्वयमकृत् सददर्शनोऽ
गण्यसेव्यगुणराशिरप्ययं ।

अण्यतां बुधजनैः कथं हि पा—
ङ्गुण्यसेवमनसा दधाविति ॥ २६ ॥

दंडमुद्धरमुदस्य जाग्रता
क्षत्रमंडपतले कृपालुना ।

तेन धेनवयिवाररक्षिरे
सर्वथा सुखशयालवः प्रजाः ॥ २७ ॥

तुंगसाहसमनंगसंनिभं
तं प्रति प्रविदधुः दिगंगनाः ।

रंतुमिच्छधयधावरुप्य
रत्नावभासुरकरप्रसारणाः ॥ २८ ॥

भूमिभृत्सु स विभज्य साशित
शासनेन रुतसीमभुक्तिकं ।

युज्य दैवतनुतिष्ठपत् स्थिरे—
पतनुराज्य देवतां ॥ २९ ॥ (?)

क्षुण्णधर्मगमनादनश्यता—
मग्रतोऽमृतरसप्रवायितम् ।

शासनेन खलु तस्य नश्यतां
विप्रकीर्णविपकंटकायितम् ॥ ३० ॥

तस्य भित्तिषु दिशां यशश्च
विकांतशत्रुविजयक्रमागतं ।

आददे न वसुधाविधाकृत—
स्फार्यां तिथिमविलासडंबरम् ॥ ३१ ॥

प्रातरेव जिनदेवतास्तवं
संविधाय स कदाचिदीश्वरः ।

आदरादिकमलोकयत्पुरः

स्फारचारुमुकुरोदरे वपुः ॥ ३२ ॥

इंद्रनीलरुचिरोमविस्तरे

मस्तके पलितसूचयः कचित् ।

तेन संदृष्टशिरे निशामय—

स्यामिकास्पृश इधेदुरश्मयः ॥ ३३ ॥

तन्निवद्धपलितांकुर शिरः

प्रत्यबुध्यत स बुद्धिमतिप्रियः ।

तत्क्षणे विदलितं जरद्वयः

कालसर्पदशनांकुरैरिध ॥ ३४ ॥

इतोऽमम्यत जरी शिरस्ययं

लग्न एव सितबाललीलया ।

उल्लसन्मदपरिद्विलासिनी—

हासयंद्रुचिबंधुपांडिमा ॥ ३५ ॥

मुंच मां तरुणि भोगलालसे

तावदंत्यवयसा विरूपकम् ।

यावदेव न जुगुप्सया त्वयि

स्मेरचारुवदनो बधूजनः ॥ ३६ ॥

घञ्जयाहुमभिपिच्य स क्षिते

रक्षणाय तनयं ततो नृपः ।

निर्जितप्रसवकार्मुकैर्वृतो

राजिभिर्वननिवासमग्रजत् ॥ ३७ ॥

निर्विमुच्य दलितस्पृहागुण—

ग्रंथिरंगवहिरंगमंडनम् ।

आददे न निधिगुप्तिसंनिधौ

बोधगोचरतमोपहं तपः ॥ ३८ ॥

सर्वेनिस्पृहतयेव तन्वत—

स्तन्मुनेः सुचिरमात्मभाचनाम् ।

अन्यदेव सुखमुद्रभूय य—

त्स्वर्गिणां च न चापवर्गतः ॥ ३९ ॥

ईश्वरः प्रणिधिना तनूकृत—

फलेशघेशसमयामयो मुनिः ।

अंतर्गात्मनि समाधिभाचना—

माधित स्थिरपदेन चेतसा ॥ ४० ॥

भाषयद्भगवद्दहदपितं

नित्यशः प्रणयमंत्रमुत्तमम् ।

अंतरायविजयाश्चारागमन्

प्रत्यगात्मगुणचारुचेतनाम् ॥ ४१ ॥

बद्धकर्ममलघानहेतुम्—

अपम्यतश्च नियमायमात्रिकम् ।

आयिवेकमति तस्य योगिनो

ज्ञानदीप्तिरभ्युत्पन्नरूपिणी ॥ ४२ ॥

निर्गुणस्य सवितर्कयाधनं

तद्विषयपरिभाषनायलात् ।

तीर्थकृत्यमहिमोदयाधहां

भाषनामचहदंतरात्मनि ॥ ४३ ॥

तीर्थममयागुणानुबंधिन—

स्तस्य भातिशमभूत्तृणं वपुः ।

तद्वदशं नमसायनधिया

नत्पुनर्गुणमयं द्यवर्द्धन ॥ ४४ ॥

एकदा तनुचिमर्गपुंस्कं

योगनन्तरमना मत्तामुनिः ।

चित्रलेख इव सुस्थितोऽभवत्
 क्षीरपूर्वकमरण्यमाश्रितः ॥ ४५ ॥
 संयमस्य चरमस्य दुर्वहं
 निर्वहं तमनुविस्मयावहा ।
 प्रत्यग्यस्तविनयादिवोकसो
 देवतास्तामनमम्भनस्विनम् ॥ ४६ ॥
 तत्क्षणस्मृतिहताप्रसंगतो
 दृश्यते स स भवांतरद्विषा ।
 निर्विमुच्य नरकं वनोदरे
 तत्र केशरिषु जन्मजग्मुषा ॥ ४७ ॥
 क्रोधभीमकुटिलध्रुवा मुहु—
 स्तेन घर्घरमकारि गर्जितं ।
 वृद्धिमद्भयफलाय तद्वन—
 कोशयिर्मृगयूथशान्दितेः ॥ ४८ ॥
 यज्जिहिंस तमपांशुलं हरि—
 स्तत्कथं नु कथयामि निर्भयः ।
 पापकृच्चरितजल्पनादपि
 श्रेयसे भवति यत्प्रतिच्युतिः ॥ ४९ ॥
 अद्युचाम नरकं स केशरी
 जीवितस्य यिनतो तमःप्रभम् ।
 दुःसितो भवति यद्युदासिना
 तत्सु किं पुनरमत्क्रियापरः ॥ ५० ॥
 तद्विमुच्य वनहिंमधृपितं
 निर्मलेन मनसा मुनिश्रेषु ।
 आनतामग्नित्वाग्निनामय—
 मुदभूष मुहती म ईश्वरः ॥ ५१ ॥

वैद्युतं मह इवैकसंहतं
तद्वपुर्वहलदीप्तिवृंहितम् ।
अप्यनंगमदमंधरामरी—
लोचनप्रियमजायत स्फुटम् ॥ ५२ ॥

कामिनीचरणकिंकिणीरवै-
रेकदा रतिविलासकेलिषु ।
आददे समुदमुन्मदः कणन्
मन्मथद्विरदडिडिमोषमः ॥ ५३ ॥

सिंहविष्वरगतः स लीलया-
लोकयद् द्युपतिलोकवेष्टितः ।
एकदा चितिमरो दिर्यौकसः
संभ्रमं न जपकारकारिणः ॥ ५४ ॥

एकवारममरीस्तनस्तनो—
त्तानितोऽरमत सोऽमरस्तमम् ।
श्रव्यगीतकलकण्ठकिन्नर—
व्रातदत्तरसनिर्भरेक्षणः ॥ ५५ ॥

अत्यजन्निह वनोकशवक्लमं
लीलया स यनितासखः क्षणम् ।
पारिजात ह्यमुमामिवासितः
स्पंदितोपवनमंदमारुतैः ॥ ५६ ॥

भाविनीमनुपगां जवादसौ
मोहयन्मणिगृहं न्यवीक्षत ।
प्रत्यवेक्ष्य मुमुहे मुहुस्तया
तद्वपुः मयहु तित्तिर्विवितम् ॥ ५७ ॥

सिंधुकेलिकृतये कदाचन
 व्योमवाहितविमानपंक्तिभिः ।
 तेन देवनिचहेन गच्छता
 जंगमेव नगरी विनिर्ममे ॥ ५८ ॥
 चारिधौतरसितो विभासुर—
 स्त्रीकृतो जलविलासकेलये ।
 व्योमतः स निरमज्जदेकदा
 धारियाह इव विद्युतावृतः ॥ ५९ ॥
 अर्धतुर्यसदरत्निभंमिनं
 भ्वासि मासि दशमे ददृक्षुः ।
 सोऽन्वभुंक्त दिविजेद्रवेभवं
 विंशतिर्विमलधीरुदन्वताम् ॥ ६० ॥
 तस्य वत्सरमहन्निविशति—
 व्यत्ययस्मृतिगता मृताशिनः ।
 सन्निधानमगमहुणोदधे—
 रत्यसारभवन्मागराचधिः ॥ ६१ ॥
 तत्र सत्यवसरे स लीलया
 त्रेपतेस हरिषिष्टं हरेः ।
 धर्मतीर्थमवतारयिष्यत—
 स्तस्य संशदिव पश्चिमं वयः ॥ ६२ ॥
 तद्यथावद्वधाय संभ्रमा—
 दासनात्सपदि समकं गतम् ।
 न ननाम जयकाङ्क्षपूर्वकं
 मालिकृदनिबिडाहिनांजलिः ॥ ६३ ॥
 तत्क्षणस्मरणमात्रमंगता
 मंजगाद् मुदिशां कुमारिकाः ।

देवतास्वकुलगोत्रशेखर—

धीकरामलजडादायाश्रयः ॥ ६४ ॥

भाविनीं भुवनभर्तृभारतं

मर्त्यलोकतिलकायताकृतिम् ।

भक्तिबंधुरमुपाध्वमन्वहं

विश्वसेननृपतेर्मन प्रियाम् ॥ ६५ ॥

आशयामरपतेरस्त्वया

‘दुर्वहस्तनभरा घरांगनाः ।

अंगं जग्मुरभिवारणासिताः

स्वर्गतो मदनवारणासिताः ॥ ६६ ॥

अप्रकाशचपुपस्तलोदरीं

नामवेश्य खलु दिव्ययोपितः ।

इत्थमस्तुवत विस्मिताविदः

स्फीतमत्प्रमदमन्थरेक्षणाः ॥ ६७ ॥

यंशमस्यति सतीमिनां वृषात्

क्रियष्य सदृशं मृगीदृशः । (?)

संहतिं श्रयमिदं हि तावता

मेकशस्त्रेण पदं हि यो गुणाः ॥ ६८ ॥

नैशमेव नयनाभिरामया

मध्यतेन यमुधा कचे रुचा ।

विशयेय निरवयवृत्तया

चेतसं च मुदशा जगत्तमः ॥ ६९ ॥

मुमुवो तु घदनेन यंधुना

पद्मसारविजयी निशाकरः ।

संविभागविधिनेय यत्तयोः

कांतिगंगदुभयोः प्रयतेते ॥ ७० ॥

मुख्यसौरभसमीरसंगत—

स्पंदितादरसरागपल्लवा ।

निर्मलस्मितसुधानवोद्गमा

स्पर्द्धते मधुवनश्रिया चधूः ॥ ७१ ॥

धालिकातरलनेत्रयुग्मनि—

धूतनिर्मलमयूखलेखया ।

सिंधुधारकुसुमावतंसन-

ग्रंथनामिव करोति कर्णयोः ॥ ७२ ॥

आलि पश्य मृगलोचनाकुचो

तारहारविषयलेहिनो तर्का

कौस्तिकंधुरबृहत्तरंगिणी—

चक्रवाकमिधुनायताविमौ ॥ ७३ ॥

कोमलाकृतिमृगोलशंकया

लीलयोऽभिमितकंठकंदलाः ।

सुंदरीकरनखत्त्रिपोमलाः

केलिहंसशिशवो लिहस्यमी ॥ ७४ ॥

भाति तन्वधि नितंबमंडलं

गात्रमध्यभृत्कुच नतभ्रुवः ।

पीवरस्तयकभारमुल्लसद्-

ह्रिमध्यमिव मूलवृंहितम् ॥ ७५ ॥

प्रक्कणन्मणिमनोज्ञमेखला

बालहंसवनिता विराजते ।

विश्वसेनमनुजेश्वरांगना

निम्नगा जघनसैकनस्थली ॥ ७६ ॥

चंकनत्कनकभोरणच्छवि-

स्फारमूरयुगलं मृगीदृशः ।

कामगन्धगजबन्धनोचित—

स्नंभगोरचगुणं प्रपद्यते ॥ ७७ ॥

न त्वियं सुतनुरप्सरोगता

गन्वरी न कमलाकण्ठमा ।

केन चेन्नमनयोरियं युतः

पादयोररुनपङ्कजश्रियम् ॥ ७८ ॥

कांतिशृङ्खलितदिग्बद्धया

निर्मलापि तुहिनधुतेः कला ।

न प्रशस्तमनयोपमीयते

जगति यद्वितीयया ॥ ७९ ॥

संभ्रमावनतमस्तकास्तुतां

संनिधाय सुरनायिकां स्तुताम् ।

बद्धभावमभजघ्नाधिया

नन्निप्रैकपरमं प्रयाधिया ॥ ८० ॥

आनिनाय सुतनोरन्नायनं

तासु काचन चकोरलोचना ।

येन स्नामृतमयीव निर्धभा

सेवितेन दयितावनीपतेः ॥ ८१ ॥

हेमनालकमलेश्वराऽकरो—

सत्पुरो मुकुञ्चारमण्डलम् ।

तन्मुखप्रतिमयोदरस्थया

यस्य सृष्टिगमनकृतार्धनाम् ॥ ८२ ॥

हारयष्टिमकुनेतरामले

सुश्रुचः स्फुरितकृत्तिमान्किराम् ।

अत्यशोभनं यया नदाननं

तारकावृतमिन्दुमण्डलम् ॥ ८३ ॥

अंगुलीदलविलासघट्टना-

लीढलालकलवल्लकीगणे ।

रागराजमुदपादयत्परा

पंचमं युवतिचित्तरंजनम् ॥ ८४ ॥

किन्नरप्रथितबंधुबंधुर-

ग्रामरागरुचिरांगहारया ।

अन्ययाभिरुरुचे नतभ्रुवे

सुम्रया रचितलास्यलीलया ॥ ८५ ॥

राजराजनियमानुबंधिभि-

बंधुरं नमसि निर्मितामरेः ।

हेमवृष्टिरभयन्नृपांगणे

यत्प्रभाकपिशिता विशोऽखिलाः ॥ ८६ ॥

विश्वदिवप्रकटपाटकच्छवि-

प्रस्फुटोल्लसितघाडवानलः ।

निष्पतन्मणिमरीचिभंगुरो

व्योमवारिधिरलंघ्यराजत ॥ ८७ ॥

अन्वितान्वितविपातिनूतना-

नेकरत्नरचिमेचकं घचः ।

आदधौ तनुभृतामभित्तिकं

चित्रमेतदिति विस्मितां मतिं ॥ ८८ ॥

आस्वलननिपतदिन्द्रनीलनि-

भांसजालवहलांधकारिते ।

भानुभानुभिरभावि भावित-

व्योमनि क्वचिदकांडकुंडितः ॥ ८९ ॥

पद्मरागमणिपाटलोत्कटो—

द्योतगर्भनतमंत्रं कचिन् ।

जानरागमित्रं ज्ञातुं निर्धमो

चापतन्त्रिधिनिबद्धतृणया ॥ ९० ॥

दृग्पारिदयधापयातिनः

म्वच्छतोयमपि चोद्भवन्तं निधेः ।

नन नूनमुदपादि मयेनः

पीत...मभवत्प्रदं वरं ॥ ९१ ॥

रुद्रपिंगलचिन्मगोधमो

स्तरागनिधिप्रस्थितिनिधिः ।

नर्तुक्काम इय मेररागमन्

म्यामिनं त्रिदिवशोऽयनारिणम् ॥ ९२ ॥

नम्य म्नाधकलध्रानयाहिनः

कथ्यते कथमविच्छदिनिधेः ।

तृणयापि यदभावि कामिनां

यत्परिग्रहविधायनकया ॥ ९३ ॥

भक्तिवंधुरपुण्ड्रगंगन—

रंगजोत्रमरुद्रमनृष्टिभिः ।

रंयनाविद्विषैर्ममनोर्हर—

भूमिचलभनकोच्चक्षुः ॥ ९४ ॥

अनिर्मियनितामिनित्यमागन्तमाना

निष्पन्नमुपलब्धा धंधुरा प्रत्यक्षा ।

रन्विशयनमुष्मा रात्रिपाथान्यनाले

मृदुतनमुपलब्धे पोष्टनाम्यप्रसागन् ॥ ९५ ॥

दशमः सर्गः ।

अथ दिविजवधूपवित्रकोष्ठं
जठरनिवासमुपेतमानतेंद्रम् ।
अवहत दयिता नृलोकभर्तुः
खनिरिध सारमणिं निगूढकांतिम् ॥ १ ॥
अधिवसति जगद्गुरौ मृगाक्षी
निजमुदरं नितरामियाचक्राशे ।
उपनततनुपनोदयप्रसंगा—
ब्रधति हि रच्यतमापुरंदराशा ॥ २ ॥
अहमहमिकया स्वभायशुभ्रे—
रणुवधृधे धनितागुणैः मनोक्षैः ।
जिनधरमुदरे तदा धसंतं
स्वयमिध सेवितुमागतेरनंतः ॥ ३ ॥
अधिनतजठराशयोऽपि देव—
स्त खलु विभज्य निरूपयांवभूव ।
प्रविलसदनुपल्लवद्विजोऽथ
त्रयमयदत्तितयेन विभवेद्यम् ॥ ४ ॥
प्रतिग्रसदपि तद्वपुः पवित्रं
परमभवत्तुरसेनहीनधास्त्रि ।
भजति हि कमलानपंकदिग्धं
नियति वसाद्यदि नाम पत्त्रलस्थलम् ॥ ५ ॥
हुतभुजमरणीय देवदेवं
नृपवनिता मुपुंघे जगत्पवित्रम् ।
अवनमस्विमंद साधुमार—
स्फुरितरन्ध्रप्रसारातृतांगयष्टिम् ॥ ६ ॥

उपनतमुखसुप्रसन्नधिकं
 निश्चितमधैरुजः कणानुबन्धम् ।
 जिनधरजनने जगत्समस्तं
 क्षणमिव मुक्तमभूदमुक्तरागम् ॥ ७ ॥
 नचपरिमलसौरमाचरुष्ट—
 भ्रमदलिमेचकितान्मरुत्पथाग्रात् ।
 अघिरलयहला सुरङ्गुमाणां
 नृपतिगृहे निपपात पुष्पवृष्टिः ॥ ८ ॥
 जय जय भगवज्जिनेन्द्रचन्द्र
 त्रिभुवनजीवनीकायनित्यबन्धोः ।
 श्रुतिपथमधुरासरस्वतीयं
 गगनतले सकले समुत्ससर्प ॥ ९ ॥
 जिनजननमयेत्य देवराजः
 प्रचलत्पीठतया सहामरेंद्रैः ।
 रुदितसद्यनवर्मना प्रतस्थे
 निटिलनिवेशे तवाणिपन्नकोशः ॥ १० ॥
 परिपतद्भरद्भमप्रसूने—
 झलदिभपर्वतमुद्रिताखिलाशम् ।
 अमरनटिलतासहस्रै—?
 धैनमिव जंगममंवरं यभूय ॥ ११ ॥
 अनिमिषमणिभूषणामिसर्पद्वि—
 विधरुचिप्रसरावरुद्धदिकम् ।
 जलधरपथमदभ्रमम्रशून्यं
 शतमखचापमयं व्यधत्त विश्वम् ॥ १२ ॥
 श्रिय इव सदृशो विभक्तलास्या
 कृतपदसंधिमिरुहिरेऽवरुन्दैः ।

प्रविकचकलघोतप्रश्नपद्मै—

गंगनसरोवरतत्क्षणोपलब्धैः ॥ १३ ॥

प्रविलसदमरेंद्र पद्मराग—

स्फुरदुरमालिमरीचिवीचिगर्भम् ।

मधुरमिव विनिशम्य देवगीतं

किशलयितं रसिक नभो विभासे ॥ १४ ॥

घनपथमुकुरोदराचकीर्णैः

कनकदलार्थिलसन्महोत्पलौघैः ।

रतिमधुरतया दये दिवाको

युवतिमुखप्रतिविम्बविभ्रमश्रीः ॥ १५ ॥

स्फुटरुचिरचकाकराधरद्धा

त्रिदशगणैर्विचिधा तदायुदालिः ।

जलधरनिकुरं विनिर्गृहीत—

क्षणरुचिरुच्यगुणरिघ प्रयुक्ता ॥ १६ ॥

दलदिमकरदच्युतश्च पश्चा--

दलिपटलाभिगमादिव प्रवृद्धः ।

अजनयदजरन्मदप्रवाहः

सुरपथकर्दमविघ्नमं जनस्य ॥ १७ ॥

अविरलमवलीढदिगविभागा

रयचलिताः कलधौतवर्जयन्त्याः ।

ततमुखमहिमोपलब्धदीर्घ—

स्थितय इवारिवभुस्तडिहुणौघाः ॥ १८ ॥

हयगवयगजादयो ग्रहंतो

दिविजपतेस्तनुरूपभूषणाद्या ।

प्रतियपुरहरन्मनांसि पुंसां

विहितदिशस्तदनन्ययोगवृत्त्या ॥ १९ ॥

मृदुरसगमनेन चारणासां
 सुरपतये समुपस्थिताय देवी ।
 कृततनयसुनाथमातृपार्श्वे
 जिनशिशुमुत्प्रमदा शची जहार ॥ २० ॥
 अभिनवजिनदेवचन्द्रदृष्ट्या
 निदलहृदत्सुरपाणिसंपुटैर्घैः ।
 अविकचदलदैर्घिके घनाल—
 स्थगितमिषारुचे नभस्तटाकम् ॥ २१ ॥
 सरभसहतदुन्दुभीस्वनैघः
 सुरजपनीस्वनवृंहितप्रसुप्तिः ।
 व्यघटयदिव दिक्षु संधिशंधं
 भयरसराभसिकम्रमद्गजासु ॥ २२ ॥
 प्रचिततनिजपाणिपल्लवेऽसां
 भुवनगुरुप्रियया समर्पमानः ।
 स्तुतिमुखरमुखांबुजेन धृष्णा
 प्रतिजगृहे स कारिकर्मजिष्णुः ॥ २३ ॥
 स्फुटदरुणपलाशपक्षकल्पं
 प्रणिदधतापि मुहुः सहस्रमध्याम् ।
 जिनवपुषि चिदो जना न लेभे
 भवहरधामभूति प्रमोदक्षितिः ॥ २४ ॥
 प्रतिनवनयनाभिरम्यदीप्तिं
 बहलतमालार्चं वहज्जितेन्द्रम् ।
 स दिनरुदुदयादितुल्यलीलः
 कुलिशधरः प्रतिमंदरं ग्रनस्ये ॥ २५ ॥
 प्रविसरदमृतोदयिंदुलब्ध—
 स्फुटजडिमासनमेरुगंधर्वधुः ।

अलिरवमुस्तरश्च मातरिश्वा
स्वयमिव वर्त्म दिशं ववां तदग्रे ॥ २६ ॥

पटुरवपरिवादिनीकष्टुं
प्रमुखमुखोदृततांडवादिभेदम् ।
समरसहृतसर्पजीवजेतो
वियति जनस्तव गीतमुज्जुंभ ॥ २७ ॥

अकृपत कृतवेपयानभूपा
विकृतरसाः खलु किलिपाः प्रमोदम् ।
बहुरसपरिहासहेतुनाथ
स्फुटपटवस्त्रिदशाधिपस्य देवाः ॥ २८ ॥

जलभरपटरोलपापवेशा—
त्क्षणाविरहव्यथयाप्यलीढपूर्वाः ।
प्रतिपदमुदवेजयन् मृगाक्षि
पथि भरताममराः प्रहासहेतोः ॥ २९ ॥

मदकरिचरणामिघातपिष्टे—
घनपटलैर्मुमुचे पयः प्रपूर ।
परिमलमदयिदुना धरित्री
सुरभिरभाष्यत येन सर्वेनोऽपि ॥ ३० ॥

अपसरत पुरः प्रजातजैर्नी
मानुतनुतिर्मनिविभ्रमच्छिदायै ।
इति जुघुपुरमोघमिद्रसेना—
गतिनियमाधिकृताः प्रसह्य लेखाः ॥ ३१ ॥

जिनपतिमवलोक्य रत्नचक्षु—
निजशिखरैकशिखामणि नगेशः ।
मुदित इव भृशं ननर्त वायुः
प्रचलितकल्पतरुप्रपीनबाहुः ॥ ३२ ॥

अविरलधवलातपत्रशुभ्र—

त्रिदशपथः स दिचौकसां प्रवाहः ।

स्वयमिव जिनदेवमज्जनार्थं

गिरिशिखरं प्रययौ पथ-पयोधेः ॥ ३३ ॥

प्रतिफलितनिलिपभूरिकोला—

हलजयकारयुंहदरीमुखौघैः ।

गिरितुमुकुलस्थलाब्जपाणि—

भुवनगुस्तवनं खलु द्यधत्त ॥ ३४ ॥

पृथुमणिमयपांडुकंवलाख्य—

प्रधितशिलास्थितरत्नसिंहपीठम् ।

जिनपतिमधिरोप्य देवराज—

रूपनविधायधिकोस्थमभ्ययुक्तः ॥ ३५ ॥

अमृतमुपनिनीपयो नगैद्रा—

दमृतभुजः सयिलासमासमुद्रात् ।

अविरलगतयो नभस्यभूवन्

दृढतरसेतुबंधतुल्यलीलाम् ॥ ३६ ॥

किमगमदमृतानंवस्थमर्त्या

दिविजगिरिं दिविजैस्तोपनिन्ये ।

अविदितमिति केवलं तुलोके

नभसि वहनमलस्तु दुग्धराशिः ॥ ३७ ॥

प्रचिकचकुमुदैरिवोद्धभासे

पयसि तरत्तरलेस्तु तारकौघैः ।

तदुभयतदवृत्तिमिच्छिस्तु लेमे

प्रधिततशीकरमूरिनिन्नमथ्रीः ॥ ३८ ॥

बहुबहुमुखयाहुलीदृष्टैः

कनकघटैः स वृषाकपिर्विरेजे ।

भुजबलदलितोद्धशैरिवाद्रः

पृथुतरशृंगसहस्रभूरिभारैः ॥ ३९ ॥

जिनयरशिखरेंद्रमधवर्यत्

सुरहसुदुन्दुभिर्मंद्रनादगर्जः ।

परिगतवनितातडिलतांकः

पवनपथं पिदधन् महेंद्रमेघः ॥ ४० ॥

प्रतद्विकदावनीचिलोल—

द्वहलपयः प्रसरेण दलभर्तुः ।

त्रिभुवनगुरुभारखिन्नखिन्न—

रिव सकलैरपि सिन्धिवे तदंगैः ॥ ४१ ॥

सममहसि महागिरींद्रतल्पे

प्रवरभृते जिनमज्जनांधुराशाः ।

अधमधनसुखागतो वदन्ति

कुलिशभृतो दिविर्जघ्नेवं विजने ॥ ४२ ॥

पृथुतरविटपावयद्धपाता—

वभुरधिकं बहलाः पयःप्रवाहाः ।

जिनघरसयनोत्सवे निवद्धा

गिरिपतिनेव सितायताः पताकाः ॥ ४३ ॥

अतिजघृतपातपूर्वेतल्पो—

दलितनभः प्रसृतैः पयःकर्णार्धैः ।

भगवति कुसुमोपहारलीला—

मिव मुदिताः ककुवंगना विभेजुः ॥ ४४ ॥

अमिषवजलभूरिपूरमहै—

रमरगिरे शिखरैश्च सामिदृश्यैः ।

अधिजलनिधिदेववृद्धमुक्त—

भ्रमदुरुहेमघटोपमोपशोके ॥ ४५ ॥

अतिगुरुगुणजैनभक्तिगर्भा

भृशमभृतः स्रपनोदकावगाढाः ।

अधिकृतजलकेलयः स्वकोला--

हलवधिरास्तु दिशस्तदेव चक्रः ॥ ४६ ॥

गिरिवरमाभेपिच्य देवमेवं

त्रिदशपतिः स बहुकृतप्रमोदः ।

जिनगुणमणिवंधयंधगेयं

भुवनगुरोः स पुरोऽमरो ननर्त ॥ ४७ ॥

अगणितयुजिभूरिदीर्घशाखा

नटदमरैः स लसल्लतासहस्रैः ।

स्फुटरसमनटन्नगैर्द्रतल्पैः

कुलिशधरश्चलतीव कल्पवृक्षः ॥ ४८ ॥

उपनतदिधिजांगनामनोन्न--

क्रमसृदुगेयगुहामुखप्रणादीम् ।

नटदनिमिषमर्तृपदहेल--

हितमसहिष्णुरिवाचलश्च कृज ॥ ४९ ॥

अतिचिरमतिसंविधाय पूजा-

मखिलगुरोरमलत्रिवोधबंधो ।

मुकुलितकरपद्मबंधुतालः

स्तुतिमनुपागपरो हरिश्चकार ॥ ५० ॥

जय जिन भवनोपकारसार-

त्रिदिवनवागमदिव्यबोधवेद्यः ।

जय जय जिननिकृशादिसाक्ष-

स्थितिसमयेऽप्रवदुद्धविश्वतत्त्व

इदमसकृदनादिकर्मबंध-

प्रबलतमोवृत्तिमद्विवेकनेत्रम् ।

- कथमिव भगवंस्तत्र प्रसाद-
स्वहितमृतेजगदीक्षितं क्षमेत ॥ ५२ ॥
- शिवपुरशरणावरुं तथास्तन्
व्यपनयदुर्ध्वकंदकप्रवहान् ।
इह कृतगमनानुरोपयोग्या-
नमृतवचोमयशवलप्रधालः ॥ ५३ ॥
- चिरमिति रचितस्तथं जिनैर्द्रं
सुरपतयः समुपेत्य धारणासीम् ।
अभिगमकृतसंभ्रमाय राज्ञे
सपदि समर्थयचस्तदेवमनुः ॥ ५४ ॥
- अथमिह नियमो दिवस्पतीनां
जिनपतयो यद्दमीभिरभ्युपेतः ।
नृपनिरुपमपंचमूर्त्तसवेपु
स्थिरगुरुमक्तिभिरर्चितावमशि ॥ ५५ ॥
- तदमुमुपनिधाय मानुरग्रे
कृततनयं नयवर्गमृतत्ववेदी ।
गिरिपतिमुपनीयनाकर्तार्य-
रमृतजलेर्भगवान् समः प्रपेक्षि ॥ ५६ ॥
- अनुपममुत्तधामपाश्वर्धुरया
सकलजगद्धिपयप्रभाचभूसा ।
सविनयमयमुच्यतां समस्तै-
र्भुवनगुरुर्वेमुधेशपाश्वर्धनाथः ॥ ५७ ॥
- निरवधिनिजनिर्मलावबोध-
व्यवमिनविश्वविशेषनत्त्ववृत्तिः ।
त्वमिव च न परो जनः कृत्तार्थो
यदसि गुरुजगतां गुरोरपि न्वम् ॥ ५८ ॥

क्षणदर्शनपूर्वमालितार्क्षा
 स्वरविवशा तु तमेव भावयित्वा ।
 अपसृतमपुनर्विलोकयन्ती
 निजमतिमेव निनिन्द कापि मुग्धा ॥ ७२ ॥

तद्वस्तु महदयं च सौधशृंगे
 विषमतले पद्मसंघिमादधाना ।
 द्रुत दृतिभयचोदिता सखीभिः
 कथमपि काचन चेतनां प्रपेदे ॥ ७३ ॥

विकसितवदनांयुजा वराच्छ—
 स्फटिकगृहस्य शिरोगतानतांगी ।
 कुञ्जमटपरिभाव्यलेख्यपत्रा
 नभसि गता नलिनीव निर्बभापे ॥ ७४ ॥

निजगृहगुहरस्थिता गवाक्षा—
 गतनृपनन्दनदर्शनोत्कटप्रिः ।
 रतिरसदयतानुरोधमैका
 न कमपि चित्रमयीव बुध्यतेस ॥ ७५ ॥

मरकतभवनाङ्कुमारमन्या
 कनकमयीव विदधया व्रजन्ती ।
 जलधरपटलादिवाञ्जनाट्टि
 प्रतिचलितेव तद्विल्लता चक्रादे ॥ ७६ ॥

नृपतनयकृतस्सरा नतभ्रूः
 स्वयमवलोक्य च नीचिमुल्लसन्तीम् ।
 अवततवदनेन सामिदृष्ट्या
 निकटगतास्त्रपया ॥ ७७ ॥

कृतिरिवमसमायुधस्य दस्यो—

रिति निजगाद विनापि शब्दमेकाम् ॥ ७८ ॥

मदकरिमुखरम्यहेमपट्टे

कमलदृशः प्रतिविचिताश्च काश्चित् ।

रतिपतिरचितैर्द्वितीयकायै—

राजमिव तेन समं समध्यरोहत ॥ ७९ ॥

अपसुप्तमपि तं नितंयचल्योः

नृपनुतमेव पुरो निरीक्ष्यमाणः ।

स्मरहरतमयस्तु राजधीये—

रविकलतन्मयतामिवाभिजयः ॥ ८० ॥

इति सुखगमनेन देवदेवः

स वनमुपेत्य ददर्श तापसं तम् ।

स्फुटमिदमवदन् केन हिंसा—

परमिदमुच्चरन्नि त्वमल्पमेधः ॥ ८१ ॥

वनं यदमवधीय तस्य कोपा—

दयददभिज्वलितश्चिरन्तनारिः ।

अनुचितमिदमाह कस्यदन्यो

मुनिषु निरन्तरं पदुन्मदिष्णुः ॥ ८२ ॥

प्रहसितवदनायुजस्तदुनया

भुवनशुर्भगवांस्तु नन्प्रतीत्य ।

अदलयदतलार्धदग्धमेधः

परिदृष्टमुष्टिपरस्वधे न तेन ॥ ८३ ॥

परिणमदनलोष्मपाकजान्—

धमनरितं भुजगं प्रियाममेतम् ।

जितवर्गयिरुदयन् स्वधाज्ञा

नान्ममपाप्य ननाप्य नापमस्य ॥ ८४ ॥

प्रणिहितमनसो गुरुस्तवेषु
 व्यथितनमो भुजगो विपत्तिकाले ।
 अपि लघुगणनेषु देवदेवो
 न हि कुरुते स कृती कदाप्यवहाम् ॥ ८५ ॥

परिगतदहनं व्युदस्य देहं
 भुजगपतिर्मेवने धभूव देवः ।
 समजनि भुजगी च तम्य देवी—
 वदलत्कोमलनीलनीरजाक्षी ॥ ८६ ॥

पद्मावती च धरणाश्च कृतोपकारं
 तत्कालजातमर्घ्यं प्रणिधाय बुद्ध्वा ।
 आनम्रमौलिरुचिरच्छविचर्चिताङ्घ्रि—
 मानर्चतुः सुरतरुप्रसवैर्जिनेन्द्रम् ॥ ८७ ॥

लक्ष्मीधाम श्रीजिनधर्मादपि बाह्यः
 कायक्लेशादायुरपाये स तपस्वी ।
 देवो जातः ह्यातिमयासीदपि नाम्ना
 भूतानंशो भुवनदेवेष्वसुरेषु ॥ ८८ ॥

श्रीमानूर्जितशासनो जिनविभुः श्रीवारणस्यां वसन्
 तत्तद्हासितसर्ववस्तुविसर्गस्फारावबोधघृतिः ।
 नागैर्द्राद्युपनीतमित्यविलसद्भोगोपभोगायहो
 देवः सप्रजयोश्चकार सुचरेऽपिश्रोस्त नेश्रोस्तवम् ॥ ८९ ॥

इति श्रीवादिराजसुरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते
 महाकाव्ये कुमारचरितव्याख्यानं नाम
 दशमः सर्गः ।

एकादशः सर्गः ।

श्रीरूपयौवनैर्धन्याः कन्याः सर्वे महीभृतः ।
वाराणसीमुपानैषुर्दारं तस्मै जिगीषवे ॥ १ ॥
विवाहमेगलेऽचक्ष्यं विश्वसेनं कुतूहले ।
कुमारंतिफमागत्य ज्ञात्वाचसरमग्रवीत् ॥ २ ॥
विशुद्धजानदेहस्य तच्च किं नाम कथ्यते ।
किं नु वाचालयत्यम्मानव्ययस्नेहसंभ्रमः ॥ ३ ॥
नित्यमानंदरूपस्त्वदश्वानंदन चात्मनः ।
बहिर्भांगोचिते वस्तुविस्तरे कस्तवादरः ॥ ४ ॥
अतिसर्व्यस्य धाम्नाशे किमेने पितरो धयम् ।
अथवा मणयः किं न पापणादुत्पत्तिष्णयः ॥ ५ ॥
त्वयैव कुलमस्माकं दीपितं किमिह द्युतम् ।
प्रदीपं जीघलोकानां त्वमेव प्रविदुर्बुधाः ॥ ६ ॥
अनुमत्या तथार्पीदं राजकं प्रतिमान्यताम् ।
कन्यारत्नपदाभिस्त्यामाराधयतुमागतम् ॥ ७ ॥
भोगार्थमपि तद्वाक्यं तस्य धैराग्यमादधौ ।
मुखमिष्टार्थसंनिधौ किं हि न स्यात्कृतात्मनाम् ॥ ८ ॥
भावानुबंधिनो भोगान्वशिनस्तस्य जानतः ।
इति संमाराधिकारी वितर्कोऽजनि कर्कशः ॥ ९ ॥
यद्योजयति भोगांगे जानन्नपि जनो मनः ।
अतः कृपनिपातोऽयं दीपहस्तस्य देहिन ॥ १० ॥
धैराग्यं विपये गुंसां विवेकस्य हि सत्फलम् ।
कालकूटं किमश्नीयादनमिदं इवे ततः ॥ ११ ॥

अदूरक्षेमदा नूनं प्राप्य मार्गमनर्गलम् ।
 प्रत्यावर्तितको नाम प्रबुद्धः शुद्धदर्शनः ॥ १२ ॥
 दोषदृष्ट्या यदि त्याज्यो विषयस्तद्गृहेण किं ? ।
 प्रक्षालनाद्धि पंकस्य दूरादस्पर्शनं वरम् ॥ १३ ॥
 पित्रे निवेदयन्नेवमिदमेव तदागतैः ।
 देवैर्लौकांतिकैरुच्ये दिवः प्रणतमौलिभिः ॥ १४ ॥
 प्रसीद मदनाराते प्रसीद ज्ञानदीधिते ।
 प्रसीद जगदीशान प्रसीद परमेश्वर ॥ १५ ॥
 आजवज्जघनिर्घेदस्तथ साधोदपादि यः ।
 उत्तरक्रियया देव कृतार्थः क्रियतामयम् ॥ १६ ॥
 अघारचारिदभ्वंसं ध्यानोदयगतस्य ते ।
 ज्ञानमानोस्तमोनुत्यै भव्यलोकः प्रतीक्षते ॥ १७ ॥
 मुक्तिषर्तमनिर्घन्धाना संति दुर्नयतस्कराः ।
 श्रेयसे जगतां तेषु त्वत्प्रभावः प्रभाव्यताम् ॥ १८ ॥
 तान्प्रत्याहस्य देव सनेर्ग्रथे प्रनिश्चमम् ।
 वरहासभृतप्रस्यं यंधुनैवाननेदुना ॥ १९ ॥
 अवनम्य ततो देवं जग्मुर्देवमहर्षयः ।
 तदभिप्रायबोधार्थप्रमोदोत्फुल्लचक्षुषः ॥ २० ॥
 तुरापौहं पुरो धावतद्रुत्रिदिशाधिपाः ।
 धारणासिमुपासेदुरासनोत्रासवोधिता ॥ २१ ॥
 विलम्ब्य समयं द्वारे दीवारिकनिवेदिताः ।
 सदो रत्नमयीं देवस्यासीदन्नमृतांधसः ॥ २२ ॥

१ आजवज्जघनिर्घेद. सगारवेराग । २ मोक्षमार्गावरणा । ३ तुरापाऽभिद्रम
 ४ अमृताधमो देवा अमर्त्या अमृताधम इति कोश ।

तत्प्रभूमिभृतां मध्ये हेमपीठोपवेशिनम् ।

गारुडस्यामलं मेरुतटकर्मद्रुमोपमम् ॥ २३ ॥

आसन्नस्थगितानेकपद्मरागमणिद्विषा ।

निर्वेदभयनिष्कांतरोगेणेव बहिर्वृतम् ॥ २४ ॥

चिनयाचनतोर्वाशमुकुटात्तानुभानुभिः ।

क्षणद्युतिभिरालीढं प्रावृषेण्यमिद्यांबुदम् ॥ २५ ॥

अनुलेपनमाल्यादींस्तन्क्षणापाहितान् जनैः ।

अवहृष्यैव पदयनमंगस्येव पतत्रिणः ॥ २६ ॥

नदृष्टिपातमन्वेक्ष्य कुमारममरेश्वराः ।

प्रणमत्पद्मदलाचष्टप्रस्फुरद्दंडभित्तयः ॥ २७ ॥

सर्वामरेंद्रसंमत्या मुन्नामा कामविद्विषे ।

इदं निवेदयामास दुकलान्द्रादिनामनः ॥ २८ ॥

अमर्त्याद्यतारोऽयं पारार्थकफलस्तव ।

किं पुनस्त्रिदिवादन्यभोगातिशयहेतवः ॥ २९ ॥

निर्वेदस्तेन देवायं फलेन प्रणिमान्यताम् ।

उन्मील्यं त्वां न्यया ज्ञताः मृतामांतगृह्ययः ॥ ३० ॥

इत्येवं श्रुयतस्तस्य संप्रमेणोपधाविनम् ।

आलंघ्य हस्तमुत्तस्थां प्रचुरास्थानमंडपात् ॥ ३१ ॥

बेधदुंदभयो व्योम्नि गंभीरमभिदध्यनुः ।

चिनकमाणतत्कर्मपर्वतस्फाटपाटयाः ॥ ३२ ॥

वीणावेणुरयोन्मिधं ध्याम्यानमुभगोऽवम् ।

तद्रूपान्नयसंपन्नं किं नर्मभूर जगो ॥ ३३ ॥

जलदोषस्थितास्तद्व्यस्तग्लोहस्तमूर्तयः ।

सादामन्य द्योर्बन्धुन्यन् देववन्द्यताः ॥ ३४ ॥

आकृष्टमरावृष्टिरपतत्कोसुमी दिवः ।

तत्स्ययेवग्मालेव निर्मुक्ता निर्वृतिश्रिया ॥ ३५ ॥

विचित्रमणिनिष्ठूतरुचिमेचकितांवरा ।

शिथिकाचामरस्थानादुपतस्थे तमीश्वरम् ॥ ३६ ॥

अवहृद्यवनीपाला. तथा तं पदसप्तकम् ।

परं क्रमेण गीर्वाणा. कर्मारिविजयैपिणाम् ॥ ३७ ॥

वियोगेन जगद्भानोर्विभवन्नगरं परः ।

शोकांश्रुतमसं छन्नं संकुचन्मुखपंकजम् ॥ ३८ ॥

आससाद् सदानंदि पुरंदरपुरस्कृतः ।

स्येव्यभोगविकृत्यानायश्वत्थवनमीश्वरः ॥ ३९ ॥

इंद्रहस्तप्रतिध्वस्तसेनाकलकलध्रुवे ।

असित्वा प्राग्मुखं तत्र स्फुटिकोर्पलमंडले ॥ ४० ॥

षट्पांजलिर्बभाण प्राग्नमः सिद्धेभ्य इत्यलम् ।

निरल्लुब्धः पुनर्केशान् पंचभिर्ददमुष्टिभिः ॥ ४१ ॥

तत्केशराशिमादाय मधया क्षीरवारिधौ ।

निद्रधौ सोऽपि वप्रासे नाकेनापि स चंद्रमाः ॥ ४२ ॥

नेता नितर्गरच्यानि मुक्तेर्नायकवद्भौ ।

ममे तु केवलं तेन मुक्तया मणिमालया ॥ ४३ ॥

सहजातत्रिभोवस्य दीक्षानंतरतत्क्षणे ।

मनःपर्ययनामापि ग्रह प्रादुरभूत्प्रभोः ॥ ४४ ॥

उपोष्य दिवसान् देवः स्फुरन्मरकतलविः ।

पारणादिवसे प्रापन् गुल्ममेदमकल्मषः ॥ ४५ ॥

राजा धर्मोदयस्तत्र धर्मराजमुपस्थितम् ।

प्रत्यग्रहीन्नमन्मौलिशिखरस्खलितांजलि ॥ ४६ ॥

सुरसं पायसे तस्मै प्रतिपाद्य यथाविधि ।
 इदं प्रथयिता वाचा प्रोवाच पृथिवीपतिम् ॥ ४७ ॥
 इतः स्वल्पविशेषो मे देव संसारवारिधिः ।
 तत्पुरोपांतवर्तित्वं दृष्ट्वा प्राप्तासि यन्मया ॥ ४८ ॥
 दूरस्तयोऽपि देवस्य दुःखहायनदेहिनाम्
 संविधानं पुनः किं न मुक्तये मुक्तयेऽपि वा ॥ ४९ ॥
 अनुगम्य तमीशानं निवृत्त्य च तदाज्ञया ।
 ब्रह्महीक्षिद्वाक्षीदाक्षिताश्चर्यपंचकम् ॥ ५० ॥
 पावने तु घने कापि स कदाचित्तपोनिधिः ।
 प्रतिमायोगमास्थाय तस्यैवास्वाणुरिव स्थिराः ॥ ५१ ॥
 मैत्री तस्य प्रभावेन तिष्ठन्नां च व्यनिष्ठिषाम् ।
 अभूदस्यविजातीनां छिन्नमेपभृतामिव ॥ ५२ ॥
 भोगिनो धर्मसंतप्ता शिखंडेन शिखावलेः ।
 अन्वगृह्णांत निग्राह्याः छायामंडलशालिनाम् ॥ ५३ ॥
 पैपतुसैः सिंहैर्यादमाक्रमणक्षमेः ।
 बह्मन्धृत गृह्योऽपि स्निग्धविस्तीर्णदृष्टयः ॥ ५४ ॥
 अमृतादेवतासां तस्य तरुभिस्तं निरूपितैः ।
 वसंतवैभवाग्रैश्च रघौ तीव्रेऽपि तल्लजे ॥ ५५ ॥
 नित्यं तद्दर्शनानंदवर्द्धितास्तु पनत्रिणः ।
 अवात्सुर्मत्सराविभ्रामथोनेदेष्वपीडिताः ॥ ५६ ॥
 अभवंस्तद्वनस्यातमसत्रो न तथा प्रियाः ।
 तदंगस्पर्शनो घातायुक्तादानंदहेतवः ॥ ५७ ॥
 अस्मिन्नयमरे व्योम्नि भूतानंदस्य गच्छतः ।
 मुनिप्रभावसंस्कृतः देवमासीद्विमानरुम् ॥ ५८ ॥

निर्भिद्य पृथिवीचक्रं केचित्प्रचुरधिप्रहाः ।
 उत्पेतुरतिवेगेन पातालक्ष्माधरा इव ॥ ७१ ॥
 प्राभवत्प्रक्रिया तस्य चित्तक्षोभाय न प्रभोः ।
 तत्त्ववित्किं विपर्य्येति स्फुरंस्या भृगतृष्णया ॥ ७२ ॥
 पुष्पी वृष्टिरभूत्सापि घेरे शस्त्रपरंपरा ।
 किं नाम दुष्करं तस्य लोकोत्तगतपस्विनः ॥ ७३ ॥
 क्रोधाविष्टमना भूयस्तोयवृष्टिं व्यभाषयन् ।
 स्थूलधारानिपातेन श्वभ्रीक्षत शिलानलम् ॥ ७४ ॥
 जलप्रक्रियया तस्य धैर्यभंगमपश्यताम् ।
 बिद्वेषात्तेन दावाग्निः कोपघत्प्रयितस्मिरे ॥ ७५ ॥
 जिनप्रभायादायाग्नौ चंदनद्रवतां गते ।
 अहितो महिता घैरान् दुर्जहार महीधम् ॥ ७६ ॥
 पापाचारस्य दुश्चेष्टामुक्षीक्ष्य चरित्रक्षुषा ।
 पश्मायत्या नमं देवमुपतस्थौ कणीश्वरः ॥ ७७ ॥
 तस्य विस्तारयामास सधैर्यस्तघपूषेकम् ।
 स्फुरन्मणिर्यचिस्फारस्फुटामंडलमंडपम् ॥ ७८ ॥
 श्वेतच्छत्रं दध्वा देवीमुक्ताधामाभिषेष्टितम् ।
 ज्योत्स्नाकलापसंपृक्तं पायिणेन्दुमिवापरम् ॥ ७९ ॥
 अममृलोचयन्नेव जिनम्याजय्यतां परैः ।
 चक्रे तस्योरगो रक्षामीदृक्षा हि कृतप्रता ॥ ८० ॥
 कोलाहलोत्तरं तेन निर्मुक्ताधिरचैरिणा ।
 अपतन् पयंता नस्मिन् निद्रैरावड्गमानयः ॥ ८१ ॥
 अनुवध्य पनङ्गिष्येनघ्नानभीरवः ।
 न केवलं मृगाद्येदाहिनेशुयंनदेवताः ॥ ८२ ॥

फणामणिशिलाघाताचूर्णितो जलदद्रयः ।

बन्निरे भुजगेंद्रस्य श्वासधूमोद्गमश्रियम् ॥ ८३ ॥

एकत्ववितर्कवीचारध्यानबहिर्प्रभावतः ।

घातिकर्मवनं सर्वमदोषविजिगीषणा ॥ ८४ ॥

आविर्वभूव देवस्य तत्क्षणादेव केवलम् ।

परं ज्योतिरनाभासं सर्वतो भासनकमम् ॥ ८५ ॥

ततः प्रधोपं जयकारतूर्यै—

दिवाँकसां उल्लसितं समन्तात् ।

निशम्य निर्मुच्य तुपं तदैव

यभूव शत्रुः स च कांदिशीकः ॥ ८६ ॥

अनन्यशरणास्तदा प्रभुमुपेत्य बद्धांजलि—

जिनेन्द्र जगतांपते जय जयामिरक्षेति माम् ।

ननाम मुकुटोल्लसन्मणिमिरल्लिख—

ध्रुवरां जगत्त्रयगुरुं रिपुविपुलबोधलक्ष्मीनिधिम् ॥ ८७ ॥

देवाः सर्वचतुर्निकायपतयः संभूय सद्भूतयो

भक्तिप्रोढमवाढबद्धमतयो गादोपगूढश्रेयः ।

धोत्रधोत्तरसयनेस्तनुभृतां नृत्यैश्च नेत्रप्रियै—

श्चक्रस्तस्य सभाजनाभजनया लोकैकशांतिप्रदम् ॥ ८८ ॥

इति श्रीयादिराजसूरिविरचिते श्रीपार्श्वजिनेश्वरचरिते

महाकाव्ये केवलज्ञान प्रादुर्भावो नाम

एकादशः सर्गः

द्वादशः सर्गः ।

शरस्तदा जिनमहक्रमतस्त्ववेदी
स्वादिष्टवास्तुशकलेन धनेश्वरेण ।
धीमानवीकरणदन्वस्त्रमव्यवस्था—
मास्थायकां जिनरवेर्जगदीश्वरस्य ॥ १ ॥

नत्राभवन्मणिमयी सकला धरिणी
वित्रोल्लसत्किरणकंदकितप्रदेशा ।
मुग्धास्तु दिव्यचनिनाः प्रविलोकयंत्यो
यां तर्कयन्ति चिन्तां कुर्वन्तेऽत्रापाम् ॥ २ ॥

माणिक्यगोपुरचतुर्मुखनिर्गमैश्च
प्राकारभित्तिचलयैः कनकशिर्षैः ।
आवेपितं जिनपुरं नदलं वभासे ।
रत्नत्रयप्रतिनिभैः कुट्टशो निषेधुम् ॥ ३ ॥

ख्याता जलेन परमावधिपावनेन
गाधितरप्रवृत्तिना परिधिः परीये ।
उत्फुल्लहेमकमलेषु वधूसमेतां
क्रीडन्ति यत्र सुहिताः कलहंसभय्या ॥ ४ ॥

आस्थादरम्यरत्ननिर्भरसत्फलार्घ्यैः
कल्पद्रुमैरुपवनानि चित्रं विरेजुः ।
यत्राभवन्नमरसौख्यमिद्याप्रवतं—
दद्यायागताः मणदि मध्यमजीवलोकाः ॥ ५ ॥

सोपानयद्गुविमलम्फटिकावतारा
स्वच्छां विमलमहिताश्च महासरस्य ।

वाढं बभूवुरसुरेन्द्रभुजप्रभाव—

प्रोत्पादिताद्रिकधराविवरोपमेयाः ॥ ६ ॥

स्तूपाः पयोधरपथस्फटिका च वद्धाः

कूटाग्रकोटिदलितभ्रमदम्रकूटाः ।

भव्यैकदृश्यवपुषो नितरामभव्या

मार्गे गते स्खलनकालितया विवमुः ॥ ७ ॥

आकंपमानमणिवद्धमहापताका

स्तंभाश्च तुंगशिखरस्थितहेमयक्ष्याः ।

आधूनयन्निव जयोन्नतिसंधिभागा

देवस्य तूर्णमभिमानरजांसि पुंसाम् ॥ ८ ॥

नृत्यन्निर्लिपवनिता रत्तिदीप्तिगर्भा

वाद्यस्वनैर्मरकताकृतिनाट्यशालाः ।

सौदामिनीगुणलताकलितोदराणां

लीलां दधुर्ध्वनितकालबलाहकानाम् ॥ ९ ॥

अंतस्थकिंनरकलध्वनिदत्तशब्दै—

रुद्रामहोमशिखराः कृतकाट्टिमुल्याः ।

स्फूर्तिर्गुहामुखिमुखैर्जगुरात्सयेव

देवस्य कर्मविजयं जगदेकजिष्णोः ॥ १० ॥

मध्येपुरं परमवस्तुनिबद्धभीति—

रम्रंलिहस्फुटितरत्नसहस्रकूटा ।

पट्टमिव प्रकटयत्यथ मेरुसृष्टिं

त्वष्ट्रास्वयं विरचिता घसतिर्वभूव ॥ ११ ॥

कंठीरवो धृतहटन्मणिवद्धपीठे

प्राच्याद्रिकूट इव दीप्तमयैकमूर्तिः ।

आनम्रमालिशिखरैर्दृढशो नमंता—

दैवस्तमोगह इव त्रिदिवादिनार्थः ॥ १२ ॥

आत्मास्ति तावदुपयोगनिवर्तमूर्तिः

कायावधीश्च निजवेदननिश्चितोऽसौ ।

अर्थान्तरं च पृथुर्माप्रभृतेस्तमाहु—

भिन्नप्रमाणविषयत्वनियामसिद्धेः ॥ २६ ॥

तस्मिन् प्रपादिनि करस्य भवन्ति केवि—

दृक्स्थितेरितरथेतरथा विकल्पाः ।

तेनर्धयो च लघुतूलवदुत्प्रवन्ते

प्रत्यक्षमा न एवमप्रतिहन्यमानाः ॥ २७ ॥

नानाविद्यास्तव विद्यतेऽशान्दनादि—

बंधस्तमावसति कर्मपरंपरायाः ।

येनाजवंजयमहार्णवमध्यवर्ती

दुःखं पारममति दूरमतीरदशिं ॥ २८ ॥

तस्यास्य संसृतिनिदाननिरुद्धवृत्ति—

रत्नत्रयाद्भवति मुक्तिरुदारमुक्तिः ।

दोषप्रक्षेपशमनक्षमयोरतिद्वे

प्रध्वंसनं हि सुपरिष्कृतमामयानाम् ॥ २९ ॥

जीवादिवस्तुविषयाभिरुचिस्तु दृष्टि—

विज्ञानशुद्धि वशमेवमवृद्धिहेतुः ।

उज्ज्वलं तापमुपपद्य यथा नियोगात्

संतो नितान्तममृतांबुधिवेलयेव ॥ ३० ॥

नंसर्गिणी निरपदेशपुरस्सरया

वस्तुस्थितेरधिगमाद्भवती द्वितीया ।

वैचर्यसमस्तधिगमोऽपि नयप्रमाणे—

निधूतबाधकनयप्रसरप्रसृद्धः ॥ ३१ ॥

स्थानप्रयेऽपि जिनशासनमानदंड—

निर्भक्तिसीमनि विशुद्धविशेष्ययोगात् ।

श्रीजिनवागमृतसेकपवित्रबुद्धेः

भूयत्रपाविदुरितस्य निजापराधात् ।

तस्यापि दूरमसुरस्य मनस्युदीर्णा

सम्यस्त्वशुद्धिरभवद्भवबंधुभीरोः ॥ ३९ ॥

अद्यापि दानवपतिर्जिनपादपूजा—

मत्पादरेण रचयन्भवनालयेषु ।

तत्र प्रयोगविधिना बहुमन्यतेऽसौ

लक्ष्मीस्तथा न परिभोगगुणानुगुण्याम् ॥ ४० ॥

जायासुरस्य धरणस्य अमिद्धिभूते-

हेतु, निशम्य च गुरुस्नयनं गणेशात् ।

विस्मेरस्सख्यमना मनि तततान

तत्रादरोदयवर्ती नरदेवलोकः ॥ ४१ ॥

पद्मावती जिनमतस्थितिमुन्नयती

किं नैव तत्तदमि शासनदेयतामीत् ।

तस्याः पतिस्तु गुणसंप्रददक्षचेता

यक्षो यभूय जिनशासनरक्षणतः ॥ ४२ ॥

तत्रा पुन स्वजनभक्तिभवायनघ्नः

प्रान्त्यकराज्यपदमंष्टितमदलधीः ।

देवस्य तीर्थमवतारार्थं रेपु

प्राभाषयन् प्रयविधिर्ननु विभ्यसेनः ॥ ४३ ॥

देवस्तु धर्मममृत परभाषयन्

संप्राहयन् प्रवित्तहार विधाय त्रिष्णु ।

स्वाभाषिकः सन्तु रथः कमलाचरोधि

दिधु क्षमस्मनापनात्फणोपमनि ॥ ४४ ॥

शान्तिनप्रजननीमंदमंदधीः

संमंदशान्तिमनुनीननिधिर्नमान ।

निम्मंगसारकथय्य मुख प्रयच्छन्
भग्यान् कृतार्थयसि दिव्यनिकामसेव्यः

त्वामव्यय सकलघटसल सप्रभावं
चित्ते करोमि वरमंत्रपदैस्तवीमि ।

क्लेशार्णवप्रभवदु सहदुःखपंकात्
मामुद्धरिष्यति हि धर्मविनोद एव ॥

आस्थां गुणस्तवकृतो तव देव दक्षा
श्रेयो लभंत यतिकान्तगुणार्णवस्य ।

तुभ्य नमोस्तु वरदेव प्रवक्तुः कामा
सम्यक्त्वतुंगमहिमानमुपाश्रयन्ति ॥ ६०

स्वाधीनबोधमयनिर्मलदर्पणात्—
विंवागतत्रिविधकालजगत्रयाय ।

भग्यांबुजाकरविबोधनतत्पराय
श्रीपार्श्वनाथभगवन् भवते

त्रिभुवनगुरुमेवं सिद्धिलक्ष्मीसमेतं
सविनयमभिनुत्य स्वर्गिणामप्रगण्या

श्रीनिर्वाणनवोदयाद्रिशिखरप्रव्यक्तबोधस्तुति-
स्वर्गी प्राग्रहरोपि नीतविनयप्रोद्दामपुण्याजा

भव्याभोजविकाशवेभवकरो देयात्स व श्रेयसि
देवो दीर्घमुपातिमो जिनरवि.

इति श्रीवादिराजसूरिविरचिते श्री
महाकाव्ये भगवन्निर्वाणगमन

द्वादश सर्गे ।

निष्पन्नोऽयं नवरससुधास्यंदसिंधुप्रबधो
जीयादुच्चैर्जिनपतिभवप्रक्रमैकांतपुण्यः ॥ ६ ॥

अन्यश्रीजिनदेवजन्मविभवव्यावर्णनाहारिणः
श्रोता यः प्रसरत्प्रमोदसुभगो व्याख्यानकारी च यः ।
सोऽयं मुक्तिवधूनिर्गसुभगो ज्ञायेत किं चेकश-
स्सर्गात्तेऽप्युपयाति बाह्मयलसल्लक्ष्मीपदश्रीपदम् ॥ ७ ॥

इति प्रशस्तिः ।

5498

समाप्तमिदं पार्श्वनाथचरितम् ।